

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Kateřina Jiřičná

Mezinárodní klimatické právo

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. BcA. Tereza Fabšíková, Ph.D.

Katedra: Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 26. 11. 2023

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 228 807 znaků včetně mezer.

V Praze dne 26. 11. 2023

.....
Kateřina Jiříčná

Poděkování:

Ráda bych tímto poděkovala JUDr. BcA. Tereze Fabšíkové, Ph.D. za vedení mé diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala své rodině, přítelovi a přátelům za nekonečnou důvěru a podporu během celé doby mého studia.

Obsah

Úvod	1
1. Vědecký základ změny klimatu	4
1.1. Pojmosloví změny klimatu a jeho vývoj	4
1.2. Příčiny změny klimatu a skleníkový efekt	5
1.3. Dopady změny klimatu.....	6
2. Přístup k problematice změny klimatu a k jejímu řešení	9
2.1. Přístup k problematice změny klimatu	9
2.1.1. Změna klimatu jako environmentální problém.....	9
2.1.2. Změna klimatu jako etický problém	11
2.1.3. Změna klimatu jako ekonomický problém	13
2.2. Přístup k řešení změny klimatu	15
3. Základy mezinárodního klimatického práva	17
3.1. Předmět mezinárodního klimatického práva	17
3.2. Pramene mezinárodního klimatického práva	18
4. Vývoj mezinárodního klimatického práva před přijetím Pařížské dohody	21
4.1. Počáteční vývoj klimatického režimu.....	21
4.2. Rámcová úmluva OSN o změně klimatu	22
4.2.1. Proces přijetí úmluvy	22
4.2.2. Obecná specifikace úmluvy	23
4.2.3. Obsah úmluvy	24
Preambule, definice, cíle a principy	24
Závazky států.....	26
Procesní mechanismy	27
Institucionální zajištění	28
4.3. Kjótský protokol	29
4.3.1. Proces přijetí protokolu.....	29
4.3.2. Obecná specifikace protokolu	31
4.3.3. Obsah protokolu.....	31
Závazky smluvních stran.....	31
Tržní mechanismy	32
Procesní mechanismy	33
Institucionální zajištění	35
4.3.4. Úspěšnost Kjótského protokolu	35
4.4. Mezi Kjótem a Paříží.....	36

4.4.1. Akční plán z Bali	37
4.4.2. Kodaňská dohoda.....	37
4.4.3. Cancúnské dohody	39
4.4.4. Durbanská platforma.....	40
4.4.5. Klimatická konference v Dauhá.....	41
4.4.6. Mezi Dauhá a Paříží.....	42
5. Přijetí Pařížské dohody a následný vývoj mezinárodního klimatického práva.....	43
5.1. Pařížská dohoda	43
5.1.1. Proces přijetí dohody	43
5.1.2. Obecná specifikace dohody	43
5.1.3. Obsah dohody	45
Preambule a cíle	45
Mitigace.....	46
Tržní mechanismy	47
Adaptace.....	48
Ztráty a škody.....	48
Finance, technologie a budování kapacit	48
Procesní mechanismy	49
Institucionální zajištění	50
5.2. Vývoj po přijetí Pařížské dohody	50
5.2.1. Klimatická konference v Marrákeši.....	51
5.2.2. Klimatická konference v Bonnu	52
5.2.3. Vyjednávání před klimatickou konferencí v Katovicích	53
5.2.4. Klimatická konference v Katovicích.....	53
5.2.5. Klimatická konference v Madridu	56
5.2.6. Klimatická konference v Glasgow	57
5.2.7. Klimatická konference v Sharm el-Sheikhu	60
5.2.8. Výhledy pro klimatickou konferenci v Dubaji a globální hodnocení.....	62
Závěr.....	65
Seznam použitých zkratk.....	69
Seznam použitých zdrojů	71
Abstrakt	94
Abstract	95

Úvod

V roce 1990 vydal Mezivládní panel pro změnu klimatu (*Intergovernmental Panel on Climate Change*; IPCC) svou První hodnotící zprávu IPCC o klimatu, ve které mimo jiné uvádí, že „*existuje obava, že lidská činnost může neúmyslně měnit klima prostřednictvím zesíleného skleníkového efektu pomocí emisí oxidu uhličitého a dalších plynů, které způsobí nárůst globální teploty – populárně označovaný jako globální oteplování. Pokud se tak stane, následné změny mohou mít velký vliv na společnost.*“¹

O více jak 30 let později vydal IPCC na podzim 2023 Souhrnnou zprávu k Šesté hodnotící zprávě IPCC o klimatu, jež vycházela po částech od roku 2021, ve které zmiňuje, že „*lidská činnost jednoznačně způsobuje globální oteplování, přičemž globální povrchová teplota se zvýšila v období 2011–2020 o 1,1 °C oproti období 1850–1900² ... došlo k rozsáhlým změnám v atmosféře, oceánech, kryosféře a biosféře. Změna klimatu způsobená lidskou činností již ovlivňuje počasí a klimatické extrémy v každém regionu světa.*“³

Zprávy IPCC z roku 1990 a z roku 2023 se jednoznačně liší nejen jistotou ohledně vlivu lidské činnosti na klima, ale také urgencí, se kterou působí na čtenáře. Zpočátku neměly zprávy IPCC takovou autoritu a často byly státníky i veřejností opomíjeny, dnes jsou však všeobecně přijímány a považovány za jeden ze základních zdrojů informací o proměnách klimatického systému.

Jedním z důvodů současné autority hodnotících zpráv IPCC jsou stále patrnější a častější dopady změny klimatu, před kterými zprávy již mnoho let varují – léto v roce 2023 bylo nejteplejším létem od roku 1880, kdy započalo měření teplot⁴ a rozloha ledové vrstvy u Antarktidy dosáhla v tomto roce rekordního minima, a to od počátku měření v roce 1979.⁵ V posledních letech se navíc udála řada extrémních událostí, které se díky změně klimatu staly pravděpodobnějšími a silnějšími, jako např. povodně v Pákistánu v létě 2022, jež zaplavily více

¹ IPCC, 1992: IPCC First Assessment Report Overview and Policymaker Summaries and 1992 IPCC Supplement. In: CLIMATE CHANGE: The 1990 and 1992 IPCC Assessments. IPCC, Canada, pp. 170. ISBN: O-662-19821-2. Str. 65, bod 1.0.1.

² IPCC, 2023: Summary for Policymakers. In: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, pp. 1-34, doi: 10.59327/IPCC/AR6-9789291691647.001. Str. 4, bod A.1.

³ Tamtéž, str. 5, bod A. 2.

⁴ NASA Announces Summer 2023 Hottest on Record. *NASA* [online]. 14. 9. 2023 [cit. 23. 10. 2023]. Dostupné z: <https://climate.nasa.gov/news/3282/nasa-announces-summer-2023-hottest-on-record>

⁵ ŠUMNÝ, Jiří. Probouzíme obra, říkají vědci. Antarktida má historicky nejméně ledu. *Seznam zprávy* [online]. 17. 9. 2023 [cit. 23. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-probouzime-obra-rikaji-vedci-antarktida-ma-historicky-nejmene-ledu-236956>

jak 1/3 území,⁶ letní požáry v Kanadě, při kterých bylo poškozeno 16,5 mil. ha půdy, tedy 2x více než při rekordu z roku 1989,⁷ povodně v Libyi v září 2023, které zničily čtvrtinu města Derna⁸ či lesní požáry v Řecku v létě 2023, jež byly největší v Evropě od roku 2000, kdy začala být data sbírána.⁹

Změna klimatu zasahuje všechny části planety a je tak globálním problémem překračující hranice států, který může být řešen pouze skrze společné úsilí všech států světového společenství. Přestože se vlády již přes 30 let pravidelně setkávají a debatují nad problematikou změny klimatu, nepovedlo se prozatím natočit kurz směrem, který by zabránil katastrofálním dopadům změny klimatu vedoucích k nezvratným změnám života na naší planetě. António Guterres, generální tajemník OSN, prohlásil na Summitu OSN o klimatických ambicích v New Yorku dne 20. září 2023 (*Climate Ambition Summit 2023*) ve vztahu k dopadům změny klimatu, že „lidstvo otevřelo brány do pekla.“¹⁰ Zároveň však dodává, že „budoucnost není dána, ale je na lídrech, aby ji napsali.“¹¹

S ohledem na aktuálnost problematiky změny klimatu bych v této diplomové práci ráda přiblížila, jaké kroky podniklo a podniká světové společenství v rámci OSN při snaze zvrátit změnu klimatu a přizpůsobit se jejím dopadům. Diplomová práce je rozdělena na úvod, pět částí a závěr. První část se věnuje představení vědeckého základu změny klimatu, které je nezbytné pro pochopení potřeby řešení tohoto problému. Druhá část přibližuje povahu problematiky změny klimatu a jejím účelem je objasnit čtenáři její komplexitu, jež vede k různým přístupům států k jejímu řešení, a je tak důvodem velmi složitých politických vyjednávání. Třetí část se věnuje předmětu a pramenům klimatického práva, jehož objasnění je zásadní pro pochopení výstupů jednotlivých klimatických konferencí. Čtvrtá a pátá část se zabývají vývojem mezinárodního klimatického práva v rámci OSN. Pro přehlednost je vývoj

⁶ HAVSTRUP, E.M., PAUW, P. Pakistan's Flood Problem Is Supercharged by Climate Change. Recovery Means Going Beyond Damage Control. *International Peace Institute* [online]. 6. 6. 2023 [cit. 23. 10. 2023]. Dostupné z: <https://theglobalobservatory.org/2023/06/pakistans-flood-problem-is-supercharged-by-climate-change-the-recovery-process-will-need-to-go-beyond-damage-control>

⁷ Canada's record-breaking wildfires in 2023: A fiery wake-up call. *Government of Canada* [online] [cit. 23. 10. 2023]. Dostupné z: <https://natural-resources.canada.ca/simply-science/canadas-record-breaking-wildfires-2023-fiery-wake-call/25303>

⁸ ROWLATT, J. Climate change played major role in Libya floods. *BBC* [online]. 19. 9. 2023 [cit. 23. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/science-environment-66854670>

⁹ Greece wildfire declared largest ever recorded in EU. *The Guardian* [online]. [cit. 23. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2023/aug/29/greece-wildfire-declared-largest-ever-recorded-in-eu>

¹⁰ Proslov generálního tajemníka OSN Antónia Guterrese na Summitu OSN o klimatických ambicích v New Yorku dne 20. září 2023 [cit. 23. 10. 2023]. Dostupné z: https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2023-09-20/secretary-generals-opening-remarks-the-climate-ambition-summit?_gl=1*182nhfj*_ga*MTA5ODQ1MTM3Ny4xNjQ1NTE2NDE3*_ga_S5EKZKSB78*MTY5NzgwODEyMC44LjAuMTY5NzgwODEyNi41NC4wLjA.*_ga_TK9BQL5X7Z*MTY5NzgwODEyMC4yMy4wLjE2OTc4MDgxMjAuMTY5NzgwODEyNi41NC4wLjA

¹¹ Tamtéž.

mezinárodního klimatického práva rozdělen na dvě části – na vývoj před přijetím Pařížské dohody v roce 2015 a na její přijetí a následný vývoj mezinárodního klimatického režimu.

Dílčí výzkumné otázky práce zní:

1. Jsou mezinárodní klimatické konference efektivním nástrojem jak se vypořádat se změnou klimatu?
2. Byl Kjótský protokol úspěšným nástrojem pro řešení změny klimatu?
3. Jaké změny přinesla Pařížská dohoda?
4. Zabrání Pařížská dohoda nejzávažnějším dopadům změny klimatu?
5. Jaký vývoj se dá očekávat na klimatických vyjednáváních v následujících letech?

1. Vědecký základ změny klimatu

1.1. Pojmosloví změny klimatu a jeho vývoj

Klima (či podnebí), kterým rozumíme „obvyklý dlouhodobý průběh počasí v širší geografické oblasti,“¹² je utvářeno vzájemným působením mnoha faktorů, jež souhrnně označujeme jako klimatické. Klimatické faktory rozdělujeme do 3 logických skupin – astronomické (např. sluneční záření nebo změny v rotaci Země), geografické (např. rozložení pevnin nebo sopečná činnost) a antropogenní (zejména složení atmosféry a využívání zemského povrchu).¹³ Tyto faktory však nejsou stabilní a podléhají změnám. Spolu se změnou faktorů se pak proměňuje i zemské klima.

V posledních zhruba 2,6 milionech let dochází na Zemi k pravidelně se opakujícím změnám klimatu, kdy dochází ke střídání dob ledových (*glaciálů*) a dob meziledových (*interglaciálů*), jejichž střídání souvisí zejména se změnou astronomických faktorů, konkrétně se změnou parametrů oběžné dráhy Země.¹⁴ Poslední doba ledová začala ustupovat přibližně před 20.000 až 15.000 lety a klima se začalo oteplovat, až došlo k jeho relativní stabilizaci,¹⁵ což umožnilo nástup tzv. neolitické revoluce před 10.000 lety, kdy došlo k posunu od lovecko-sběračské kultury k rozvoji kultury zemědělské.¹⁶

Klima se však mění i v rámci dob ledových a meziledových. V posledních 2000 letech lze vývoj změny klimatu rozdělit do 5 období, a to na teplé období antiky, chladné období stěhování národů, středověkou klimatickou anomálii, malou dobu ledovou a současnou změnu klimatu, jejíž počátky datujeme někdy kolem roku 1830 do období nástupu průmyslové éry.¹⁷ Právě změna klimatu v posledním období je na rozdíl od těch předchozích přičítána výhradně změně antropogenních faktorů, a to člověkem způsobenému nárůstu koncentrace skleníkových plynů v atmosféře.¹⁸

¹² KOPECKÝ, Václav a Jakub EBERLE. *Jak učit o změně klimatu?* Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2011. ISBN 978-80-87092-16-3, str. 13.

¹³ MAREK, Michal V. *Klimatická změna – příčiny, dopady a adaptace*. Praha: Academia, 2022. ISBN 978-80-200-3362-8., str. 34.

¹⁴ Tamtéž, str. 47.

¹⁵ MOLDAN, Bedřich. *Podmaněná planeta*. Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3012-0. Str. 11 a 129.

¹⁶ FEYMAN, Joan, RUZMAIKIN, Alexander. Climate Stability and the Origin of Agriculture. *Climate Change and Agriculture*. *IntechOpen* [online]. 6. 11. 2019 [cit. 10. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.intechopen.com/chapters/65015>.

¹⁷ PIDCOCK, Roz. Scientists clarify starting point for human-caused climate change. *CarbonBrief* [online]. 24. 8. 2016 [cit. 22. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.carbonbrief.org/scientists-clarify-starting-point-for-human-caused-climate-change/>

¹⁸ IPCC, 2021: Summary for Policymakers. In: *Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, A. Pirani, S. L. Connors, C. Péan, S. Berger, N. Caud, Y. Chen, L. Goldfarb, M. I. Gomis, M. Huang, K. Leitzell, E. Lonnoy, J. B. R. Matthews, T. K. Maycock, T. Waterfield, O. Yelekçi, R. Yu, and B. Zhou (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, pp. 3–32, doi:10.1017/9781009157896.001, str. 4.

Přestože vždy docházelo k přirozeným změnám koncentrace skleníkových plynů v atmosféře, koncentrace CO₂ je v posledních letech vyšší než kdykoliv za minimálně poslední 2 miliony let¹⁹ a koncentrace CH₄ a N₂O je vyšší než kdykoliv za posledních nejméně 800 000 let.²⁰ Někteří autoři uvádějí, že naposledy se koncentrace CO₂ pohybovala na této úrovni zhruba před 3 miliony let v období tzv. pliocénu. V tomto období byla hladina oceánů minimálně o 30 stop vyšší (na úrovni, kterou by dnes zaplavila velká města po celém světě) a na Arktidě žili velbloudi.²¹

V případě současné změny klimatu můžeme s absolutní jistotou říct, že není způsobena přirozenými procesy, ale lidským chováním.²² Nacházíme se tak v bezprecedentní situaci, jejíž další vývoj je velmi nejistý.

1.2. Příčiny změny klimatu a skleníkový efekt

Počátečním stimulem současné změny klimatu je tzv. skleníkový efekt. Skleníkový efekt je fyzikální jev, při kterém skleníkové plyny obsažené v atmosféře umožňují průchod slunečního záření, ale zároveň zachycují infračervené záření odražené od povrchu Země, čímž zabraňují okamžitému úniku tepla a dochází tak k oteplování zemského povrchu.²³ Nejvýznamnějšími skleníkové plyny jsou vodní pára (H₂O), oxid uhličitý (CO₂), metan (CH₄), oxid dusný (N₂O) a fluorované skleníkové plyny,²⁴ které členíme na fluorované uhlovodíky (HFCs), zcela fluorované uhlovodíky (PFCs), fluorid sírový (SF₆) a další fluorované skleníkové plyny.²⁵

Je nutné zdůraznit, že skleníkový efekt je přirozený proces, který je klíčový k udržení globální teploty příznivé pro lidský život. Bez skleníkového efektu by se průměrná teplota na Zemi pohybovala kolem - 20°C.²⁶ Lidská činnost, zejména spalování fosilních paliv, odlesňování,

¹⁹ V roce 2022 se koncentrace CO₂ v atmosféře pohybovaly na úrovni 417 ppm (*parts per million*).

FRIEDLINGSTEIN, Pierre; O'SULLIVAN, Michael; JONES, Matthew W; ANDREW, Robbie M; GREGOR, Luke et al. Global Carbon Budget 2022. *Earth system science data* [online]. 2022, roč. 14, č. 11, s. 4811-4900. ISSN 1866-3516. Dostupné z: <https://doi.org/10.5194/essd-14-4811-2022>

²⁰ IPCC, 2021: Summary for Policymakers. In: *Climate Change 2021: The Physical Science Basis*, Op cit., str. 8.

²¹ KUNZIG, Robert. Climate milestone: Earth's CO₂ Level Passes 400 ppm. *National Geographic* [online]. 14. 12.2022. [cit. 22.2.2023]. Dostupné z: <https://education.nationalgeographic.org/resource/climate-milestone-earths-co2-level-passes-400-ppm/>

²² Na tomto tvrzení se shodne 97 % aktivně publikujících klimatických vědců.

Do scientists agree on climate change? *NASA* [online] [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://climate.nasa.gov/faq/17/do-scientists-agree-on-climate-change/>

²³ Greenhouse gases. *World Meteorological Organization* [online] [cit. 24. 2. 2023]. Dostupné z: <https://public.wmo.int/en/our-mandate/focus-areas/environment/greenhouse-gases>

²⁴ Causes of climate change. *European Commission* [online] [cit. 24. 2. 2023]. Dostupné z: https://climate.ec.europa.eu/climate-change/causes-climate-change_en

²⁵ Fluorované skleníkové plyny. Ministerstvo životního prostředí [online] [cit. 24. 2. 2023]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/fluorovane_sklenikove_plyny

²⁶ The greenhouse effect. *British Geological Survey* [online] [cit. 24. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.bgs.ac.uk/discovering-geology/climate-change/how-does-the-greenhouse-effect-work/>

chov hospodářských zvířat, průmyslové hnojení či vypouštění fluorovaných plynů,²⁷ však přispívá ke zvyšování koncentrace skleníkových plynů v atmosféře (vyjma vodní páry, jejíž množství v atmosféře se v důsledku lidské činnosti příliš nemění),²⁸ čímž dochází k zintenzivnění skleníkového efektu, který vede k oteplování naší planety a k okyselení našich oceánů. Nejvíce se na tomto zesíleném skleníkovém efektu podílí oxid uhličitý, a to ze 74,4 %, dále je to metan z 17,3 %, oxid dusný z 6,2 % a fluorované skleníkové plyny z 2,1 %.²⁹

Lidským chováním tak dochází k narušování přirozeného koloběhu látek na Zemi. Velmi patrné je to na tzv. globálním uhlíkovém cyklu, v jehož rámci dochází k přirozeným tokům uhlíku mezi oceánem, biosférou a atmosférou. Tyto toky jsou dlouhodobě velmi dobře vyrovnané, lidská činnost však tuto stabilitu narušuje.³⁰

1.3. Dopady změny klimatu

Hlavním projevem změny klimatu je změna průměrné globální teploty. Globální povrchová teplota se od roku 1970 zvyšuje rychleji než v kterémkoliv jiném padesátiletém období za posledních nejméně 2000 let.³¹ Průměrná globální teplota se zvýšila alespoň o 1,1 °C od roku 1880, přičemž k nejvýraznějšímu oteplení dochází zejména od roku 1975 rychlostí zhruba o 0,15 – 0,20 °C za dekádu.³² Každá dekáda od roku 1960 byla teplejší než ta předchozí,³³ 10 nejteplejších let se událo od roku 2010.³⁴ Jedná se však o průměrné zvýšení globální teploty, jelikož se různé části Země oteplují jinou rychlostí. Pevnina se otepluje rychleji než oceán. K největšímu oteplení dochází na severním pólu, téměř o 5 °C od roku 1961.³⁵

Další nárůst teplot bude mít vliv na úmrtnost, zdraví a produktivitu obyvatel. Oteplování zároveň povede ke změně zeměpisného rozložení podnebných pásů, což bude mít vliv na

²⁷ Causes of climate change. *European Commission*. Op. cit.

²⁸ KOPECKÝ, Václav a Jakub EBERLE. *Jak učit o změně klimatu?* Op. cit., str. 28.

²⁹ RITCHIE, Hannah, ROSER, Max, ROSADO, Pablo. Greenhouse gas emissions. *Our World in Data* [online]. 2020 [cit. 24. 2. 2023]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/greenhouse-gas-emissions>

³⁰ MAREK, Michal V. *Klimatická změna – příčiny, dopady a adaptace*. Op. cit., str. 41, 42.

³¹ IPCC, 2021: Summary for Policymakers. In: *Climate Change 2021: The Physical Science Basis*, Op. cit., str. 8.

³² World of Change: Global Temperature. *NASA Earth Observatory* [online] [cit. 24. 2. 2023]. Dostupné z: <https://earthobservatory.nasa.gov/world-of-change/global-temperatures>

³³ Vyjádření ředitele Goddardova Institutu pro kosmický výzkum Gavina Schmidta ze dne 15. 1. 2020. NASA [online]. Dostupné z: <https://www.nasa.gov/press-release/nasa-noaa-analyses-reveal-2019-second-warmest-year-on-record>

³⁴ Monthly Global Climate Report for Annual 2022. *NOAA National Centers for Environmental Information* [online]. Dostupné z: <https://www.ncei.noaa.gov/access/monitoring/monthly-report/global/202213>

³⁵ Mapa změny teploty mezi lety 1961–2019. Fakta o klimatu [online] [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/mapa-zmeny-teploty>

fenologii živočichů a rostlin, na zmenšení produkce některých plodin jako jsou brambory, jablka nebo vanilka³⁶ či na zvětšení odparu vody, a tedy hrozbě jejího nedostatku.³⁷

Zvyšováním teploty vzduchu dochází též k tání pevninských³⁸ a horských ledovců. Zároveň nárůst teploty vody v oceánech vede ke snížení zalednění Severního ledového oceánu³⁹ a zvětšení objemu vody v oceánech vlivem její tepelné roztažnosti.⁴⁰

Kvůli tání ledovců a tepelné roztažnosti vody narůstá hladina světových oceánů. Průměrná globální hladina moří stoupá od roku 1900 rychleji než v kterémkoli předchozím století za posledních nejméně 3000 let.⁴¹ Hladina světových oceánů stoupla od roku 1993 o více jak 10 cm.⁴² Predikce zvýšení hladiny oceánů se liší dle úspěšnosti snižování emisí – při oteplení o + 2 °C ve srovnání s předindustriálním obdobím se předpokládá vzestup hladiny o 0,9 m do roku 2100 a vzestup o 2,5 m do roku 2300.⁴³ Nyní žije celosvětově 267 milionů lidí do 2 m nad mořem, v roce 2100 by se číslo mohlo zvýšit na 410 milionů lidí.⁴⁴

Vzestup hladiny oceánů ohrozí nejen existenci některých ostrovů,⁴⁵ ale ohrozí i miliony dalších lidí ležících v blízkosti pobřeží hrozbou záplav a podnítí tak nucenou migraci. Zvyšování hladiny oceánů bude mít též devastující efekt na pobřežní ekosystémy, zvýší riziko kontaminace vod a zemědělských půd solí a ohrozí veřejnou infrastrukturu. Zároveň je zvyšování hladiny oceánů spojeno s rizikem intenzivnějších hurikánů a tajfunů.⁴⁶

³⁶ ROSENBERG, Lizzy. These are the foods that climate change is taking off the menu. *World Economic Forum* [online]. 10. 9. 2021 [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.weforum.org/agenda/2021/09/climate-change-could-be-causing-some-of-your-favourite-foods-to-go-extinct>

³⁷ Důsledky změny klimatu. *Evropská komise* [online] [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: https://climate.ec.europa.eu/climate-change/consequences-climate-change_cs

³⁸ Od roku 2002 dochází v Antarktidě k průměrné ztrátě 151 milionů m³ ledové masy ročně, v Grónsku dokonce rychlostí 273 milionů m³ ledové masy ročně.

Understanding our planet to benefit humankind. *NASA* [online] [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: <https://climate.nasa.gov/>

³⁹ Z 6,9 milionů km² v roce 1980 se rozsah arktického ledu snížil na 4,67 milionů km² v roce 2022. Arktický led ztrácí svůj rozsah rychlostí 12,6 % za dekádu ve srovnání s jeho průměrným rozsahem v období od 1981 do 2010.

Tamtéž.

⁴⁰ Schématická mapa klimatické změny. *Fakta o klimatu* [online] [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/schema-klimaticke-zmeny>

⁴¹ IPCC, 2021: Summary for Policymakers. In: *Climate Change 2021: The Physical Science Basis*, Op cit., str. 8.

⁴² Understanding our planet to benefit humankind. Op. cit.

⁴³ WAL, R. S. W.; NICHOLLS, R. J.; BEHAR, D.; MCINNES, K.; STAMMER, D. et al. A High-End Estimate of Sea Level Rise for Practitioners. *Earth's future* [online]. 2022, roč. 10, č. 11, s. e2022EF002751-n/a. ISSN 2328-4277. Dostupné z: <https://doi.org/10.1029/2022EF002751>

⁴⁴ HOOIJER, A a VERNIMMEN, R. Global LiDAR land elevation data reveal greatest sea-level rise vulnerability in the tropics. *Nature communications* [online]. 2021, roč. 12, č. 1, s. 3592-3592. ISSN 2041-1723. Dostupné z: <https://doi.org/10.1038/s41467-021-23810-9>

⁴⁵ Marshallovy ostrovy leží pouze 3 m nad hladinou oceánů. Při vzestupu hladiny oceánů o 80 cm může dle vědců být pohlceno 2/3 půdy.

Our planet, Our future. *European Commission* [online] [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/clima/sites/youth/impacts_en

⁴⁶ NUNEZ, Christina. Sea level rise, explained. *National geographic* [online]. 15. 2. 2022 [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.nationalgeographic.com/environment/article/sea-level-rise-1>

Změna klimatu má dále vliv na existenci extrémních jevů počasí, jako jsou vlny veder, sucha, požáry, povodně, tropické cyklóny či přívaly sněhu. Jednotlivé extrémní události sice nelze s ohledem na množství příčin jejich vzniku přičítat pouze změně klimatu, je nicméně jisté, že každé oteplení naší planety povede k dalšímu nárůstu četnosti a intenzity těchto jevů.⁴⁷ S tím úzce souvisí problematika ztrát a škod, jež bude s intenzivními dopady extrémních událostí nabývat na významu.

Dopady změny klimatu se však neprojevují a nebudou projevovat všude stejně. V různých částech světa můžeme očekávat různé dopady. Na EU a USA nebude mít změna klimatu oproti jiným částem světa katastrofální důsledky a bude se projevovat zejména v podobě častějších extrémních jevů počasí, na severu Číny se dají očekávat pokračující problémy s nedostatkem vody a s výkyvy zemědělské produkce, na jihu Číny budou naopak problémem častější povodně. Nejintenzivnější dopady se projeví nejspíše v Indii, a to v podobě vln veder, které budou dosahovat hranice přežití, v Africe, kde může nedostatek pitné vody a produkce vést k ohrožení tamní bezpečnosti a ke vzniku konfliktů o zdroje a v některých ostrovních státech, které budou ohroženy na existenci z důvodu nárůstu hladiny oceánů.⁴⁸

⁴⁷ IPCC, 2021: Summary for Policymakers. In: Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Op. cit., str. 22.; dále např. CLRAKE, Ben, OTTO, Friederike. Extrémy počasí a klimatická změna. Jak o nich mluvit a psát. *Fakta o klimatu* [online]. 23. 6. 2022 [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/explainery/vliv-klimatu-na-extremy-prirucka?q=dopady>

⁴⁸ Kdo jsou hlavní aktéři klimatických jednání a jaké jsou jejich pozice? *Fakta o klimatu* [online]. 20.10.2021 [cit. 5. 10. 2023]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/explainery/pozice-akteru-cop>

2. Přístup k problematice změny klimatu a k jejímu řešení

2.1. Přístup k problematice změny klimatu

Změna klimatu je bezpochyby jedna z největších výzev, kterým jsme jako globální společenství kdy čelili.⁴⁹ Dopady změny klimatu, stejně tak jako snahy o její řešení, zasáhnou do každé oblasti našich životů a od základů změní způsob, jakým žijeme. Jedná se o velmi komplexní problém, který sestává z řady dílčích problémů, kterým musíme a budeme v souvislosti se změnou klimatu muset jako globální společenství čelit. Bodansky, Brunnée a Rajamani nahlíží změnu klimatu ze tří aspektů, resp. spatřují ve změně klimatu zejména 3 klíčové dílčí problémy – ekologický, etický a ekonomický.⁵⁰ V této kapitole vycházím z tohoto členění, které nám pomůže lépe pochopit komplexitu problematiky změny klimatu jako celku, a to s ohledem na to, že podle toho, jakou váhu jednotliví aktéři přikládají jednotlivým dílčím problémům, se pak odvíjí reakce na změnu klimatu jako takovou a přístup k jejímu řešení či neřešení.

Problematika změny klimatu však v sobě zahrnuje řadu dalších dílčích problémů, jako např. hledání, zkoumání, vývoj a užívání technologií potřebných ke snižování emisí skleníkových plynů a k přizpůsobování se změně klimatu (problém vědecko-technologický), zasahování změny klimatu do realizace základních lidských práv (problém lidskoprávní), ale např. i to, jak referovat o změně klimatu v médiích, která zásadním způsobem ovlivňují veřejné mínění (problém mediální).

Zároveň je nutné si uvědomit, že změna klimatu není izolovaným problémem, ale působí vedle řady dalších globálních environmentálních a sociálních problémů, jako je např. úbytek biologické rozmanitosti, nedostatek pitné vody a obživy, chudoba, šíření chorob apod., jejichž existenci změna klimatu negativně ovlivňuje či dokonce podmiňuje.

2.1.1. Změna klimatu jako environmentální problém

Pokud je změna klimatu nahlížena jako environmentální problém, pozornost bude podle Bodanského, Brunnée a Rajamani zaměřena na její řešení zejména skrze globální snižování emisí skleníkových plynů v atmosféře v souladu s vědeckými poznatky.⁵¹

⁴⁹ Srov. např. FRY, Ian. Climate change the greatest threat the world has ever faced. *United Nations Human Rights* [online]. 21. 10. 2022 [cit. 22. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/10/climate-change-greatest-threat-world-has-ever-faced-un-expert-warns>

⁵⁰ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J. a RAJAMANI, L. *International climate change law*. First edition. Oxford: Oxford University Press, 2017. xxxix, 374 stran. ISBN 978-0-19-966430-6, str. 4 a násl.

⁵¹ Op. cit., str. 5.

Budoucí podoba změny klimatu však není odvislá jen od reakce lidstva, ale též od reakce zemského klimatu.⁵² Přestože se s postupem času prohlubují vědecké znalosti o změně klimatu a zdokonaluje se metodologie zaměřující se na predikce jejího budoucího vývoje, reakce změny klimatu zůstává s ohledem na vzájemné působení různých přírodních procesů do značné míry nepředvídatelná.

Postupné zvyšování teploty může spustit tzv. zpětnovazební smyčky (*feedback loops*). Může jít buď o tzv. pozitivní zpětnovazební smyčky (*positive feedback loops*), které jsou typičtější a které přispívají k dalšímu oteplování planety,⁵³ anebo o tzv. negativní zpětnovazební smyčky (*negative feedback loops*), jež naopak vedou k ochlazení planety. Příkladem pozitivní zpětnovazební smyčky je zvyšování koncentrace vodní páry v atmosféře – zvyšování koncentrace CO₂ a NH₄ vede k nárůstu globálních teplot, což vede k vyšším výparům a zvyšování koncentrace vodní páry v atmosféře, protože teplý vzduch zadrží více vlhkosti, a to vede k dalšímu oteplování planety.⁵⁴ Dalším příkladem je tání trvale nebo dlouhodobě zmrzlé půdy neboli permafrostu – čím vyšší teplota vzduchu, tím více taje permafrost a dochází k uvolňování skleníkových plynů, zejména metanu, který přispívá k dalšímu oteplování planety.⁵⁵ Příkladem negativní zpětnovazební smyčky je možné snížení množství dopadu slunečního záření na povrch Země díky vyšší mračnosti způsobené zvýšenou teplotou. Vyšší mračnost však může způsobit i větší oteplování.⁵⁶

Pozitivní zpětnovazební smyčky mohou rozhýbat nezvratné změny vedoucí k tzv. bodům zlomu (*tipping points*), kdy při překročení kritických hranic může dojít k závažné a nezvratitelné změně klimatického systému. Jedná se např. o tání arktického permafrostu, odumření amazonského pralesa nebo kolaps mořské cirkulace v Atlantiku.

O bodech zlomu se mluví s jistou naléhavostí ve Zvláštní zprávě IPCC, kde jsou rozpracovány jednotlivé body zlomu v závislosti na změně globální teploty,⁵⁷ kdy každý stupeň zvyšuje

⁵² WALLACE-WELLS, Davide. *The Uninhabitable Earth*. US: Tim Duggan Books, 2019. ISBN: 978-0525576709, str. 14.

⁵³ The Study of Earth as an Integrated System. *NASA* [online] [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: https://climate.nasa.gov/nasa_science/science/

⁵⁴ BUIS, Alan. Steamy Relationships: How Atmospheric Water Vapor Amplifies Earth's Greenhouse Effect. *Global NASA Climate* [online]. 8. 2. 2022 [cit. 20. 3. 2023]. Dostupné z: <https://climate.nasa.gov/explore/ask-nasa-climate/3143/steamy-relationships-how-atmospheric-water-vapor-amplifies-earths-greenhouse-effect/>

⁵⁵ MÜLLEROVÁ, Hana. *Klimatické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7676-580-1. Str. 39.

⁵⁶ The Study of Earth as an Integrated System. *Op. cit.*

⁵⁷ Hoegh-Guldberg, O., D. Jacob, M. Taylor, M. Bindi, S. Brown, I. Camilloni, A. Diedhiou, R. Djalante, K. L. Ebi, F. Engelbrecht, J. Guiot, Y. Hijoka, S. Mehrotra, A. Payne, S. I. Seneviratne, A. Thomas, R. Warren, and G. Zhou, 2018: Impacts of 1.5°C Global Warming on Natural and Human Systems. In: *Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty* [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, H.- O. Pörtner, D. Roberts, J. Skea, P. R. Shukla, A. Pirani, W. Moufouma-Okia, C. Péan, R. Pidcock, S. Connors, J. B. R. Matthews, Y. Chen, X. Zhou, M. I. Gomis, E. Lonnoy, T. Maycock, M. Tignor, and T.

pravděpodobnost jejich dosažení. Body zlomu jsou však těžko předpověditelné a není tedy jisté, při které teplotě může daný bod zlomu přesně nastat.

2.1.2. Změna klimatu jako etický problém

Jak již bylo mnohokrát zmíněno, změna klimatu je způsobena lidskou aktivitou. Každý však přispívá ke změně klimatu v různé míře, a to jak na úrovni států, tak na úrovni jednotlivců. Pokud je ve změně klimatu spatřován zejména etický problém, bude podle Bodanského, Brunnée a Rajamani primární otázkou to, do jaké míry mají jednotliví aktéři, a to primárně ti, kteří produkují nejvíce emisí skleníkových plynů, zodpovídat za projevy klimatu v jiných částech světa.⁵⁸

Pokud porovnáme kumulativní emise CO₂ jednotlivých států v letech 1850-2021, největší podíl odpovědnosti za emise nesou USA (20,3 %), Čína (11,4 %), Rusko (6,9 %), Brazílie (4,5 %), Indonésie (4,1 %), Německo (3,5 %), Indie (3,4 %), Spojené království (3 %), Japonsko (2,7 %) a Kanada (2,6 %).⁵⁹ Z výše uvedených většina států své emise snižuje nebo emise zůstávají konstantní, emise Číny a Indie však rapidně stoupají. V roce 2021 byla Čína zodpovědná za téměř 31 % emisí CO₂, kdy emitovala téměř 2,5krát více emisí CO₂ než USA a 4krát více emisí CO₂ než EU. Emise CO₂ Indie (7,3 %) se pak v roce 2021 téměř vyrovnaly emisím CO₂ celé EU (7,52 %).⁶⁰ Pokud však zohledníme i další skleníkové plyny, pak Indie v roce 2020 vyprodukovala více emisí než EU.⁶¹ Dohromady jsou státy G20 zodpovědné za 75 % světových emisí skleníkových plynů.⁶²

Důležité je však též srovnání států ve vztahu k emisím na obyvatele (*emise per capita*), tedy kolik emisí CO₂ vyprodukuje průměrně jeden občan určitého státu. V roce 2021 byly průměrné emise CO₂ na obyvatele 4,69 tCO₂. Nejvyšší emise na obyvatele měly v roce 2021 ropné státy – Katar (35,59 tCO₂), dále Bahrajn (26,66 tCO₂), Kuvajt (24,97 tCO₂), Trinidad a Tobago (23,68 tCO₂), Brunej (23,53 tCO₂), Saudská Arábie (18,70 tCO₂) a SAE (21,79 tCO₂). Vysoko si stojí též Nová Kaledonie (19,1 tCO₂), Austrálie (15,09 tCO₂), USA (14,86 tCO₂), Kanada

Waterfield (eds.]. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA, pp. 175-312, doi:10.1017/9781009157940.005.

⁵⁸ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J. a RAJAMANI, L. *International climate change law*. Op. cit., str. 7.

⁵⁹ Emise Brazílie a Indonésie pocházejí zejména z oblasti LULUCF.

EVANS, Simon. Analysis: Which countries are historically responsible for climate change? *CarbonBrief* [online]. 5. 10. 2021 [cit. 6. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.carbonbrief.org/analysis-which-countries-are-historically-responsible-for-climate-change/>

⁶⁰ RITCHIE, H., ROSER, Max. CO₂ emissions. *Our World in Data* [online] [cit. 6. 3. 2023]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/co2-emissions>.

⁶¹ Emissions Gap Report 2022, Executive Summary. *United Nations Environmental Program* [online]. 2022. Dostupné z: https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/40932/EGR2022_ESEN.pdf?sequence=8

⁶² Tamtéž.

(14,3 tCO₂) nebo Rusko (12,10 tCO₂). Naopak zejména Africké státy jako Kongo, Somálsko, Niger nebo Čad produkují méně než 0,1 tCO₂ na obyvatele, což je zhruba 150krát méně než průměrný obyvateľ USA a 350krát méně než průměrný obyvateľ Kataru.⁶³

Významný vliv na množství emisí CO₂ produkovaných jednotlivci má též bohatství. Podle zprávy britské organizace Oxfam bylo 10 % nejbohatších obyvateľ (cca. 630 mil.) v období 1990–2015, kdy se kumulativní emise zdvojnásobily, zodpovědných za 52 % kumulativních emisí CO₂, přičemž 1 % nejbohatších obyvateľ bylo zodpovědné za 15 % kumulativních emisí CO₂. Oproti tomu chudší polovina populace (cca. 3,1 miliardy obyvateľ) byla zodpovědná za 7 % kumulativních emisí.⁶⁴ Podle další zprávy společnosti z roku 2022 vyprodukují miliardáři milionkrát více skleníkových plynů než průměrní lidé.⁶⁵

Neliší se však pouze rozsah, v jakém státy či jednotlivci přispívají ke změně klimatu. Velké nerovnosti nacházíme i v dopadech změny klimatu. Státy i jednotlivci, kteří produkují nejvíce emisí, jsou často důsledky změny klimatu poškozeni nejméně, naopak chudší rozvojové státy a chudší část populace, kteří přispívají ke změně klimatu nejméně a kteří nemají dostatek finančních prostředků na její řešení,⁶⁶ trpí pod vahou dopadů změny klimatu nejvíce.⁶⁷ Některé skupiny jsou obzvláště zranitelní vůči dopadům změny klimatu, např. ženy, děti, senioři, původní obyvateľé a další.⁶⁸

Tato nespravedlnost se pak odráží v dlouhotrvající a neukončené debatě o tom, kdo (zejména jaké státy) a v jakém rozsahu by měl nést náklady na transformaci naší společnosti k nízkouhlíkové budoucnosti. Tento konflikt je patrný od počátků vývoje klimatického režimu a provází veškerá klimatická jednání.

⁶³ Annual CO₂ emissions (per capita). *Our World in Data* [online] [cit. 6. 3. 2023]. Dostupné z: https://ourworldindata.org/grapher/co-emissions-per-capita?tab=table&time=2001..latest&country=USA~OWID_WRL~CAN~AUS

⁶⁴ Confronting Carbon Inequality. *Oxfam Media Briefing* [online]. 21. 9. 2020. <https://oxfamlibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621052/mb-confronting-carbon-inequality-210920-en.pdf>; str. 3

⁶⁵ A billionaire emits a million times more greenhouse gases than the average person. Press Release: *Oxfam International* [online]. 7. 11. 2022 [cit. 7. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.oxfam.org/en/press-releases/billionaire-emits-million-times-more-greenhouse-gases-average-person>

⁶⁶ Výdaje na adaptaci afrických států se pohybují v rozmezí mezi 2-9 % HDP, což je více, než výdaje na jiné klíčové veřejné služby jako je např. zdravotní péče či školství.

Africa spending more than its fair share for climate adaptation, a new study reveals. United Nations Economic Commission for Africa [online]. 6. 11. 2017. Dostupné z: <https://archive.uneca.org/stories/africa-spending-more-its-fair-share-climate-adaptation-new-study-reveals>

⁶⁷ HARMÁČKOVÁ, Zuzana, SUCHÁ, Lenka, STELLA, David. Společenský rozměr změny klimatu. *Czech Globe* [online] [cit. 7. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.czechglobe.cz/wp-content/uploads/2022/06/Spolecensky-rozmer-zmeny-klimatu.pdf>

⁶⁸ Social Dimensions of Climate Change. *The World Bank* [online]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/topic/social-dimensions-of-climate-change>

Důležité je však zdůraznit, že státy, skupiny i jednotlivci se vedle změny klimatu potýkají s řadou dalších sociálních problémů, které jsou změnou klimatu dále umocňovány a které se mnohem více projevují v chudších rozvojových státech či regionech, které nemají dostatečné finanční prostředky k jejich řešení. Příkladem může být nedostatek vody, který vede k nemožnosti pěstovat plodiny a vede tak k narušování potravinové bezpečnosti.⁶⁹ Sezónní nedostatek vody se přitom prohloubí primárně tam, kde je již nyní vody nedostatek, naopak tam, kde je vody dostatek, se očekává její nárůst.⁷⁰ Změna klimatu tak nejenže dopadá hůře na chudší rozvojové státy a chudší část populace, současně však umocňuje řadu dalších sociálních problémů, kterým tyto státy, skupiny a jednotlivci čelí.

2.1.3. Změna klimatu jako ekonomický problém

Pokud je změna klimatu nahlížena zejména jako problém ekonomický, budou podle Bodanského, Brunnée a Rajamani prosazována primárně ta řešení, jež budou maximalizovat benefity, které nám provádění klimatických politik může přinést. Ve snižování emisí skleníkových plynů má být pokračováno pouze tehdy, pokud přínosy dalšího snižování převýší náklady tohoto snižování.⁷¹

Odhadování přínosů a nákladů klimatických politik je velmi obtížné. Z většiny literatury posuzované IPCC však vyplývá, že globální ekonomický přínos omezení oteplování na 2 °C převyšuje náklady na mitigaci.⁷² Dále je ve zprávě uvedeno, že „*globální HDP v modelových směrech nadále roste, ale bez započtení ekonomických přínosů mitigačních opatření z předcházení škodám způsobených změnou klimatu ani ze snížených nákladů na přizpůsobení se změně klimatu je v roce 2050 o několik procent nižší.*“⁷³

Významným dokumentem zabývajícím se ekonomickou analýzou dopadů klimatických změn a nákladů a přínosů opatření na snížení emisí skleníkových plynů je Sternova zpráva z roku 2006,⁷⁴ která byla vypracována Nicholasem Sternem z Brentfordu na žádost tehdejšího britského ministra financí. Ve zprávě je uvedeno, že náklady změny klimatu (při zohlednění dalších dopadů) jsou odhadovány mezi 5 % až 20 % celosvětového HDP na řešení dopadů a

⁶⁹ The United Nations World Water Development Report 2023: partnerships and cooperation for water, Executive summary. UNESCO [online]. 2023. Dostupné z: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000384657>

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J. a RAJAMANI, L. *International climate change law*. First edition. Op. cit., str. 6.

⁷² IPCC, 2022: Summary for Policymakers. In: *Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [P. R. Shukla, J. Skea, R. Slade, A. Al Khourdajie, R. van Diemen, D. McCollum, M. Pathak, S. Some, P. Vyas, R. Fradera, M. Belkacemi, A. Hasija, G. Lisboa, S. Luz, J. Malley, (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA. doi: 10.1017/9781009157926.001, str. 37 (C. 12).

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ STERN, Nicholas. *The Economics of Climate Change: The Stern Review*. UK: Cambridge University Press, 2007.

škod ročně, přičemž náklady na snížení emisí skleníkových plynů se pohybují kolem 1 % celosvětového HDP ročně.

Novější výzkum Swiss Re Institute převzatého Světovým ekonomickým fórem (*World Economic Forum*) uvádí, že světové společenství může ztratit do roku 2050 až 18 % svého HDP, pokud bude směřovat k oteplení o 3,2 °C, 14 % při oteplení o 2,6 °C, 11 % při oteplení o 2 °C a 4 % při oteplení o 1,5 °C.⁷⁵ Ekonomiky jednotlivých států však nebudou zasaženy stejně – při oteplení o 3,2 °C tak Čína stojí před rizikem ztráty až 24 % svého HDP, USA téměř 11 %, oproti tomu Finsko a Švýcarsko čelí ztrátě kolem 6 % svého HDP.⁷⁶

Důležité je však vedle celkových přínosů a nákladů klimatických politik posuzovat též každá jednotlivá opatření a zvažovat jejich přínosy a náklady. Pro úspěšné řešení změny klimatu je zásadní vývoj nových technologií či případně inovace těch stávajících. To s sebou nese značné počáteční náklady, a tak hraje pro jejich vývoj a potenciální uvedení na trh klíčovou roli mobilizace veřejných a soukromých investic. Dále je významná obchodní politika jednotlivých států či skupin států, která může zásadně ovlivnit chování subjektů na trhu, a to např. skrze podporu klimaticky příznivých produktů – v podobě dotací, daňových úlev či subvencí a jiných opatření na jejich podporu – nebo např. znevýhodňováním nákupů produktů, které přispívají ke změně klimatu – využíváním mezinárodních tržních mechanismů jako je systém EU pro obchodování s emisními povolenkami (EU-ETS), zavedením mechanismu uhlíkového vyrovnání na hranicích postihujícího „levnější“ produkty ze zemí s nižšími environmentálními standardy nebo zdaněním některých produktů uhlíkovým clem.⁷⁷

Po uvedení technologií na trh se následně jejich tržní cena snižuje spolu s instalovaným množstvím,⁷⁸ jako tomu bylo např. u fotovoltaických panelů, u kterých klesla od roku 2010 cena o více jak 80 %.⁷⁹ Technologie, jejichž cena klesne natolik, že umožní jejich široké uplatnění, pak mohou nejen přispět k řešení změny klimatu, ale ušetřit významné náklady nahrazením stávajících technologií. Podle neziskové organizace Projekt Drawdown mají

⁷⁵ The economics of climate change: no action not an option, Executive Summary. *Swiss Re Institute* [online]. Duben 2021. Dostupné z: <https://www.swissre.com/dam/jcr:e73ee7c3-7f83-4c17-a2b8-8ef23a8d3312/swiss-re-institute-expertise-publication-economics-of-climate-change.pdf>

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ MÜLLEROVÁ, Hana. *Klimatické právo*. Op. cit., str. 249 a str. 253

⁷⁸ ROSER, Max. Why did renewables become so cheap so fast? *Our World in Data* [online]. 1. 12. 2020 [cit. 10. 3. 2023]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/cheap-renewables-growth>

⁷⁹ ARMSTRONG, Martin. The price of solar power has fallen by over 80% since 2010. Here's why. *World Economic Forum* [online]. 4. 11. 2021 [cit. 10. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.weforum.org/agenda/2021/11/renewable-energy-cost-fallen/>

solární farmy a střešní fotovoltaika potenciál ušetřit mezi lety 2020–2050 na operačních nákladech 8,48 bilionů dolarů.⁸⁰

Přestože posuzování přínosů a nákladů klimatických opatření zůstane v pozadí rozhodování o každém jednotlivém opatření, odpověď na to, zda se nám podařilo maximalizovat benefity, bude často zodpovězena až s odstupem času.

2.2. Přístup k řešení změny klimatu

Jak již bylo uvedeno výše, to, jaká váha je přikládána jednotlivým dílčím problémům změny klimatu, se zásadním způsobem projevuje na tom, jak je přistupováno k jejímu řešení. S ohledem na to, že změna klimatu je globální problém překračující hranice států, je pro vývoj klimatického režimu klíčové, jak změnu klimatu nahlížíme na úrovni států. Přestože jednotlivci, obchodní společnosti, neziskové organizace a další subjekty mají významný podíl na formování tohoto národního přístupu, hlavní slovo má politické vedení státu. Politické vedení státu je primárním určovatel toho, v jaké míře se problematika změny klimatu projeví v jeho jednotlivých národních politikách, strategiích a zejména v jeho právním řádu, skrze který si stát vynutí chování jednotlivců a tím i společnosti jako celku.

Mezi klíčové proměnné, které určují přístup politického vedení státu ke změně klimatu, patří např. systémový zájem klíčových aktérů a mocenská dynamika mezi nimi, důvěra ve vědecký konsensus ohledně změny klimatu, vztah k současnému ekonomickému modelu založeném na předpokladu neomezeného ekonomického růstu, vnímání historické odpovědnosti, míra diskontování budoucnosti (tedy o kolik si vážíme současného blahobytu oproti tomu budoucímu) či obecně zájem společnosti o toto téma,⁸¹ ale i geografická pozice státu, jeho klimatické podmínky či citlivost vůči dopadům změny klimatu.

Pozice politického vedení státu se pak promítá do pozice, kterou jednotlivé státy zastávají na mezinárodních klimatických vyjednáních. Státy EU a malé ostrovní státy nahlízejí na změnu klimatu zejména jako na problém environmentální, USA primárně jako na problém ekonomický a rozvojové státy naopak akcentují problém etický a zdůrazňují povinnost rozvinutých států je podporovat v jejich hospodářském rozvoji.⁸² Důležité je však upozornit, že pozice jednotlivých států se s postupem času mění. V dnešní době jsme zejména svědky stále

⁸⁰ HAWKEN, Paul. *Drawdown: the most comprehensive plan ever proposed to reverse global warming*. London: Penguin Books. ISBN 978-0-141-98843-6, str. 8 až 11.

⁸¹ MÜLLEROVÁ, Hana. *Klimatické právo*. Op. cit., str. 64.

⁸² BODANSKY, D., BRUNNÉE, J. a RAJAMANI, L. *International climate change law*. Op. cit., str. 5.

silnějšího konsensu o potřebě snižování globální emise skleníkových plynů a akcentování potřeby jeho financování a naopak upozadování historické odpovědnosti jednotlivých států.

Státy musí v rámci mezinárodních klimatických jednání, ať už samostatně či společně s jinými státy sdruženými v tzv. klimatických klubech, konfrontovat své pozice, hledat kompromisy a snažit se dospět ke konsensu. Cílem je pak dohoda, jež je založena na sdíleném zájmu států společně řešit problém změny klimatu a která je výhodná pro všechny zapojené aktéry.⁸³ Efektivita takovéto dohody je odvislá od konstrukce jejího režimu, cílů stanovených dohodou a ochotou politického vedení jednotlivých států implementovat příslušná opatření do národních právních ráďů a národních politik.⁸⁴

Úspěšnost těchto jednání v podobě dosažení konsensu a přijetí efektivní dohody je tedy plně závislá na politické vůli. Jak se toto státům daří bude detailněji popsáno v následujících kapitolách.

⁸³ ALFREDSON, Tanya, CUNGU, Azeta. Negotiation Theory and Practice: A Review of the Literature. *FAO Policy Learning Programme* [online]. 2008. Dostupné z: <https://www.fao.org/3/bq863e/bq863e.pdf>

⁸⁴ BIRNIE, Patricia, BOYLE, Alan E. *International law and the environment*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2002. ISBN 0-19-876553-3, str. 13.

3. Základy mezinárodního klimatického práva

Na problematiku klimatického práva lze nahlížet zejména ze dvou pohledů – buď jako na novou, relativně samostatnou součást práva životního prostředí s přesahy do dalších právních odvětví (v našem případě zejména do mezinárodního práva veřejného), nebo jako na nový svébytný obor, který se od práva životního prostředí zcela osamostatnil.⁸⁵ Ať už pojmáme klimatické právo jakkoliv, jeho základy jsou převzaty z práva životního prostředí, na němž si klimatické právo vybuodovalo svá specifika. Pro pochopení vývoje klimatického práva na mezinárodní úrovni je proto nutné blíže popsat jeho předmět a prameny.

3.1. Předmět mezinárodního klimatického práva

Mezinárodní klimatické právo se soustředí na čtyři základní oblasti. Těmi jsou:

1. mitigace,
2. adaptace,
3. financování a další prostředky podpory mitigace a adaptace (např. budování kapacit) a
4. dohled nad implementací, dodržováním závazků a efektivitou opatření skrze reporting a následný přezkum.⁸⁶

Mitigací rozumíme zmírňování změny klimatu, a to buď skrze snižování emisí skleníkových plynů např. zavedením systému obchodování s emisními povolenkami, využíváním obnovitelných zdrojů energie či elektrifikací dopravy, anebo zvyšováním jejich propadů, tedy ukládáním skleníkových plynů z atmosféry např. skrze zalesňování či pomocí technologií na zachycování a ukládání uhlíku.

Adaptace cílí na přizpůsobení se současným, ale i budoucím dopadům změny klimatu a na snahu o zabránění či snížení způsobených škod.⁸⁷ Příkladem adaptačních opatření je budování protipovodňových zábran, změna skladby pěstovaných zemědělských plodin, ale i větší důraz na zohledňování budoucích rizik při plánování jednotlivých stavebních záměrů.

Všechny tyto oblasti jsou též předmětem klimatických vyjednávání mezi státy. Zpočátku se největší důraz kladl na mitigaci, v posledních letech se ale do popředí zájmu stále častěji dostává adaptace a problematika ztrát a škod, a to s ohledem na častější a intenzivnější dopady změny klimatu. Se zvyšováním požadavků vedoucích k razantnější klimatické akci a s nárůstem reálných ztrát a škod způsobených dopady změny klimatu pak též sílí hlasy volající po potřebě

⁸⁵ MÜLLEROVÁ, Hana. *Klimatické právo*. Op. cit., str. 101

⁸⁶ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J. a RAJAMANI, L. *International climate change law*. Op. cit., str. 11.

⁸⁷ S ohledem na rostoucí důraz na potřebu řešení ztrát a škod způsobených změnou klimatu zdůrazňovanou primárně chudšími rozvojovými státy by se dala problematika ztrát a škod považovat i za samostatnou oblast předmětu klimatického práva.

posílení financování mitigačních a adaptačních opatření. Oblast financování je pak tradičně jeden z hlavních sporných bodů vyjednávání.

3.2. Prameny mezinárodního klimatického práva

Základním způsobem, jakým můžeme rozdělit prameny práva, je obecně dělení na formální a materiální prameny práva. Formálními prameny rozumíme prameny ve smyslu forem, jenž na sebe právo bere a z něhož poznáváme jeho obsah, kdežto materiálními prameny rozumíme prameny ve smyslu společenskopolitických a ekonomických podmínek a okolností, za nichž ke vzniku práva dochází.⁸⁸

Formální prameny mezinárodního práva jsou vymezeny v čl. 38 Statutu Mezinárodního soudního dvora, který mezi ně řadí mezinárodní úmluvy (*stipulující pravidla výslovně uznaná státy ve sporu*), mezinárodní obyčeje (*co by význam obecné praxe uznávané za právo*), obecné zásady právní (*uznáváné civilizovanými národy*), soudní rozhodnutí (*mezinárodních a národních soudů v mezinárodněprávních otázkách*) a právní názory nejkvalifikovanějších znalců mezinárodního práva (*jakožto pomocné prostředky k identifikaci právních pravidel*).

Výčet těchto formálních pramenů však již neodpovídá potřebám mezinárodního práva, proto se vedle těchto tradičních pramenů vymezují i prameny nové,⁸⁹ pod které můžeme zařadit zejména texty různých mezinárodních organizací a konferencí, které až na výjimky nejsou právně závazné,⁹⁰ mohou mít však velký vliv.

Z pohledu mezinárodního klimatického práva jsou jeho nejvýznamnějšími prameny mezinárodní úmluvy a nové prameny, a to v podobě rozhodnutí konference smluvních stran. Do povědomí se též stále více dostávají soudní rozhodnutí, a to zejména rozhodnutí národních soudů, které mohou do budoucna významně ovlivnit vývoj mezinárodního klimatického práva.

V mezinárodním klimatickém režimu máme tři právně závazné mezinárodní úmluvy, kterými jsou Rámcová úmluva OSN o změně klimatu z roku 1992, Kjótský protokol z roku 1997 a Pařížská dohoda z roku 2015, které budou podrobně rozebrány v dalších kapitolách.

Rozhodnutí konference smluvních stran představují stovky rozhodnutí přijatých vrcholnými rozhodovacími orgány Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (*Conférence of the Parties*;

⁸⁸ ŠTURMA, Pavel, Milan DAMOHORSKÝ, Jan ONDŘEJ, Martin SMOLEK a Jana ZÁSTĚROVÁ. *Mezinárodní právo životního prostředí. 1. část. (obecná)*. Beroun: IFEC, 2004, 193 s.; 21 cm. ISBN 80-903409-2-X, str. 59.

⁸⁹ Tamtéž, str. 62.

⁹⁰ Touto výjimkou jsou rezoluce Rady Bezpečnosti OSN a rozhodnutí OECD. Tyto však nejsou pro klimatický režim příliš podstatné. Tamtéž, str. 79 a násl.

COP), Kjótského protokolu (*Conference of the parties serving as the meeting of the Parties to the Kyoto Protocol; CMP*) a Pařížské dohody (*Conference of the parties serving as the meeting of the Parties to the Paris Agreement; CMA*), která přestože jsou právně nezávazná – pokud není explicitně vyjádřeno, že mají být právně závazná – bývají státy respektována.⁹¹ Rozhodnutí konference smluvních stran přispívají k obohacování a rozšiřování klimatického práva zejména tím, že konkretizují opatření mezinárodních klimatických úmluv, přezkoumávají adekvátnost existujících závazků, jsou spouštěčem vyjednávání k přijetí dalších závazných úmluv či zřizují orgány dohlížející na implementaci a dodržování úmluvy.⁹²

Vliv na podobu mezinárodního klimatického práva mají též politické dohody.⁹³ Politické dohody nemají žádný právní základ, vyjadřují však politickou shodu nad potřebou řešení daného problému a mohou tak být důležitým impulsem k přijetí právně závazného dokumentu. Příkladem jsou tzv. Kodaňské dohody z roku 2009, které byly předchůdcem Pařížské dohody.

Aplikovatelnost mezinárodních obyčejů a obecných zásad právních je problematická, a to nejen v mezinárodním klimatickém právu, ale v mezinárodním právu životního prostředí obecně. S ohledem na jejich malý význam v mezinárodním klimatickém právu je výklad o těchto pramenech práva ponechán stranou.

Pokud se díváme na prameny mezinárodního klimatického práva z pohledu závaznosti pramenu jako takového, můžeme je rozčlenit na tzv. *hard law*, tedy právně závazné nástroje práva, a tzv. *soft law*, tedy nástroje právně nezávazné, či takové, jejichž závaznost je „slabší“ než závaznost tradičních pramenů práva.⁹⁴ Na rozdíl od právně závazných nástrojů, jejichž vyjednávání trvá déle a jejichž aplikace je omezena do doby jejich ratifikace, umožňují flexibilní *soft law* normy obejít nepřipravenost států na přijetí právně závazného nástroje a posunout se v dalším vývoji v předmětné oblasti práva.⁹⁵

Hranice mezi *hard and soft law* však není vždy jednoznačná. Závazné mezinárodní úmluvy mohou obsahovat nezávazné či vágní termíny, a naopak *soft law* instrumenty typu rozhodnutí konference smluvních stran mohou obsahovat příkazující a velmi detailní pravidla, která mohou posloužit jako významný podklad pro právní argumentaci.⁹⁶ Závaznost jednotlivých ustanovení

⁹¹ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J. a RAJAMANI, L. *International climate change law*. Op. cit., str. 19.

⁹² Tamtéž, str. 20.

⁹³ Tamtéž, str. 20.

⁹⁴ Definice *soft law* převzatá z webových stránek OECD. Dostupné z: <https://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/irc10.htm>

⁹⁵ AHMED, Arif, MUSTOFA, Jahid. *ROLE OF SOFT LAW IN ENVIRONMENTAL PROTECTION: AN OVERVIEW*. *Global Journal of Politics and Law Research*, Vol. 4, No. 2, pp. 1-18, March 2016. Dostupné z: <https://ejournals.org/gjplr/vol-4-issue-2-march-2016/role-of-soft-law-in-environmental-protection-an-overview/>

⁹⁶ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J. a RAJAMANI, L. *International climate change law*. Op. cit., str. 39.

mezinárodních úmluv závisí na řadě faktorů, např. v jaké části úmluvy se objevují, na koho cílí, jak jsou jazykově vyjádřeny, jejich konkrétnost či na mechanismu dodržování.⁹⁷

Na závěr bych ráda zmínila, že se problematikou změny klimatu s ohledem na její komplexitu a široký dopad na řadu oborů zabývá kromě OSN i řada dalších mezinárodních institucí – např. specializované organizace OSN jako Mezinárodní námořní organizace (*International Maritime Organization*; IMO) a Mezinárodní organizace pro civilní letectví (*International Civil Aviation Organization*; ICAO), které se zabývají emisemi z námořní dopravy a civilního letectví, či politická fóra jako G8, G20 či Světové ekonomické fórum, které pravidelně zařazují otázky změny klimatu do svých agend.⁹⁸ Klimatický režim OSN však zůstává klíčový pro vývoj mezinárodního klimatického práva, a dále je tedy pojednáváno pouze o tomto režimu.

⁹⁷ Tamtéž, str. 19.

⁹⁸ Tamtéž, str. 266.

4. Vývoj mezinárodního klimatického práva před přijetím Pařížské dohody

4.1. Počáteční vývoj klimatického režimu

Přestože odborníci upozorňovali na vliv člověka na klimatický systém už od počátků 19. století,⁹⁹ začíná se agenda změny klimatu objevovat na mezinárodních jednáních až v pozdních 70. letech 20. století, a to zásluhou vědecké komunity.

První světová klimatická konference byla uspořádána Světovou meteorologickou organizací (*World Meteorological Organization*; WMO) v roce 1979 v Ženevě ve spolupráci s dalšími organizacemi jako „světová expertní konference o klimatu a lidstvu“.¹⁰⁰ Výsledkem konference byla deklarace, která vyzývá státy k „a) využití současných lidských znalostí o klimatu, b) podniknutí kroků k výraznému zlepšení těchto znalostí a c) předvídání a předcházení možných změn klimatu způsobeným člověkem, které by mohly být nepříznivé pro blaho lidstva.“¹⁰¹ V návaznosti na konferenci došlo ke zřízení Světového klimatického programu (*World Climate Programme*) za účelem lepšího porozumění klimatického systému.

V 80. letech se konala řada dalších konferencí zabývajících se otázkami klimatu, které postupně přitahovaly stále větší politickou pozornost – konference ve Villachu (1985), v Torontu (1988), v Ottawě (1989), v Tatu (1989), v Haagu (1989), v Noordwijku (1989), v Káhiře (1989), v Bergenu (1990) a Druhá světová klimatická konference v Ženevě (1990).¹⁰² Konference volaly po dalším prohlubování vědeckého poznání změny klimatu a po přijetí mezinárodní úmluvy zabývajících se jeho ochranou.¹⁰³

Dvěma důležitými událostmi roku 1988 bylo zřízení Mezivládního panelu pro změnu klimatu v roce 1988 WMO a Programem OSN pro životní prostředí (*United Nations Environment Programme*; UNEP), jehož úkolem je poskytovat pravidelné hodnocení vědeckých poznatků o změně klimatu, jeho dopadech a budoucích rizicích, jakožto i možností mitigace a adaptace, které mohou a zpravidla bývají podkladem pro rozvoj klimatických politik.¹⁰⁴ Druhou důležitou

⁹⁹ Vědec Alexander von Humboldt byl prvním člověkem, který v roce 1800 a následně znovu v roce 1831 popsal fenomén změny klimatu způsobený lidskou činností.

HAWKEN, Paul. *Drawdown: the most comprehensive plan ever proposed to reverse global warming*. Op. cit., str. 24.

¹⁰⁰ ZILLMAN, John w. A History of Climate Activities. *WMO* [online]. Bulletin n°: Vol 58 (3) - 2009 [cit. 13. 3. 2023]. Dostupné z: <https://public.wmo.int/en/bulletin/history-climate-activities>

¹⁰¹ Declaration of the World Climate Conference. WMO, 1979. Dostupné z: https://dgvn.de/fileadmin/user_upload/DOKUMENTE/WCC-3/Declaration_WCC1.pdf

¹⁰² Climate change Information Sheet 17. *UNEP: Information Unit for Conventions (IUC)* [online] [cit. 13. 3. 2023]. Dostupné z: <https://unfccc.int/cop3/fccc/climate/fact17.htm>

¹⁰³ ZILLMAN, John w. A History of Climate Activities. Op. cit.

¹⁰⁴ About the IPCC. *IPCC* [online]. Dostupné z: <https://www.ipcc.ch/about/>

událostí bylo přijetí Rezoluce Valného shromáždění OSN (*General Assembly*; VS OSN), v němž bylo klima charakterizováno jako „společný zájem lidstva.“¹⁰⁵

Neutuchající snahy vědců a zvyšování veřejného zájmu o otázky ochrany životního prostředí nakonec vedly k politickému osvojení tohoto tématu vládami různých států, které vyústily k přijetí přelomové Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu v roce 1992, jež položila základy mezinárodního klimatického práva.

4.2. Rámcová úmluva OSN o změně klimatu

4.2.1. Proces přijetí úmluvy

Proces vyjednávání mezinárodní úmluvy o změně klimatu započal v prosinci 1990, kdy VS OSN svou rezolucí¹⁰⁶ zřídilo Mezivládní vyjednávací výbor pro rámcovou konvenci o klimatických změnách (*Intergovernmental Negotiating Committee for a Framework Convention on Climate Change*) s mandátem k přípravě rámcové úmluvy o klimatu s cílem předložit ji k podpisu již na Světové konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v červnu 1992 (*United Nations Conference on Environment and Development*; *UNCED*). Výbor se mezi únorem 1991 a květnem 1992 sešel pětkrát a 8. května 1992 přijal Rámcovou úmluvu OSN o změně klimatu (*United Nations Framework Convention on Climate Change*; UNFCCC).¹⁰⁷ UNFCCC byla na Konferenci UNCED podepsána 166 státy¹⁰⁸ a vstoupila v platnost 21. března 1994.

Vyjednávání úmluvy provázela snaha vybalancovat různé zájmy států, zejména států rozvojových a rozvinutých. Rozdíl mezi pozicemi rozvinutých a rozvojových států spočíval zejména v tom, že rozvinuté státy nahlížely na změnu klimatu jako na environmentální hrozbu, kterou je nutné řešit skrze snižování emisí skleníkových plynů, kdežto rozvojové státy zdůrazňovaly primární potřebu svého hospodářského rozvoje.¹⁰⁹ Zároveň upozorňovaly, že s ohledem na historickou odpovědnost rozvinutých států, které způsobily nárůst emisí

¹⁰⁵ UN General Assembly Res. 43/53. Protection of Global Climate for Present and Future Generations of Mankind. A/RES/43/53, 1988.

¹⁰⁶ UN General Assembly Res. 45/212. Protection of Global Climate for Present and Future Generations of Mankind. A/RES/45/212, 1990.

¹⁰⁷ UN, 1992c. United Nations Framework Convention on Climate Change -1771 UNTS 107; S. Treaty Doc No. 102-38; UN. Doc. A/AC.237/18 (Part II)/Add.1; 31 ILM 849 (1992). 1992.

¹⁰⁸K říjnu 2023 ratifikovalo UNFCCC 198 smluvních stran. Zdroj: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-7&chapter=27&Temp=mtdsg3&clang=_en

¹⁰⁹ BODANSKY, Daniel. *The United Nations Framework Convention on Climate Change: A Commentary*. 18 Yale Journal of International Law, 1993. Dostupné z: <https://openyls.law.yale.edu/handle/20.500.13051/6301>, str. 479.

skleníkových plynů, to mají být právě tyto státy, které se zasadí o řešení změny klimatu. Naopak emise rozvojových států by měly nadále růst s cílem umožnit jejich hospodářský rozvoj.

Rozdílná pozice byla i mezi skupinami rozvojových států vystupujících společně v rámci skupiny G-77 (+ Čína). Zejména byla patrná pozice Aliance malých rozvojových států (*Alliance of Small Island States*; AOSIS), která s ohledem na strach z nárůstu hladiny oceánů podporovala silné závazky ke snižování emisí. Na druhé straně naopak stály ropné státy, které zpochybňovaly potřebu přijetí závazků nejen rozvojovými, ale i rozvinutými státy.¹¹⁰

Rozdíl v přístupu rozvinutých států byl patrný zejména mezi EU a USA. EU prosazovala stanovení emisních limitů skleníkových plynů, což USA striktně odmítala a naopak propagovala rozvíjení národních strategií před strategiemi mezinárodními.¹¹¹

Po většinu roku 1991 státy formulovaly a utvrzovaly své pozice vzdalující se jakémukoliv kompromisu. Na jaře 1992 bylo jisté, že USA nepřijme žádné závazné cíle a časové rámce, rozvojové státy pak nehodlaly přijmout žádné závazky či implementační mechanismy.¹¹² S tímto vědomím a vědomím nedostatku času byla vytvořena kompromisní dohoda, která byla předložena na Konferenci UNCED.

4.2.2. Obecná specifikace úmluvy

Jak již vypovídá samotný název úmluvy, úmluva je založena na tzv. *Framework Convention/Protocol Approach*, jehož podstatou je přijetí rámcové úmluvy, jež stanoví hlavní zásady chování subjektů, a následné přijetí dodatkových protokolů, které podrobněji rozpracují závazky států.¹¹³ Klimatický režim se v tomto inspiroval modelem ochrany ozonové vrstvy, v rámci kterého byla v roce 1985 přijata Vídeňská úmluva na ochranu ozonové vrstvy a v roce 1987 k ní byl přijat Montrealský protokol. Státy však s vědomím naléhavosti problému změny klimatu usilovaly o to, aby úmluva obsahovala širší závazky než klasické rámcové úmluvy. Ve výsledku tak úmluva leží někde mezi rámcovou úmluvou a „klasickou“ úmluvou s konkrétními hmotněprávními povinnostmi.

Významným rysem rámcové úmluvy je rozdělení států na rozvinuté a rozvojové země. Přílohy rozdělily země do tří kategorií a stanovily jim různé závazky. Smluvním stranám uvedeným v příloze I, kterými byly státy Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (*Organisation*

¹¹⁰ Tamtéž, str. 481.

¹¹¹ BODANSKÝ, D., BRUNNÉE, J. a RAJAMANI, L. *International climate change law*. Op. cit., str. 100.

¹¹² BODANSKÝ, Daniel. *The United Nations Framework Convention on Climate Change: A Commentary*. Op. cit., str. 475.

¹¹³ ŠTURMA, Pavel, Milan DAMOHORSKÝ, Jan ONDŘEJ, Martin SMOLEK a Jana ZÁSTĚROVÁ. *Mezinárodní právo životního prostředí*. Op. cit., str. 104.

for Economic Co-operation and Development; OECD) a tzv. ekonomiky v tranzici (*Economies in Transition*; EITs), byla stanovena povinnost snižovat emise skleníkových plynů. Smluvním stranám uvedeným zároveň i v příloze II, což byly pouze státy OECD, byla navíc uložena povinnost poskytovat pomoc rozvojovým státům. Smluvním stranám neuvedeným v přílohách náležely pouze obecné povinnosti stanovené v úmluvě. Přestože byly přílohy sestaveny s vědomím, že by mělo dojít časem k jejich revizi,¹¹⁴ zůstávají dodnes zachovány nezměněné.

4.2.3. Obsah úmluvy

Úmluva obsahuje preambuli, 26 článků a 2 přílohy. Pro přehlednost může být rozdělena do pěti oblastí: úvodní ustanovení zahrnující preambuli, cíle a principy, ustanovení stanovující závazky států, procesní mechanismy, institucionální zajištění a závěrečná ustanovení. V následujících kapitolách budou tyto oblasti postupně rozebrány vyjma závěrečných ustanovení, která jsou ponechána stranou.

Preambule, definice, cíle a principy

Účelem **preambule** obecně je přiblížit cíle a úvahy, které vedly státy k přijetí úmluvy.¹¹⁵ V preambuli je jasně vyjádřeno, že „*změna klimatu Země a její nepříznivé důsledky jsou společným zájmem celého lidstva.*“ Státy tak uznávají potřebu ochrany klimatu, stejně tak jako potřebu dalšího prohlubování vědeckých poznatků s vědomím, že existuje „*celá řada nejasností, co se týče předpovědi změn klimatu, zvláště s ohledem na časové rozvržení, velikost a jejich regionální projevy.*“

Diferenciace mezi rozvojovými a rozvinutými státy je patrna v rámci celé preambule. Dle preambule „*největší podíl na dřívějších a současných globálních emisích mají rozvinuté země, ... a podíl rozvojových zemí na globálních emisích bude narůstat, aby mohly být uspokojeny jejich sociální a rozvojové potřeby.*“ Rozvinuté země mají „*okamžitě, pružným způsobem a na základě jasných priorit učinit první kroky směrem ke komplexním strategiím vůči změně klimatu,*“ kdežto u rozvojových zemí se má respektovat „*zákonitá prioritní potřeba dosáhnout trvalého hospodářského růstu a vymýcení chudoby.*“

Je zde i řada dalších odstavců, které měly zejména řešit obavy rozvojových států, jako např. potvrzení principu suverenity, zdůrazňující rozdílné možnosti a hospodářské a sociální podmínky států, či potřeba přístupu rozvojových států ke zdrojům za účelem dosažení trvalého hospodářského a sociálního rozvoje. Některá ustanovení si však rozvojové státy prosadit

¹¹⁴ Čl. 4 odst. 2 písm. f).

¹¹⁵ Max Planck Encyclopedia of Public International Law, Oxford Public International Law [online]. Září 2006 [cit. 5. 10. 2023]. Dostupné z: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1456>

nedokázaly, jako např. potřebu adekvátních nových a dodatečných finančních zdrojů, nebo ustanovení podmiňující akci rozvojových států zlepšením v mezinárodním ekonomickém prostředí.¹¹⁶

Z **definic**, obsažených v čl. 1, stojí za zmínku definice změny klimatu, kterou se rozumí „*taková změna klimatu, která je vázána přímo nebo nepřímo na lidskou činnost měnící složení globální atmosféry a která je vedle přirozené variability klimatu pozorována za srovnatelný časový úsek*“. Úmluva se tedy soustředí pouze na změnu klimatu způsobenou lidskou činností a ponechává přirozené proměny klimatu stranou.

Cíl úmluvy je vyjádřen v čl. 2. Cílem je „*dosáhnout, v souladu s odpovídajícími opatřeními úmluvy, stabilizace koncentrací skleníkových plynů v atmosféře na úrovni, která by umožnila předejít nebezpečným důsledkům vzájemného působení lidstva a klimatického systému*“. Počítá se tedy s dalším emitováním skleníkových plynů, avšak množství plynů v atmosféře nesmí překročit bezpečnou úroveň. Bezpečná úroveň není definována a zodpovězení této otázky je tak ponecháno primárně na politických úvahách. Dále je vymezeno, že této úrovni by mělo být dosaženo „*v takovém časovém období, které umožní ekosystémům, aby se přirozenou cestou přizpůsobily změně klimatu, přičemž by nebyla ohrožena produkce potravin, a hospodářskému rozvoji, aby mohl pokračovat udržitelným způsobem*“. Úmluva však dále žádný závazný časový rámec nestanoví.

Ve čl. 3 jsou vyjádřeny **zásady**, které jsou východiskem nejen pro tuto úmluvu, ale i pro další vývoj klimatického režimu. První dva odstavce čl. 3 odrážejí zásadu společné, ale diferenciované odpovědnosti a příslušných kapacit (*common but different responsibilities and respective capacities*), která zásadním způsobem ovlivňuje finální podobu této úmluvy, což dokazuje i její vyjádření nejen v samotné preambuli úmluvy, ale též její explicitní vyjádření v několika dalších člancích úmluvy. Podstatou této zásady je, že „*diferenciovaná odpovědnost*“ odrážejí historickou odpovědnost za změnu klimatu, která leží na rozvinutých státech, kdežto „*příslušné capacity*“ naopak zohledňují i hospodářskou situaci jednotlivých států a jejich budoucí vývoj, který může u některých rozvojových států rychle nabrat na síle. Tato zásada se odrážejí v různých závazcích států, zejména v rozdílných závazcích rozvojových a rozvinutých států, ale též ve shovívavém přístupu k nejméně rozvinutým státům a zvláště zranitelným státům.

Primární však zůstává historická odpovědnost rozvinutých států a nutnost jejich konání, což je patrné z dalších článků úmluvy. Za zmínku stojí např. čl. 4 odst. 7 úmluvy, ve kterém je

¹¹⁶ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J. a RAJAMANI, L. *International climate change law*. Op. cit., str. 125.

uvedeno, že „*rozsah, v jakém budou smluvní strany rozvojových zemí účinně uskutečňovat své závazky obsažené v úmluvě, bude záviset na účinném uskutečnění závazků smluvních stran rozvinutých zemí v souvislosti s finančními zdroji a převodem technologií a bude plně zohledňovat skutečnost, že hospodářský a sociální rozvoj a vymýcení chudoby jsou prvořadými a základními prioritami smluvních stran rozvojových zemí.*“ Jinými slovy, uskutečňování závazků ze strany rozvojových států je podmíněno finanční a technologickou pomocí ze strany států rozvinutých, přičemž prioritou rozvojových států zůstává hospodářský rozvoj.

Dalšími zásadami vyjádřenými v čl. 3 úmluvy jsou zásada předběžné opatrnosti, právo na podporu udržitelného rozvoje (*have a right to, and should, promote sustainable development*)¹¹⁷ či zásada spolupráce mezi státy.

Závazky států

Obecné závazky, které se vztahují na všechny smluvní strany, jsou uvedeny v čl. 4 odst. 1, čl. 5, čl. 6 a čl. 12 odst. 1 úmluvy.

Z těchto článků vyplývají pro smluvní strany zejména závazky zveřejňovat a zpřístupňovat národní inventury antropogenních emisí zdrojů a snížení z propadů (dále také „národní inventura“),¹¹⁸ formulovat, uplatňovat a aktualizovat programy obsahující mitigační a adaptační opatření,¹¹⁹ podporovat propady,¹²⁰ spolupracovat v přípravě na adaptaci,¹²¹ zohledňovat změnu klimatu v politikách a opatřeních,¹²² spolupracovat na vývoji technologií,¹²³ podporovat vědecký, technologický, technický, společensko-hospodářský a ostatní výzkum, výměnu informací, vzdělávání a účast veřejnosti.¹²⁴

Vedle obecných závazků jsou v úmluvě zakotveny **zvláštní závazky vyjádřené** v čl. 4 odst. 2 až 10 a čl. 12., které stanovují povinnosti pouze některé skupině států.

V souladu s čl. 4 odst. 2 státy uvedené v příloze I přijmou národní politiky a příslušná opatření k mitigaci změny klimatu s cílem návratu antropogenních emisí skleníkových plynů jednotlivě či společně na úroveň dosaženou v roce 1990.¹²⁵ Dle některých autorů se jedná o jakýsi

¹¹⁷ Důležitá je v tomto případě pozice čárek, která ovlivňuje interpretaci této zásady.

¹¹⁸ Čl. 4.1 písm. a).

Propady (*sinks*) se rozumí dle čl. 1 odst. 8 „*proces, činnost nebo mechanismus, který odstraňuje skleníkový plyn, aerosol či prekurzor skleníkového plynu z atmosféry.*“

¹¹⁹ Čl. 4.1 písm. b).

¹²⁰ Čl. 4.1 písm. d).

¹²¹ Čl. 4.1 písm. e).

¹²² Čl. 4.1 písm. f).

¹²³ Čl. 4.1 písm. c).

¹²⁴ Čl. 4.1 písm. g), h) a i) a dále též čl. 5 a čl. 6.

¹²⁵ Čl. 4.2 písm. a) a b).

nezávazný kvazi-cíl,¹²⁶ jehož nezávaznost vychází z užití formulace „s cílem“ („with the aim of“), který byl však bez ohledu na spekulace o jeho povaze splněn,¹²⁷ a to primárně z důvodu kolapsu ekonomik mnoha EITs po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991.¹²⁸ Za zmínku stojí též možnost států přijímat mitigační opatření společně s jinými smluvními strany či možnost pomoci jiným smluvním státům při dosahování cílů úmluv. Tento mechanismus byl však v režimu úmluvy upozaděn a hrál důležitou roli až v rámci Kjótského protokolu, proto zde dále není rozebírán.

Adaptace je v úmluvě upozaděna a je blíže rozpracována až rozhodnutími konference smluvních stran – zejména jde o přípravu národních adaptačních programů nejméně rozvinutých států (*National Adaptation Programmes of Action*; NAPAs), jejichž předložení je předpokladem pro finanční pomoc z příslušných fondů.¹²⁹

Smluvní strany, které jsou uvedeny v příloze II úmluvy, pak poskytnou nové a dodatečné finanční zdroje rozvojovým státům na přípravu národní inventury, mitigaci a adaptaci¹³⁰ a podpoří rozvoj a rozšiřování domácích kapacit a technologií.¹³¹

Procesní mechanismy

Procesními mechanismy rozumíme nástroje zajišťující provádění a dodržování smlouvy, které jsou založeny primárně na reportingu stran a jejich následném přezkumu.

Podstatou **reportingu** je poskytování informací v podobě sdělení (*National Communications*; NCs) zakotvené v čl. 12. Na základě tohoto článku poskytne každá smluvní strana národní inventuru, všeobecný popis učiněných kroků při provádění úmluvy a jakékoliv další údaje, které považuje za relevantní pro dosažení cíle úmluvy.¹³²

Státy uvedené v příloze I navíc předloží ve svém sdělení podrobný popis mitigačních přístupů a opatření k uskutečnění závazků podle čl. 4 odst. 2 písm. a) a b) a jejich předpokládaný dopad. Státy uvedené v příloze č. II zahrnou do sdělení podrobnosti o opatřeních přijatých v souvislosti s čl. 3, 4 a 5.

¹²⁶ MÜLLEROVÁ, Hana. *Klimatické právo*. Op. cit., str. 166.

¹²⁷ Emise skleníkových plynů států uvedených v příloze I klesly o 3% do roku 2000 oproti roku 1990.

Subsidiary body for Implementation. National communications from parties included in Annex I to the Convention: Compilation and synthesis of third national communications. UN. Doc. FCCC/SBI/2003/7, str. 4.

¹²⁸ BIRNIE, Patricia, BOYLE, Alan E.. *International law and the environment*. Op. cit., str. 384.

¹²⁹ Decision 28/CP.7. Guidelines for the preparation of national adaptation programmes of action. UN Doc. FCCC/CP/2001/13/Add.4,7.

¹³⁰ Čl. 4 odst. 3 a 4.

¹³¹ Čl. 4 odst. 5.

¹³² Čl. 12 odst. 1.

Reporting se tedy týká, byť v omezeném rozsahu, i rozvojových států. Po mnoho let však rozvojové státy svá sdělení nepředkládaly. Pro státy uvedené v příloze I byl stanoven časový rámec pro předložení sdělení v podobě 6 měsíců po dni, kdy úmluva vstoupí v platnost.¹³³ Ostatní státy měly povinnost uskutečnit úvodní sdělení do tří let po dni, kdy pro smluvní stranu vstoupí úmluva v platnost, nebo od obdržení finančních prostředků v souladu s čl. 4 odst. 3. Nejméně rozvinuté státy tak mohly učinit dle svého uvážení.¹³⁴ Řada rozvojových států však odmítala převzít finanční prostředky v souladu čl. 4 odst. 3 a nespustila tak ony pomyslné hodiny, na jejichž základě následně mělo dojít k předložení sdělení. Pět let po vstupu úmluvy v platnost tak předložilo svoje sdělení pouze 10 rozvojových států.¹³⁵

V souladu s čl. 12 odst. 5 COP ve svém rozhodnutí určil, že státy uvedené v příloze I budou předkládat národní inventuru každý rok a svá sdělení každých 4 až 5 let,¹³⁶ u států neuvedených v příloze I byl časový rámec předkládání národní inventury a následných sdělení určen až v Kodaňských dohodách z roku 2009.

Poskytnuté informace obsažené ve sdělení měly být předloženy COP k počátečnímu **přezkumu** sekretariátem a následně k přezkumu odborným přezkumným týmům (*Expert Review Teams*; ERTs) složených z odborníků vybraných z kandidátů nominovaných smluvními stranami. Přezkumu však na základě rozhodnutí COP podléhaly jen informace poskytnuté státy uvedenými v příloze I.¹³⁷ Pro státy neuvedené v příloze I nebyl dohodnut mechanismus přezkumu jejich sdělení, který byl zřízen až Kodaňskými dohodami.

V úmluvě se dále mluví též o mechanismu řešení otázek provádění úmluvy a o urovnání sporů, jež však nikdy nebyly dále rozpracovány.

Institucionální zajištění

Úmluva zřizuje 5 institucí – Konferenci smluvních stran, Sekretariát, Pomocný orgán pro vědecké a technologické poradenství (*Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice*; SBSTA), Pomocný orgán pro provádění úmluvy (*Subsidiary Body for Implementation*; SBI) a Finanční mechanismus.

¹³³ Čl. 12 odst. 5.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J. a RAJAMANI, L. *International climate change law*. Op. cit., str. 150.

¹³⁶ Decision 3/CP.1 Preparation and submission of national communications from the Parties included in Annex I to the Convention. UN Doc. FCCC/CP/1995/7/Add.1.

¹³⁷ Decision 2/CP.1. Review of first communications from the Parties Included in Annex I to the Convention. UN Doc. FCCC/CP/1995/7/Add.1,7.

Konference smluvních stran je nejvyšším orgánem této úmluvy složeným ze zástupců všech smluvních států, jenž se každoročně schází za účelem přezkoumání provádění této úmluvy a jakýchkoli souvisejících právních dokumentů, které konference smluvních stran přijme, a v rámci svého mandátu přijímá rozhodnutí (*COP Decisions*), která jsou nezbytná pro účinné provádění této úmluvy.¹³⁸

Sekretariát má řadu funkcí, jako např. připravování zasedání COP, shromažďování předkládaných sdělení či poskytování pomoci smluvním stranám.¹³⁹

Úkolem Pomocného orgánu pro vědecké a technologické poradenství je poskytovat ostatním orgánům aktuální informace a rady týkající se vědeckých a technologických záležitostí se vztahem k úmluvě.¹⁴⁰ Pomocný orgán pro provádění úmluvy je nápomocen COP při přezkumu a zpracování přehledu účinného provádění úmluvy.¹⁴¹ Oba pomocné orgány jsou složeny z odborných zástupců vlád.

Finanční mechanismus slouží k poskytování finančních zdrojů v podobě grantů či úlev. Jeho provoz měl být dle úmluvy svěřen jednomu nebo několika stávajícím mezinárodním subjektům. Tato otázka byla v rámci vyjednávání velmi sporná – rozvojové státy nechtěly, na rozdíl od států rozvinutých, aby jako finanční mechanismus sloužil existující Globální fond životního prostředí (*Global Environment Facility*; GEF) a požadovaly zřízení samostatné instituce. Nakonec byl dohodnut kompromis – nedošlo ke zřízení nové instituce, GEF však zároveň nebyl ustanoven jako finanční mechanismus úmluvy, ale pouze jako prozatímní finanční mechanismus.¹⁴² Tento postup umožnil ponechání prostoru pro zřízení nové instituce, k čemuž došlo až na COP16 v Cancúnu zřízením Zeleného klimatického fondu (*Green Climate Fund*; GCF).

4.3. Kjótský protokol

4.3.1. Proces přijetí protokolu

Samotná povaha Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu, jak bylo vysvětleno výše, předpokládala přijetí protokolu, který by dále rozpracoval závazky smluvních stran úmluvy. Na první konferenci smluvních stran v německém Berlíně v roce 1995 (COP1) byl přijat tzv.

¹³⁸ Čl. 7.

¹³⁹ Čl. 8.

¹⁴⁰ Čl. 9.

¹⁴¹ Čl. 10.

¹⁴² Čl. 21 odst. 3.

Na 4. zasedání smluvních stran v Buenos Aires však došlo k pověření restrukturalizovaného GEF k provozu finančního mechanismu úmluvy s jeho přezkumem každé 4 roky.

Decision 3/CP.4, Review of the financial mechanism. UN Doc. FCCC/CP/1998/16/Ad.1.

Berlínský mandát (*Berlin Mandate*),¹⁴³ který deklaroval neadekvátnost závazků v rámcové úmluvě a souhlasil se „zahájením procesu k provedení odpovídajících akcí pro období po roce 2000, zahrnující zpřísnění závazků stran uvedených v příloze I úmluvy.“ Zároveň nemělo dojít k žádnému zpřísnění závazků stran neuvedených v příloze I. Za tímto účelem došlo ke zřízení Ad hoc skupiny pro další vyjednávání berlínského mandátu (*Ad Hoc Group on Berlin Mandate*; AGBM).

Vyjednávání protokolu byla s ohledem na poměrně specifický Berlínský mandát, který vylučoval závazky pro rozvojové státy, zaměřena primárně na stanovení kvantifikovaných závazků na omezení a snížení emisí (*Quantified Emission Limitation and Reduction Commitments*; QELRCs) pro státy rozvinuté po roce 2000. Mezi státy probíhaly debaty o tom, zda má být stanoven společný cíl pro všechny státy, což prosazovaly zejména státy EU a USA, nebo zda mají být cíle států diferenciovány – tento přístup prosazovaly zejména Austrálie, Japonsko a Norsko.¹⁴⁴ Další otázkou byla též závaznost a ambicióznost těchto cílů.

Nakonec došlo ke stanovení závazných diferencovaných cílů pro jednotlivé státy uvedené v příloze I. Zároveň bylo toto „vítězství“ EU v podobě právně závazných a přísných cílů vyváжено kompromisem primárně s USA a Japonskem, které prosadily větší flexibilitu při naplňování těchto cílů – státy si mohly vybrat sektory a skleníkové plyny, v rámci kterých budou cíle plnit, stejně tak jako kdy a pomocí jakých opatření budou emise snižovat.¹⁴⁵

Vyjednávání trvalo po dva roky a byla završena přijetím Kjótského protokolu (*Kyoto Protocol*) v roce 1997 na COP3 v japonském Kjótu.¹⁴⁶ K platnosti protokolu byla potřeba ratifikace alespoň 55 státy, jejichž emise CO₂ představovaly v roce 1990 alespoň 55 % celkových emisí CO₂ stran uvedených v příloze I.¹⁴⁷ Řada otázek však nebyla dojednána a znemožňovala pro řadu států jeho ratifikaci. Bylo tedy potřeba pokračovat v dalších vyjednáváních a vyjasnit sporné otázky – zejména šlo o propady uhlíku, tržní mechanismy a reporting a přezkum – k čemuž došlo v roce 2001 Marrákešskými dohodami přijatými na COP7 v roce 2001 v marockém Marrákeši. I s ohledem na odmítnutí ratifikace ze strany USA, protokol vstoupil v platnost až 16. února 2005 po ratifikaci Ruskem.

¹⁴³ Decision 1/CP.1. The Berlin Mandate: Review of the adequacy of Article 4, paragraph 2(a) and (b), of the Convention, including proposals related to a protocol and decisions on follow-up. UN Doc. FCCC/CP/1995/7/Add.1.

¹⁴⁴ BREIDENICH, Clare, Daniel MAGRAW, Anne ROWLEY a James W. RUBIN. The Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change. *The American journal of international law*. 1998, Vol. 92 (2), p. 315-331. ISSN 0002-9300. Dostupné z: doi:10.2307/2998044.

¹⁴⁵ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J. a RAJAMANI, L. *International climate change law*. Op. cit., str. 160.

¹⁴⁶ UN, 1998. Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change.

¹⁴⁷ Čl. 25 odst. 1.

4.3.2. Obecná specifikace protokolu

Kjótský protokol byl přijat jako protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu, a to na základě čl. 17 úmluvy.

Kjótský protokol navázal na diferenciaci mezi rozvojovými a rozvinutými státy vyjádřenou v úmluvě. To se projevuje primárně ve stanovení závazných individuálních cílů snižování emisí skleníkových plynů s časovým rámcem pouze pro státy uvedené v příloze B protokolu.¹⁴⁸

Stejně jako u úmluvy je součástí protokolu i systém reportingu a přezkumu plnění stanovených závazků, specifikem Kjótského protokolu je však doplnění o sankční mechanismus. Z těchto důvodů je struktura protokolu označována jako tzv. přístupu shora dolů (*top-down approach*).

4.3.3. Obsah protokolu

Protokol obsahuje preambuli, 28 článků a 2 přílohy. Příloha A vymezuje šest skleníkových plynů, kterých se protokol týká, a příloha B obsahuje QELRCs jednotlivých států. Obsah protokolu, který bude dále popsán, je možné pro přehlednost rozčlenit na závazky smluvních stran, tržní mechanismy, procesní mechanismy a institucionální zajištění protokolu.

Závazky smluvních stran

Podstatou **obecných závazků**, které se vztahují na všechny smluvní strany, je potvrzení stávajících závazků smluvních stran obsažených v čl. 4 odst. 1 úmluvy¹⁴⁹ včetně potvrzení čl. 4 odst. 7, tedy podmíněnosti naplňování závazků rozvojovými státy finanční podporou. Zároveň článek výslovně potvrzuje, že státům neuvedeným v příloze I nejsou stanoveny žádné nové závazky.¹⁵⁰

Jádrem protokolu jsou **zvláštní závazky států uvedených v příloze B** protokolu. Vedle závazku provádět a dále rozpracovávat mitigační politiky a opatření v souladu s čl. 2 je klíčový závazek obsažen v čl. 3. V souladu s článkem 3 „*smluvní strany uvedené v příloze I zajistí, jednotlivě nebo společně, aby jejich úhrnné antropogenní emise skleníkových plynů uvedených v příloze A nepřekročily přidělená množství (assigned amount units; AAUs),¹⁵¹ vypočtená podle jejich kvantifikovaných závazků na omezení a snížení emisí uvedených v příloze B ... s cílem snížit v kontrolním období let 2008-2012 své celkové emise těchto plynů nejméně o 5*

¹⁴⁸ Jedná se o přizpůsobenou přílohu I rámcové úmluvy. Turecko a Bělorusko nejsou na rozdíl od přílohy I v příloze B uvedeny – tyto státy v době přijetí protokolu úmluvu neratifikovaly.

¹⁴⁹ Čl. 10.

¹⁵⁰ Čl. 10.

¹⁵¹ Výpočet AAUs je uveden v čl. 3 odst. 7 protokolu – vypočte se jako objem emisí ve výchozím roce * procentuální hodnota QELRCs * 5 (let).

procent vzhledem k úrovni z roku 1990.“ Státy uvedené v příloze B mají tedy jednak společný kolektivní cíl, jednak individualizované cíle dle přílohy B.

Společný kolektivní cíl snížit v rámci tzv. prvního kontrolního období od 2008 do 2012 (*first commitment period*) celkové emise skleníkových plynů o 5 %¹⁵² oproti roku 1990 je s ohledem na jeho jazykové vyjádření – s cílem („with a view to“) – spíše cílem nezávazným.

Individualizované cíle států stanovené v příloze B jsou výsledkem dlouhých politických jednání. Státy EU se zavázaly snížit emise o 8 % oproti roku 1990, cíl USA byl stanoven na snížení o 7 %, naopak Austrálie mohla své emise navýšit o 8 %, Island dokonce o 10 %. Ruská federace, díky jejíž ratifikaci vstoupil protokol v platnost, měla stanoven cíl ve výši 0 %. Některé státy tak mohly své emise navyšovat. Výchozím rokem byl sice stanoven rok 1990, EITs si však mohly za výchozí rok stanovit i rok pozdější,¹⁵³ jak učinily např. Polsko či Maďarsko.

Ke splnění svých závazků mohou státy uvedené v příloze I užít i snížení svých emisí pomocí propadů v důsledku člověkem bezprostředně vyvolaných činností v kategorii změny využívání půdy a lesnictví.¹⁵⁴ Snižování emisí pomocí propadů bylo dále upraveno Marrákešskými dohodami.

Protokol potvrzuje stávající povinnost financování zakotvenou čl. 4 odst. 3 úmluvy včetně povinnosti států uvedených v příloze II úmluvy poskytovat nové a dodatečné finanční prostředky státům rozvojovým na přípravu národní inventury, na mitigaci a na adaptaci a další finanční zdroje včetně podpory transferu technologií, jež rozvojové státy potřebují k pokračování v provádění existujících závazků.¹⁵⁵

Tržní mechanismy

Kjótský protokol zřídil tři tržní mechanismy, které měly státům uvedeným v příloze B napomoci splnit jejich závazky skrze mezinárodní spolupráci.¹⁵⁶ Tyto tzv. kjótské mechanismy, kterými jsou společná implementace (*Joint Implementation*; JI), mechanismus čistého rozvoje (*Clean Development Mechanism*; CDM) a obchodování s emisemi (*Emission Trading*; ET), vycházejí z premisy, že snížení emisí má stejný efekt bez ohledu na to, kde k němu dojde, a

¹⁵² S ohledem na neúčast USA a Kanady na protokolu byl společný kolektivní cíl snížen z 5 % na 4 %.
SHISHLOV, Igor; MOREL, Romain a BELLASSEN, Valentin. Compliance of the Parties to the Kyoto Protocol in the first commitment period. *Climate policy*. 2016, roč. 16, č. 6, s. 768-782. ISSN 1469-3062. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/14693062.2016.1164658>

¹⁵³ Čl. 3 odst. 5.

¹⁵⁴ Čl. 3 odst. 3.

¹⁵⁵ Čl. 11 odst. 2 písm. a) a b).

¹⁵⁶ Čl. 6.

proto by tato snížení měla být prováděna tam, kde je to nejvíce ekonomicky výhodné.¹⁵⁷ Některé státy však zakotvení kjótských mechanismů nepodporovaly. Zejména rozvojové státy tvrdily, že státy rozvinuté tyto mechanismy využijí k vyhnutí se domácí akci. Zároveň se obávaly, že tyto mechanismy umožní rozvinutým státům investovat do snadných a levných řešení a ponechají státům rozvojovým pouze drahé a složité projekty.¹⁵⁸

Co se týče podstaty jednotlivých tržních mechanismů, společná implementace umožňuje, aby stát uvedený v příloze I získal jednotky snížení emisí (*emission reduction units*; ERUs) generované z AAUs hostujícího státu, a to za projekty uskutečněné v jiném státu uvedeném v příloze I.

Podstatou CDM je „pomoci smluvním stranám neuvedeným v příloze I dosáhnout udržitelného rozvoje a přispět ke konečnému cíli úmluvy a pomoci smluvním stranám uvedeným v příloze I splnit jejich QELRCs.“¹⁵⁹ Státy uvedené v příloze I tedy mohou provést nebo investovat do projektů ve státech neuvedených v příloze I a za to získat ověřená snížení emisí (*certified emission reductions*, CERs), kterými si mohou splnit část svých QELRCs. Na rozdíl od JI nedochází k transformaci AAUs na ERUs, ale dochází ke generování nových emisních povolení pro státy uvedené v příloze I, a to s ohledem na to, že státy neuvedené v příloze I, kde jsou aktivity podnikány, nemají stanoveny emisní cíle a tudíž nedisponují AAUs.

Emisní obchodování umožňuje státům obchodovat se svými AAUs, ERUs, CERs a kredity z propadů (*removal units*, RMUs). Všechny tyto mechanismy byly dále rozpracovány Marrákešskými dohodami.

Procesní mechanismy

Jak bylo uvedeno výše, stejně jako v případě úmluvy jsou procesní mechanismy v Kjótském protokolu založeny na reportingu stran a následném přezkumu. Protokol však zároveň v některých ohledech mechanismus rozšiřuje a vylepšuje.

V oblasti **reportingu**, kdy strany na základě úmluvy musí předkládat svá sdělení a národní inventuru, zavádí protokol povinnost států uvedených v příloze I zřídit vnitrostátní systém umožňující odhad antropogenních emisí ze zdrojů a snížení pomocí propadů, což umožňuje

¹⁵⁷ MÜLLEROVÁ, Hana. *Klimatické právo*. Op. cit., str. 170.

¹⁵⁸ BREIDENICH, Clare, Daniel MAGRAW, Anne ROWLEY a James W. RUBIN. *The Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change*. Op. cit., str. 323.

¹⁵⁹ Čl. 12 odst. 2.

posouzení dodržování emisních cílů států,¹⁶⁰ a to v souladu s pravidly, která byla přijata rozhodnutím 20/CP.7 na COP7 v Marrákeši.

Dále protokol rozšiřuje rozsah reportovaných informací, kdy každý stát uvedený v příloze I musí do své národní inventury¹⁶¹ a do svého sdělení¹⁶² zařadit doplňující informace nezbytné k prokázání splnění jejich závazků podle protokolu.

V oblasti **přezkum** vychází protokol z mechanismu úmluvy založeném na přezkumu odbornými přezkumnými týmy (ERTs) koordinovanými sekretariátem, které mají vypracovat pro COP zprávu s hodnocením, jak daná smluvní strana plní své závazky, a s uvedením potenciálních problémů při plnění závazků.¹⁶³ Na základě čl. 18 měla konference smluvních stran přijmout na svém prvním zasedání „*vhodné a účinné postupy a mechanismy zjišťování a řešení případů nedodržování ustanovení tohoto protokolu, včetně vypracování indikativního seznamu následků.*“ K tomu došlo rozhodnutím 27/CMP.1 přijatým na základě Marrákešských dohod. Dohodami byl nově zřízen Výbor pro dodržování závazků (*Compliance Committee*) sestávající z dvou větví – podpůrného oddělení (*Facilitative Branch*) a exekutivního oddělení (*Enforcement Branch*),¹⁶⁴ kterému mají být postoupeny otázky týkající se provádění úmluvy vznesené státy samotnými či ERTs.

Podpůrné oddělení slouží zejména k poskytování poradenství a asistence smluvním stranám, kdežto exekutivní oddělení má zodpovědnost za určení, zda smluvní strana naplňuje své závazky vyplývající z protokolu, a zvolení dalšího postupu, který je předepsán v uvedeném rozhodnutí.

Čl. 18 dále stanovil, že „*mají-li mít některé postupy a mechanismy podle tohoto článku závazné následky, přijímají se formou změny tohoto protokolu.*“ S ohledem na to, že byl tento sankční mechanismus zaveden rozhodnutím COP, nebyly následky právně závazné. Nicméně, aplikace sankcí byla nutná pouze v jednom případě.¹⁶⁵

¹⁶⁰ Čl. 5 odst. 1.

¹⁶¹ Čl. 7 odst. 1.

¹⁶² Čl. 7 odst. 2.

¹⁶³ Čl. 8 odst. 2.

¹⁶⁴ Decision 27/CMP.1. Procedures and mechanisms relating to compliance under the Kyoto Protocol. UN Doc. FCCC/KP/CMP/2005/8/Add.3.

¹⁶⁵ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J. a RAJAMANI, L. *International climate change law*. Op. cit., str. 200.

Institucionální zajištění

Protokol užívá instituce zřízené úmluvou včetně Konference smluvních stran, a to v podobě Konference smluvních stran sloužící jako setkání smluvních stran Kjótského protokolu. Strany úmluvy, které nejsou stranou protokolu, se mohou účastnit jako pozorovatelé.

Protokol dále zřizuje Výkonnou radu mechanismu čistého rozvoje (*Executive Board of the Clean Development Mechanism*).¹⁶⁶ Jak již bylo uvedeno výše, Marrákešskými dohodami došlo ke zřízení Výboru pro dodržování závazků.

4.3.4. Úspěšnost Kjótského protokolu

Otázka, zda byl Kjótský protokol úspěšný, zůstává sporná. Pozitivním aspektem protokolu je bezesporu to, že byl prvním instrumentem, který stanovil závazné emisní cíle států, položil základy tržních mechanismů a zřídil sankční mechanismus. Emise skleníkových plynů států uvedených v příloze I se v prvním kontrolním období snížily oproti roku 1990 o 24 %.¹⁶⁷ Společný cíl států uvedených v příloze B tak byl překročen šestinásobně, z velké části tomu však bylo díky rozpadu Sovětského svazu. Při plnění individuálních cílů jednotlivých států uvedených v příloze B pouze 9 vypustilo větší množství emisí než byl jejich cíl, všechny státy však při využití finančních mechanismů své cíle splnily.¹⁶⁸

Nicméně, protokol pokrýval pouze velmi malé množství emisí skleníkových plynů – emise států uvedených v příloze B odpovídaly 39 % světových emisí skleníkových plynů v roce 2010. Bez USA, která protokol neratifikovala, a Kanady, která od protokolu odstoupila, pokrýval Kjótský protokol pouze 24 % světových emisí.¹⁶⁹ Zároveň emise skleníkových plynů rozvojových států rapidně narůstaly – emise Číny vzrostly mezi lety 1990-2012 čtyřnásobně, emise Indie více jak trojnásobně.¹⁷⁰ Za zvýšením emisí rozvojových států stál i fakt, že státy rozvinuté začaly z těchto států emisně náročné zboží dovážet – odhaduje se tak, že spotřební emise EU a USA vzrostly o 40 % od roku 1990.¹⁷¹

Sporného hodnocení se dostalo i flexibilním tržním mechanismům. Na jednu stranu představovaly převratný přístup k mezinárodní spolupráci – napomohly k tomu, aby se z mitigačních opatření stala zajímavá investiční příležitost a podpořily sdílení nízkouhlíkových

¹⁶⁶ Čl. 12 odst. 4.

¹⁶⁷ Tamtéž, str. 5.

¹⁶⁸ Tamtéž, str. 12.

¹⁶⁹ SHISHLOV, Igor; MOREL, Romain a BELLASSEN, Valentin. Compliance of the Parties to the Kyoto Protocol in the first commitment period. Op. cit., str. 4.

¹⁷⁰ RITCHIE, Hannah, ROSER, Max. India: CO2 Country Profile. *Our World in Data* [online]. 2020 [cit. 4. 10. 2023]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/co2/country/india?country=~IND>

¹⁷¹ BIRNIE, Patricia, BOYLE, Alan E. *International law and the environment*. Op. cit., str. 387.

technologií s rozvojovými státy. Na druhou stranu jsou však podrobovány velké kritice, např. kvůli jejich nerovnoměrnému geografickému užití¹⁷² či kvůli tomu, že emise uspořené na jednom místě jsou v praxi vypouštěny na místě druhém.¹⁷³ Některé studie zpochybňují jejich přínos a domnívají se, že mechanismy naopak vedly k navýšení emisí.¹⁷⁴

Kjótský protokol tak bezpochyby pozitivně stimuloval mezinárodní klimatickou akci, zároveň však bylo patrné, že státy musí udělat mnohem více k naplnění objektivních cílů Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu.

4.4. Mezi Kjótem a Paříží

Jak již bylo uvedeno výše, cíle v rámci Kjótského protokolu byly stanoveny pro období mezi roky 2008-2012. Již po vstupu Kjótského protokolu v platnost v únoru 2005 tak vyvstala otázka, co bude následovat po roce 2012.

Vyjednávání o budoucnosti klimatického režimu se rozdělila do dvou kolejí. V rámci Kjótského protokolu se debatovalo o pokračování protokolu v druhém kontrolním období po roce 2012. Za tímto účelem došlo v roce 2005 v Montrealu k ustavení Pracovní skupiny pro další závazky států uvedených v příloze I (*Ad Hoc Working Group on Further Commitments for Annex I Parties under the Kyoto Protocol*; AWG-KP), která měla, jak její název vypovídá, projednat další závazky států uvedených v příloze I. Vedle toho se pod UNFCCC debatovalo o přijetí nového post-Kjótského systému, který bude blíže popsán v následujících odstavcích.

Přestože byly vyjednávání pod Kjótským protokolem a pod UNFCCC právně odděleny, byly na sobě politicky velmi závislé, a proto je jejich vývoj popsán společně.¹⁷⁵

¹⁷² 85 % CERs pocházelo ze 4 rozvojových států – Číny, Indie, Jižní Korey a Brazílie, 90 % ERUs pak pocházelo z Ruska a Ukrajiny.

SHISHLOV, Igor; MOREL, Romain a BELLASSEN, Valentin. Compliance of the Parties to the Kyoto Protocol in the first commitment period. Op. cit.

¹⁷³ BŘEZOVSKÁ, Romana, JUNGWIRTH, Tomáš. Článek 6 Pařížské dohody: chybějící díl do skládačky světové klimatické akce. *Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. Únor 2020 [cit. 5. 10. 2023]. Dostupné z: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2020/02/AMO_%C4%8C%C3%A1nek-6-Pa%C5%99%C3%AD%C5%BESk%C3%A9-dohody-chyb%C4%9Bj%C3%ADc%C3%AD-d%C3%AD-do-skl%C3%A1da%C4%8Dky-sv%C4%9Btov%C3%A9-klimatick%C3%A9-akce_final.pdf

¹⁷⁴ KOLLMUSS, A., SCHNEIDER, L., ZHEZHERIN, V. Has Joint Implementation reduced GHG emissions?: Lessons learned for the design of carbon market mechanisms. *Stockholm Environment Institute* [online]. 1. 8. 2015 [cit. 2. 10. 2023]. Str. 102. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/resrep02813?seq=4>

¹⁷⁵ Překážkou vyjednávání byla neochota obou skupin dokončit svou práci dříve než druhá skupina – rozvinuté státy nechtěly zpřísňovat své závazky než rozvojové nějaké příjmy a naopak rozvojové nechtěly přijmout závazky před zpřísněním závazků států rozvinutých.

Srov: DIMITROV, Radoslav S. Inside UN Climate Change Negotiations: The Copenhagen Conference. Online. *The Review of policy research* [online]. 2010, roč. 27, č. 6, s. 795-821. ISSN 1541-132X. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1541-1338.2010.00472.x>

4.4.1. Akční plán z Bali

Proces formování budoucnosti klimatického režimu uvedly do pohybu státy v roce 2007 na COP13 v indonéské Bali, kde došlo k přijetí Akčního plánu z Bali (*Bali Action Plan*).¹⁷⁶ V akčním plánu se státy dohodly na zahájení komplexního procesu, který vyvrcholí na COP15 v dánské Kodani přijetím dohodnutého závěru („*agreed outcome*“)¹⁷⁷ o dalším směřování klimatického režimu po roce 2012. Za tímto účelem byla ustanovena Pracovní skupina pro dlouhodobou spolupráci podle úmluvy (*Ad Hoc Working Group on Long-term Cooperative Action under the Convention*; AWG-LCA).

V Akčním plánu z Bali je patrný pomalý odklon od striktního členění států na rozvojové a rozvinuté státy, kdy akční plán zmiňuje možnost přijímání vhodných národních mitigačních plánů a opatření (*Nationally Appropriate Mitigation Actions*, NAMAs) ze strany rozvojových států, které mají podléhat určitému reportování a přezkumu. Nadále však rozlišuje mezi předkládanými výstupy jednotlivých států a neposuzuje mitigační aktivity států dohromady.

4.4.2. Kodaňská dohoda

COP15 konající se v prosinci 2009 se nesl ve znamení velkých očekávání. COP15 měl ukončit paralelní vyjednávání v rámci UNFCCC a Kjótského protokolu a očekávalo se, že bude přijata nová právně závazná dohoda, která bude adresovat emise skleníkových plynů všech smluvních stran úmluvy. To se však k velkému zklamání všech nestalo.

Vyjednávání nebyla snadná s ohledem na různé představy ze strany jednotlivých států. Státy, které měly v prvním kontrolním období Kjótského protokolu stanoveny závazné cíle snižování emisí, podmiňovaly účast v druhém kontrolním období protokolu stanovením závazných cílů ostatním velkým emitentům jako je Čína či USA. Rozvojové státy požadovaly oddělení vyjednávání obou kolejí, tedy vyjednávání nového kontrolního období Kjótského protokolu a vyjednávání pod UNFCCC o režimu po roce 2020. Velcí emitenti jako Čína a Indie se zároveň vlastním závazkům bránily.¹⁷⁸ Závěr konference byl značně poznamenán vyjednáváním dohody „za zavřenými dveřmi“ ze strany 28 států reprezentujících největší ekonomiky světa a jejím předložení COP bez hledání shody s ostatními státy. Předloženou Kodaňskou dohodu (*Copenhagen Accord*) se z důvodu opozice některých rozvojových států jednak proti způsobu

¹⁷⁶ Decision 1/CP.13. Bali Action Plan. UN Doc. FCCC/CP/2007/6/Add.1.

¹⁷⁷ Akční plán ponechával právní formu výsledku otevřenou.

¹⁷⁸ BODANSKY, Daniel. The Copenhagen Climate Change Conference: A Postmortem. *The American journal of international law* [online]. 2010, roč. 104, č. 2, s. 230-240. ISSN 0002-9300. Dostupné z: <https://doi.org/10.5305/amerjintelaw.104.2.0230>.

přijetí, jednak proti nedostatečným závazkům¹⁷⁹ nepodařilo přijmout.¹⁸⁰ Konference smluvních stran dohodu pouze vzala na vědomí („take note of“), což z ní vytvořilo právně nezávaznou dohodu s nejistým statutem.

V dohodě státy uznávají hrozbu změny klimatu a potřeby udržení nárůstu globální teploty pod 2°C.¹⁸¹ Dohoda nestanovuje individuální cíle snižování emisí, pouze požaduje, aby státy uvedené v příloze I představily své QELRCs pro rok 2020 a předložily jej sekretariátu, přičemž určení cíle, výchozího roku a výpočetních pravidel jsou na uvážení každého ze států. Při přijímání NAMAs ze strany rozvojových států, při kterých se dožadují mezinárodní podpory, by měly být NAMAs podrobeny mezinárodnímu reportování a ověřování. Jiná mitigační opatření rozvojových států mají podléhat pouze národnímu reportování a ověřování, o jejichž výsledcích mají informovat v národních sděleních.¹⁸²

Zmiňuje se též závazek rozvinutých států poskytnout státům rozvojovým pro mitigační a adaptační účely 30 miliard USD pro období 2010 až 2012 a dalších 100 miliard USD ročně do roku 2020, vytvoření revizního mechanismu pro implementaci mitigačních opatření států neuvedených v příloze I, větší orientace na adaptaci a zřízení nového klimatického fondu. COP rozšířil mandát AWG-LCA a umožnil jí pokračovat v práci s cílem předložit výsledky na COP16 v mexickém Cancúnu.¹⁸³

Přestože tento výsledek byl velkým zklamáním, více jak 114 států se ztotožnilo s Kodaňskou dohodou, a to včetně největších emitentů skleníkových plynů jako např. Číny, USA, Jihoafrické republiky, Indie či Ruska. Sekretariát UNFCCC zároveň obdržel k 30. březnu 2010 národní plány snižování emisí od 73 států, jejichž emise představovaly více než 80 % světových emisí vč. USA, Číny, Brazílie či Indie.¹⁸⁴

¹⁷⁹ RAJAMANI, Lavanya. THE MAKING AND UNMAKING OF THE COPENHAGEN ACCORD. *The International and comparative law quarterly* [online]. 2010, roč. 59, č. 3, s. 824-843. ISSN 0020-5893.

¹⁸⁰ K přijetí rozhodnutí Konference smluvních stran je potřeba konsensu všech.

¹⁸¹ Cíl 2 °C byl zakotven s ohledem na Čtvrtou hodnotící zprávu IPCC.

¹⁸² Bod 5 Kodaňské dohody.

Srov: BODANSKY, Daniel. *The Copenhagen Climate Change Conference: A Postmortem*. Op. cit.

¹⁸³ Decision 1/CP.15. Outcome of the work of the Ad Hoc Working Group on Long-term Cooperative Action under the Convention. UN Doc. FCCC/CP/2009/11/Add.1.

¹⁸⁴ Rozvojové státy ve svých podáních adresovaných Sekretariátu shodně uvádějí, že jsou jejich NAMAs směřující k uvedeným cílům dobrovolné a budou naplněny pouze v souladu s čl. 4 odst. 7 úmluvy.

The Copenhagen Climate Change Conference: A Postmortem *Current Developments*. Op.cit, str. 231.

Přes širokou participaci však byly cíle států slabé a nevedly by téměř jistě k omezení nárůstu globální teploty pod 2 °C oproti předindustriálnímu období. Naopak, podle některých modelů by mohly s 50% jistotou vést k oteplení o 3°C.¹⁸⁵

4.4.3. Cancúnské dohody

Po přetrvávajícím zklamání z vyjednávání v dánské Kodani na COP15 došlo v roce 2010 na COP16 v mexickém Cancúnu k přijetí **Cancúnských dohod** (*Cancun Agreements*) v podobě rozhodnutí COP. První z nich obsahovala a rozváděla některá klíčová opatření z Kodaňské dohody,¹⁸⁶ druhá se zabývala využitím půdy a lesnictví ve vztahu ke snižování emisí,¹⁸⁷ ve třetí pak byla vyjádřena vůle stran pokračovat v jednáních ohledně Kjótského protokolu.¹⁸⁸

Státy v dohodách uznaly, že je potřeba udržet nárůst globální teploty pod 2 °C oproti předindustriálnímu období a že strany musí urgentně konat, aby tohoto cíle dosáhly. Zároveň státy uvádějí, že je nutné zvažovat zpřísnění tohoto cíle, včetně zvažování cíle 1,5 °C.¹⁸⁹

Dále dohody vzaly v potaz QELRCs rozvinutých států a NAMAs rozvojových států, které státy předložily na základě Kodaňských dohod a které mají být na základě dohod implementovány.

Dohodami byl dále zřízen Cancunský adaptační rámec (*Cancun Adaptation Framework; CAF*),¹⁹⁰ Program na snižování emisí rozvojových zemí z odlesňování a degradace lesů a na podporu jejich ochrany, udržitelné správy a posílení schopnosti zadržovat uhlík (*Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation + Forest Conservation, Sustainable Forest Management and Enhancement of Forest Carbon Stocks, REDD+*)¹⁹¹ a Zelený klimatický fond (*Green Climate Fund; GCF*),¹⁹² který měl být řízen 24člennou radou sestávající z rovnoměrného zastoupení zástupců rozvinutých a rozvojových států¹⁹³ pod správou Světové banky.¹⁹⁴

¹⁸⁵ ROGELJ, Joeri; NABEL, Julia; CHEN, Claudine; HARE, William; MARKMANN, Kathleen et al. Copenhagen Accord pledges are paltry. *Nature (London)* [online]. 2010, roč. 464, č. 7292, s. 1126-1128. ISSN 0028-0836. Dostupné z: <https://doi.org/10.1038/4641126a>

¹⁸⁶ Decision 1/CP.16. The Cancun Agreement: Outcome of the work of the Ad Hoc Working Group on Long-term Cooperative Action under the Convention. UN Doc. FCCC/CP/2010/7/Add.1, 2011.

¹⁸⁷ Decision 2/CMP.6. The Cancun Agreements: Land use, land-use change and forestry. UN Doc. FCCC/KP/CMP/2010/12/Add.1

¹⁸⁸ Decision 1/CMP.6. 2010. The Cancun Agreements: Outcome of the work of the Ad Hoc Working Group on Further Commitments for Annex I Parties under the Kyoto Protocol at its fifteenth session. UN Doc. FCCC/KP/CMP/2010/12/Add.1

¹⁸⁹ Tamtéž, bod 4.

¹⁹⁰ Tamtéž, bod 13.

¹⁹¹ Tamtéž, bod 68 a násl.

¹⁹² Tamtéž, bod 102.

¹⁹³ Tamtéž, bod 103.

¹⁹⁴ Tamtéž, bod 107.

Změny se dále týkaly reportování a přezkumu. Při reportování měly rozvinuté státy vedle sdělení a každoroční národní inventury navíc předkládat každé dva roky zprávy o progresu ve snižování emisí dle cílů a o poskytnuté podpoře rozvojovým státům (*biennial reports*; BRs),¹⁹⁵ rozvojové státy měly předkládat každé dva roky zprávy obsahující aktualizované informace o národní inventuře včetně informací o mitigačních akcích a rozsahu obdržené a potřebné podpory (*biennial update reports*; BURs).¹⁹⁶ Zároveň bylo stanoveno, že rozvojové státy budou stejně jako státy rozvinuté předkládat svá sdělení každé čtyři roky.¹⁹⁷

Dále došlo k vytvoření přezkumného procesu prováděného Pomocným orgánem pro implementaci,¹⁹⁸ který byl dále rozpracován na COP17 v jihoafrickém Durbanu.¹⁹⁹ V případě rozvojových států šlo o mezinárodní posouzení a přezkum sdělení, národních inventur a dvouročních zpráv (*International Assessment and Review*; IAR) sestávající ze dvou fází – technického přezkumu (1. fáze) a následného mnohostranného posouzení progresu států v redukci emisí (2. fáze). U rozvojových států šlo o proces mezinárodní konzultace a posouzení dvouletých zpráv (*International Consultation and Assessment*; ICA) též sestávající ze dvou fází - technické analýzy (1. fáze) a následném sdílení pohledů stranami (2. fáze), které má směřovat k zvýšení transparentnosti mitigačních opatření a jejich efektu a nemá být represivní. Výsledkem pak má být shrnující zpráva, která má být zveřejněna.

4.4.4. Durbanská platforma

Otázka směřování klimatického režimu byla i po COP16 otevřena. K jejímu částečnému rozřešení došlo na COP17 v roce 2011 v jihoafrickém Durbanu.

V rámci UNFCCC došlo ke zřízení Pracovní skupiny pro Durbanskou platformu pro posílenou akci (*Ad Hoc Working Group on the Durban platform for Enhanced Action*; ADP) s mandátem „pro přijetí protokolu, jiného právního nástroje či dohodnutého závěru s právním účinkem na základě Úmluvy vztahující se na všechny smluvní strany,“ a to do roku 2015 tak, aby vstoupila v platnost a byla implementována do roku 2020.²⁰⁰ Podoba a závaznost právního instrumentu tak zůstávala otevřena, nadále však bylo zdůrazňováno, že nový instrument se bude vztahovat na všechny státy.

¹⁹⁵ Tamtéž, bod 40(a).

¹⁹⁶ Tamtéž, bod 60(c).

¹⁹⁷ Tamtéž, bod 60(b).

¹⁹⁸ Tamtéž, bod 44 a 63.

¹⁹⁹ Decision 2/CP.17. Outcome of the work of the Ad Hoc Working Group on Long-term Cooperative Action under the Convention. UN Doc. FCCC/CP/2011/9/Add.1.

²⁰⁰ Decision 1/CP.17. Establishment of an Ad Hoc Working Group on the Durban Platform for Enhanced Action. UN Doc. FCCC/CP/2011/9/Add.1. Bod 2 a 4.

V rámci Kjótského protokolu se našla (s ohledem na konsensus ohledně přijetí nového právního instrumentu v roce 2015 vztahujícího se na všechny státy a podmínění účasti na tomto instrumentu prodloužením kontrolního období Kjótského protokolu) shoda o pokračování protokolu v druhém kontrolním období, které mělo začít 1. ledna 2013 a skončit buď 31. prosince 2017, nebo 31. prosince 2020, což mělo být dořešeno až na dalším CMP.²⁰¹

Zároveň byly na COP17 provedeny jednotlivé články Cancúnských dohod, zejména došlo k uvedení Zeleného klimatického fondu do provozu.

Za zmínku též stojí, že tzv. Durbanská platforma, přestože odkazovala na principy uvedené v rámcové úmluvě, již sama na rozdíl od Akčního plánu z Bali neodkazovala na princip společných, ale rozdílných odpovědností a příslušných kapacit, stejně tak jako nezdůrazňovala, že by měly v čele boje proti změně klimatu stát rozvinuté státy. Tento posun od rozdělování států na různé skupiny s různou odpovědností směrem k převzetí odpovědnosti každým státem globálního společenství se stal jedním ze základních pilířů Pařížské dohody.

4.4.5. Klimatická konference v Dauhá

Na COP18, resp. CMP8 v katarském Dauhá v roce 2012, došlo k vyjasnění doby trvání Kjótského protokolu. V souladu s čl. 20 a 21 Kjótského protokolu byl přijat jeho dodatek, tzv. **Dodatek z Dauhá** (*Doha Amendment*),²⁰² který stanovil trvání druhého kontrolního období Kjótského protokolu na 8 let začínající rokem 2013 a končící rokem 2020, který měl překlenout dobu před přijetím nového klimatického režimu účinného po roce 2020. V dodatku se státy zavázaly ke kolektivnímu cíli snížení emisí skleníkových plynů o 18 % oproti roku 1990, zároveň státy přijaly i cíle individuální s jejich možným zhodnocením a navýšením v roce 2014.²⁰³ Mimo jiné byl seznam skleníkových plynů v příloze č. 2 rozšířen o fluorid dusitý (NF₃).

K těmto závazkům se však nepřihlásily státy s významnými skleníkovými plyny – USA Kjótský protokol neratifikovala, Kanada od protokolu v roce 2012 odstoupila a některé státy – Japonsko, Rusko či Nový Zéland – se odmítly přes svoji účast v prvním kontrolním období druhého kontrolního období zúčastnit. Druhé kontrolní období Kjótského protokolu tak pokrývalo pouze 11,8 % světových emisí v roce 2012.²⁰⁴

²⁰¹ Decision 1/CMP.7. Outcome of the work of the Ad Hoc Working Group on Further Commitments for Annex I Parties under the Kyoto Protocol at its sixteenth session. UN Doc. FCCC/KP/CMP/2011/10/Add.1.

²⁰² Decision 1/CMP.8. Amendment to the Kyoto Protocol pursuant to its Article 3, paragraph 9 (the Doha Amendment). UN Doc. FCCC/KP/CMP/2012/13/Add.1.

²⁰³ Tamtéž, bod 7.

²⁰⁴ CAIT Climate Data Explorer. *World Resources Institute* [online][cit. 5.10.2023]. Dostupné z: <http://cait.wri.org/>.

K účinnosti potřeboval Dodatek z Dauhá v souladu s čl. 21 Protokolu ratifikaci 144 státy. Dodatek z Dauhá vstoupil, pouze symbolicky, v platnost 31. 12. 2020, a to 90 dní poté, co jej Nigérie jako 144. stát 1. října 2020 ratifikovala.²⁰⁵

4.4.6. Mezi Dauhá a Paříží

Po konferenci v Dauhá se pozornost upírala k budoucnosti klimatického režimu po roce 2020. COP19 se konal v roce 2013 v polské Varšavě. Bylo přijato rozhodnutí,²⁰⁶ na jehož základě měly všechny státy bez rozdílu v předstihu před konferencí v Paříži předložit své zamýšlené vnitrostátně stanovené příspěvky (*Intended Nationally Determined Contributions*; INDCs) bez ohledu na jejich právní povahu. Než začala konference v Paříži, předložilo INDCs 182 států.²⁰⁷ Zároveň se státy dohodly na zřízení mezinárodního mechanismu pro poskytnutí finanční pomoci rozvojovým zemím nejvíce zranitelným vůči změnám klimatu zabývající se škodami a ztrátami – Varšavský mezinárodní mechanismus pro ztráty a škody (*Warsaw International Mechanism for Loss and Damage associated with Climate Change Impacts*; WIM),²⁰⁸ pokročily v implementaci REDD+ a dojednaly finální podobu reportování a přezkumu zřízeného Cancúnskými dohodami.

Forma nového právního instrumentu však na konferenci dojednána nebyla a jinak tomu nebylo ani na COP20, který se konal v roce 2014 v peruánské Limě. V Limě bylo přijato tzv. **Rozhodnutí z Limy** (*Lima Call fo Climate Action*).²⁰⁹ V rozhodnutí byl potvrzen požadavek předložit INDCs adresovaný *každé* ze stran,²¹⁰ a zároveň byly stanoveny informace, které *může* INDC obsahovat.²¹¹ Rozhodnutí z Limy ve své příloze dále obsahuje varianty různých prvků, které mají být vtěleny do budoucího právního instrumentu.

²⁰⁵ Doha Amendment to Enter into Force. *International Institute for Sustainable Development* [online]. 8. 10. 2020 [cit. 5.10.2023]. Dostupné z: <https://sdg.iisd.org/news/doha-amendment-enters-into-force/>.

²⁰⁶ Decision 1/CP.19. Further advancing the Durban Platform. UN Doc. FCCC/CP/2013/10/Add.1.

²⁰⁷ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J. a RAJAMANI, L. *International climate change law*. Op. cit., str. 115.

²⁰⁸ V rámci mezinárodního mechanismu mělo dojít ke sdílení informací a zkušeností a poskytování technické pomoci. Státy však zároveň nepříslíbily navýšení poskytovaných finančních prostředků.

²⁰⁹ Decision 1/CP.20. Lima Call for Climate Action. UN Doc. FCCC/CP/2014/10/Add.1.

²¹⁰ Tamtéž, bod. 9.

²¹¹ Tamtéž, bod 14.

5. Přijetí Pařížské dohody a následný vývoj mezinárodního klimatického práva

5.1. Pařížská dohoda

5.1.1. Proces přijetí dohody

Vyjednávání o budoucnosti klimatického režimu po roce 2020, která se táhla několik let, vyvrcholila na COP21 ve francouzské Paříži přijetím Pařížské dohody (*Paris Agreement*).²¹² Samotné klimatické konferenci předcházela řada setkání ADP – v únoru 2015 byl přijat devadesátistránkový text, tzv. Ženevský text, který měl sloužit jako vyjednávací podklad pro Pařížskou dohodu, následná setkání pak měla sloužit zejména k transformaci tohoto chaotického textu v právní instrument.²¹³ Před samotnou konferencí byl text zúžen na 31 stran, shoda na základních aspektech právního instrumentu však stále nebyla nalezena.²¹⁴ Přes neúspěšná vyjednávání v rámci prvního týdne COP21, kdy text narostl na 48 stran, se však na konci klimatické konference díky zásluze francouzského předsednictví, řady ministrů a silné politické vůli desítek států podařilo dne 12. prosince 2015 přijmout Pařížskou dohodu, která zásadním způsobem ovlivnila směřování mezinárodního klimatického režimu. Vstoupila v platnost v souladu s jejím čl. 21 odst. 1 dne 4. listopadu 2016, 30 dní po ratifikaci 55 státy, které představují alespoň 55 % světových emisí skleníkových plynů.²¹⁵

5.1.2. Obecná specifikace dohody

Na rozdíl od Kjótského protokolu nebyla podoba a právní závaznost Pařížské dohody dojednána až do konce samotné konference v Paříži. Již před COP21 však státy na neformálním setkání ve švýcarském Mont Pelerinu došly k široké shodě na přijetí nové úmluvy²¹⁶ s tím, že rozhodnutí smluvních stran nebude dostačujícím právním nástrojem.²¹⁷ Na samotném COP21 byla Pařížská dohoda přijata jako samostatná úmluva, přestože obsahově se fakticky jednalo o protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu. I když formálně nedošlo k jejímu přijetí pod čl. 17 úmluvy, který se týká přijímání protokolů, byla dohoda přijata pod UNFCCC,²¹⁸ a tak se opatření a instituty zakotvené v úmluvě uplatní bez ohledu na její název i na Pařížskou

²¹² UN. 2015. Paris Agreement. Dostupné z: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf.

²¹³ SAVARESI, Annalisa. The Paris Agreement: a new beginning? *Journal of energy & natural resources law* [online]. London: Routledge, 2016, 34(1), str. 17 [cit. 22. 6. 2023]. Dostupné z: doi:10.1080/02646811.2016.1133983

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ K říjnu 2023 ratifikovalo dohodu 195 států.

Paris Agreement – Status of Ratification. *UNFCCC* [online]. Dostupné z: <https://unfccc.int/process/the-paris-agreement/status-of-ratification>

²¹⁶ Ve smyslu čl. 2.1 (a) Vídeňské úmluvy o smluvním právu.

²¹⁷ BODANSKY, Daniel. The Legal Character of the Paris Agreement. *Review of European Community & international environmental law* [online]. Oxford: Blackwell Publishing, 2016, 25(2), str.145 [cit. 22.6.2023]. ISSN 2050-0386. Dostupné z: doi:10.1111/reel.12154

²¹⁸ „Decides to adopt the Paris Agreement under the United Nations Framework Convention on Climate Change as contained in the annex.“

dohodu.²¹⁹ Pařížská dohoda je tak právně závaznou úmluvou, samotná opatření v ní obsažená však mají s ohledem na jejich jazykové vyjádření různou právní povahu.

Struktura dohody se značně liší od struktury Kjótského protokolu. V případě Kjótského protokolu se uplatnil tzv. *top-down approach*, kdy byly státům určeny závazné cíle snížení emisí přímo v protokolu. Řada států však nechtěla, aby její individuální cíle byly stanoveny v rámci protokolu a podléhaly systému reportingu a revize závazků. Tento ambiciózní mechanismus se tak uplatnil na úkor nízké participace. Kodaňská dohoda naopak zvolila *bottom up approach*, který ponechával státům velmi volný prostor pro zvážení, jak budou přispívat k řešení změny klimatu a umožnil jim tak nahlásit své vlastní cíle, což učinily jednak rozvinuté státy pomocí určení svých QELRCs, stejně tak i některé rozvojové státy, které si určily dobrovolné cíle svých NAMAs. Poměrně široká participace na tomto instrumentu pak byla na úkor nedostatečně ambiciózních závazků.

Pařížská dohoda je vytvořena na určitém kompromisu mezi *top-down* a *bottom-up* přístupy s cílem zajistit co nejširší participaci a co nejambicióznější závazky států. Státy si tak samostatně určují své vlastní příspěvky k řešení změny klimatu skrze tzv. vnitrostátně stanovené příspěvky (*nationally determined contributions*; NDCs), zároveň však dohoda zakotvuje některé procesní mechanismy sloužící ke sledování implementace těchto příspěvků. Tento přístup zajistil širokou participaci řady států vč. velkých emitentů skleníkových plynů, přičemž zároveň umožňoval určitou kontrolu států.

Výrazným rysem dohody je pokračující odklon od členění států na rozvojové a rozvinuté směrem k jednotným závazkům států. V čl. 4 odst. 4 dohody je uvedeno, že „*smluvní strany rozvinutých zemí by měly pokračovat ve své vůdčí roli tím, že se zaváží k absolutním redukčním emisním cílům v rámci celého hospodářství. Smluvní strany rozvojových zemí by měly nadále zvyšovat své mitigační úsilí a snažit se v průběhu času přejít k redukčním emisním cílům nebo k omezení emisí v rámci celého hospodářství s ohledem na zvláštní vnitrostátní podmínky.*“

Přestože je tedy v dohodě nadále patrné rozlišování mezi rozvojovými a rozvinutými státy, které bylo nezbytné pro zajištění jejich účasti na Pařížské dohodě, klade se důraz na potřebu mitigace ze strany všech států světového společenství. Podle Falknera se tak státy jejichž emise narůstají spolu s jejich hospodářským rozvojem již nemohou nadále schovávat za statutem

²¹⁹ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J. a RAJAMANI, L. *International climate change law*. Op. cit, str. 212.

rozvojových států a očekává se od nich, že budou navyšovat své příspěvky v oblasti mitigace změny klimatu.²²⁰

5.1.3. Obsah dohody

Pařížská dohoda obsahuje preambuli a 29 článků. Pro přehlednost může být její obsah rozčleněn do několika oblastí— úvodní ustanovení zahrnující preambuli a cíle, ustanovení o mitigaci, tržní mechanismy, ustanovení o adaptaci, oblast ztrát a škod, procesní mechanismy, institucionální zajištění a závěrečná ustanovení.

Preambule a cíle

Jak již bylo uvedeno výše, dohoda ve své **preambuli** odkazuje na zásady uvedené v UNFCCC a modifikuje pojetí zásady společných, ale rozdílných odpovědností a příslušných kapacit. V preambuli je však nadále patrné pokračující rozlišování na státy rozvinuté a rozvojové. Preambule se například odkazuje na „*specifické potřeby a zvláštní podmínky rozvojových zemí, zejména těch, které jsou obzvláště zranitelné vůči nepříznivým účinkům změny klimatu,*“ stejně tak jako specifické potřeby „*v souvislosti s financováním a přenosem technologií.*“

Za zmínku stojí též odkazy na rovný přístup k udržitelnému rozvoji, zabezpečení potravin a vymýcení chudoby, spravedlivou transformaci pracovního prostředí či na udržitelnou spotřebu a výrobu. Pařížská dohoda je zároveň první mezinárodní environmentální úmluvou, která explicitně odkazuje na lidská práva.²²¹

Cíle Pařížské dohody jsou zakotveny v jejím čl. 2 a vztahují se nejen k mitigaci, ale i k adaptaci a financování. Zejména zakotvení adaptačního cíle vedle cíle mitigačního stojí za zmínku, a to s ohledem na dlouhodobé opomíjení adaptace na úkor mitigace.

Mitigační cíl byl po zvážení několika možných variant vyjádřen v podobě dlouhodobého teplotního cíle, a to jednak s ohledem na politickou potřebu jisté míry flexibility a záruky účinnosti reakce, jednak s ohledem na vědecké poznatky.²²² Teplotní cíl je vyjádřen v čl. 2 odst. 1 písm. a) jako „*udržení nárůstu průměrné globální teploty výrazně pod hranicí 2 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí a úsilí o to, aby nárůst teploty nepřekročil hranici 1,5 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí.*“ Tohoto cíle má být v souladu s čl. 4 odst. 1

²²⁰ FALKNER, Robert. The Paris Agreement and the new logic of international climate politics. Online. *International affairs (London)*. 2016, roč. 92, č. 5, s. 1107-1125. ISSN 0020-5850. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/1468-2346.12708>. Str. 1116.

²²¹ Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment. Human Rights Council. 1.2.2016. UN Doc. A/HRC/31/52.

²²² GAO, Y., GAO X., ZHANG Z. The 2 °C Global Temperature Target and the Evolution of the Long-Term Goal of Addressing Climate Change—From the United Nations Framework Convention on Climate Change to the Paris Agreement. *Engineering* [online]. 2017, vol. 3, is. 2, str. 272-278. ISSN 2095-8099. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/J.ENG.2017.01.022>

dosaženo „*usilováním o dosažení vrcholu globálních emisí skleníkových plynů co nejdříve, ... aby bylo dosaženo rovnováhy mezi antropogenními emisemi ze zdrojů a snížením skleníkových plynů pomocí propadů v druhé polovině tohoto století.*“ Časový rámec je tak vyjádřen jen velmi volně.

Mitigační cíl, stejně tak jako cíl adaptační a cíl financování, jsou cíle kolektivní vyjadřující určitou aspiraci, ke které by měly státy společně směřovat, aniž by jednoznačně ukládal určité povinnosti jednotlivým státům.²²³ Tyto cíle jsou rozpracovány v dalších článcích.

Mitigace

Ústředním principem dohody je volnost států ve stanovování svých vlastních mitigačních příspěvků k řešení změny klimatu. Východiskem je čl. 4 odst. 2 dohody, který stanoví, že „*každá smluvní strana připraví, sdělí a bude zachovávat další vnitrostátně stanovené příspěvky, kterých chce dosáhnout. Smluvní strany provádějí vnitrostátní mitigační opatření tak, aby dosáhly cílů těchto příspěvků.*“

Nutné je se zaměřit na jazykové vyjádření v originálním znění textu,²²⁴ kde je ve vztahu k připravování NDCs a jejich provádění užito slovesa „*shall*“, které vyjadřuje povinnost konat. Ve vztahu k provádění mitigačních opatření je však zároveň využit obrat „*with the aim of*“, tedy s cílem provádět NDCs, nikoliv však s povinností jejich dosažení. Bodansky tak uvádí, že čl. 4 odst. 2 vyjadřuje určitou procesní povinnost chování, nikoliv povinnost dosažení určitého výsledku, zároveň však v sobě obsahuje určitá očekávání, že strany zamýšlejí a budou směřovat k naplnění svých NDCs.²²⁵

Tato procesní povinnost je rozpracována v dalších článcích a rozhodnutích COP. Na základě čl. 4 odst. 9 mají státy předkládat své NDCs každých 5 let. Rozhodnutí COP pak stanoví, že státy mají předložit své první NDCs nejpozději při ratifikaci dohody, příp. postačí, pokud předložily INDCs před ratifikací.²²⁶ Následně státy, jejichž předložené INDCs obsahují časové rámce do roku 2025, předloží nové NDCs do roku 2020, a státy, jejichž předložené INDCs obsahují časové rámce do roku 2030 předloží do roku 2020 nové či *aktualizované* příspěvky.²²⁷ Státy mají v souladu s rozhodnutím COP předkládat své NDCs sekretariátu s předstihem 9–12

²²³ CALSTER, Geert van a REINS, Leonie. *The Paris agreement on climate change: a commentary*. Northampton: Edward Elgar Publishing, 2021. ISBN 1-78897-919-2. Str. 81.

²²⁴ Art. 4 (2) *Each Party shall prepare, communicate and maintain successive nationally determined contributions that it intends to achieve. Parties shall pursue domestic mitigation measures, with the aim of achieving the objectives of such contributions.*

²²⁵ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J. a RAJAMANI, L. *International climate change law*. Op. cit., str. 131.

²²⁶ Decision 1/CP.21. Adoption of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/CP/2015/10/Add.1, čl. III odst. 22.

²²⁷ Tamtéž, čl. III. odst. 23 a 24.

měsíců před relevantním COP.²²⁸ INDCs a NDCs jednotlivých stran jsou zaznamenávány ve veřejném registru vedeném sekretariátem.²²⁹

V čl. 3 je stanoven tzv. princip progrese a nejvyšších možných ambicí, kdy „*následný vnitrostátně stanovený příspěvek každé smluvní strany bude představovat pokrok vůči stávajícímu vnitrostátně stanovenému příspěvku dané smluvní strany a bude odrážet její nejvyšší možné ambice.*“ Dle jazykového vyjádření („*will represent a progression*“) můžeme odvodit, že se jedná spíše o očekávání než závazek, přičemž podoba pokroku je v rukách států.

Zároveň by státy měly v souladu s čl. 4 odst. 19 „*usilovat o formulování dlouhodobé strategie nízkoemisního rozvoje (Long-Term Strategy) a informovat o ní.*“ Nejedná se o závazek, ale spíše o doporučení. Přesto k polovině roku 2023 64 států reprezentující 70,3 % světových emisí²³⁰ předložilo tyto strategie a informovalo v nich o svých dlouhodobých cílech snižování emisí, povětšinou k roku 2050. Není však žádný proces, který by zhodnotil, zda střednědobé cíle zakotvené v NDCs jsou v souladu s dlouhodobou strategií států.²³¹

Tržní mechanismy

Pařížská dohoda počítá stejně jako Kjótský protokol s užitím tržních mechanismů, a to ve svém čl. 6. Na rozdíl od protokolu rozlišuje pouze dva tržní mechanismy. Prvním je možnost mezinárodního převádění výsledků snižování emisí (*Internationally Transferred Mitigation Outcomes*; ITMOs), druhým je tzv. mechanismus udržitelného rozvoje (*Sustainable Development Mechanism*; SDM).

Podstatou převádění výsledků snižování emisí je možnost země, která nesplňuje své NDCs, odkoupit část snížení emisí jiného státu. SDM zavádí nový mezinárodní obchodní trh pod dohledem dozorčího orgánu s kredity za snížení emisí generovanými skrze projekty realizované v různých zemích, které mohou být koupeny nejen státy, ale i společnostmi či jednotlivci.²³² SDM je inspirován CDM, na rozdíl od CDM však SDM nemá fungovat jako offsetový mechanismus pro rozvinuté státy,²³³ ale má sloužit ke snížení emisí, ke kterému by jinak

²²⁸ Tamtéž, čl. III. odst. 25.

²²⁹ Čl. 4 odst. 12.

²³⁰ Explore Long-Term Strategies (LTS). *Climate Watch* [online]. Dostupné z: <https://www.climatewatchdata.org/lts-explore>.

²³¹ CALSTER, Geert van a REINS, Leonie. *The paris agreement on climate change: a commentary*. Op. cit., str. 115.

²³² Key Decisions Steer Article 6.4 Mechanism Closer Towards Operationalization. *UNFCCC* [online]. 3. 6. 2023 [cit. 13.10.2023]. Dostupné z: <https://unfccc.int/news/key-decisions-steer-article-64-mechanism-closer-towards-operationalization> či Article 6 carbon markets explainer. *Legal Response International* [online]. 16. 12. 2021. Dostupné z: <https://legalresponse.org/wp-content/uploads/2022/05/LRI-briefing-2022-1.pdf>, str. 3.

²³³ Na tomto místě je důležité zdůraznit, že v rámci Pařížské dohody nemají své mitigační cíle jen rozvinuté státy, ale i státy rozvojové.

nedošlo, a zároveň k předejití odpovídajícího zvýšení emisí na jiném místě.²³⁴ Mechanismy v čl. 6 byly rozpracovány dalšími rozhodnutími COP.

V čl. 6 odst. 8 jsou velmi obecně zakotveny i netržní mechanismy, např. ve formě rozvojové pomoci.

Adaptace

V čl. 7 odst. 1 je zakotven globální adaptační cíl zahrnující „*zvvyšování adaptační kapacity, posilování odolnosti a snižování zranitelnosti vůči změně klimatu s cílem přispět k udržitelnému rozvoji a zajistit přiměřenou reakci v oblasti adaptace v souvislosti s teplotním cílem uvedeným v článku 2.*“

Adaptační cíl byl původně předložen Africkou skupinou (*African Group*) jako kvantitativní cíl s tím, že náklady adaptace, které by nesly rozvinuté státy, by ve spojení s teplotním cílem konstituovaly cíl adaptační. Takto stanovený kvantitativní cíl byl však mimo jakýkoliv konsensus, nakonec se tedy státy shodly pouze na výše uvedeném kvalitativním cíli.²³⁵

Dle čl. 7 se každá smluvní strana *zapojí* do procesu plánování adaptace a do realizace opatření včetně vypracování nebo podpory příslušných plánů, politik nebo příspěvků.²³⁶ Zároveň by státy *měly* pravidelně předkládat a aktualizovat adaptační sdělení (*Adaptation Communications*)²³⁷ a posilovat svou spolupráci při podpoře adaptačních opatření.²³⁸

Ztráty a škody

Dlouho nebylo jisté, zda má být problematika ztrát a škod adresována spolu s adaptací či odděleně, nakonec však některé státy, zejména ty zranitelné vůči dopadům změny klimatu, prosadily zvláštní ustanovení – čl. 8 dohody – zabývající se výlučně problematikou ztrát a škod.²³⁹ Význam ustanovení spočívá zejména v samotném uznání důležitosti problematiky ztrát a škod, jenž poskytuje prostor pro další vyjednávání v této oblasti.

Finance, technologie a budování kapacit

Otázka financí byla jednou z nejvíce problematických bodů vyjednávání, a to zejména s ohledem na přístup rozvojových států, které volaly po nových finančních závazcích

²³⁴ BŘEZOVSKÁ, Romana, JUNGWIRTH, Tomáš. Článek 6 Pařížské dohody: chybějící díl do skládačky světové klimatické akce. Op. cit., str. 7.

²³⁵ CALSTER, Geert van a REINS, Leonie. *The paris agreement on climate change: a commentary*. Op. cit., str. 180.

²³⁶ Čl. 7 odst. 9.

²³⁷ Čl. 7 odst. 10.

²³⁸ Čl. 7 odst. 7.

²³⁹ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J. a RAJAMANI, L. *International climate change law*. Op. cit., str. 239.

rozvinutých států, které však nechtěly přijmout nové závazky a naopak chtěly rozšířit okruh států poskytujících finanční pomoc.²⁴⁰

Ve finálním znění textu dohody je nakonec uvedeno, že finanční prostředky mají poskytovat rozvinuté státy, ostatní státy tak mohou činit dobrovolně.²⁴¹

V Pařížské dohodě není stanoven žádný kvantitativní finanční cíl. Ten však najdeme v Rozhodnutí COP 1/CP.21, ve kterém je potvrzen závazek z Kodaňských dohod mobilizovat do roku 2020 100 mld. USD ročně a je rozšířen až k roku 2025. Zároveň se státy dohodly na stanovení nového finančního cíle s touto minimální hranicí před rokem 2025.²⁴²

Procesní mechanismy

K zajištění provádění a dodržování úmluvy slouží procesní mechanismy zakotvené v čl. 13 až čl. 15 dohody.

Čl. 13 zakotvuje tzv. **rámec posílené transparentnosti** (*Enhanced Transparency Framework*; ETF), jehož účelem je poskytnout představu o pokroku jednotlivých států při plnění NDCs a adaptačních opatření²⁴³ a zajištění informací o poskytnuté a přijaté podpoře.²⁴⁴ Rámec transparentnosti vychází z úpravy v úmluvě a posiluje jej.²⁴⁵ Na rozdíl od dosavadní úpravy reportingu a přezkumu, který se lišil pro rozvojové a rozvinuté státy, zavádí Pařížská dohoda univerzální transparentní systém aplikovatelný na všechny smluvní státy bez rozdílu. Dohoda však počítá s nutnou podporou rozvojových států, jak je patrné z některých odstavců čl. 13.

Na základě čl. 13 a v souladu s rozhodnutím 1/CP.21 *poskytují* státy každé dva roky²⁴⁶ národní inventarizační zprávu o antropogenních emisích ze zdrojů a snížení pomocí propadů skleníkových plynů a údaje nezbytné pro sledování pokroku při realizaci a plnění jejich NDCs²⁴⁷ a o poskytnuté podpoře.²⁴⁸ Zároveň *by měly* poskytovat i informace vztahující se k adaptaci²⁴⁹ a k obdržené podpoře.²⁵⁰ Tyto informace budou podrobeny technickému odbornému přezkoumání (*technical expert review*),²⁵¹ které bude zahrnovat posouzení

²⁴⁰ Tamtéž, str. 240.

²⁴¹ Čl. 9 odst. 2.

²⁴² Decision 1/CP.21. Adoption of Paris Agreement. UN Doc. FCCC/CP/2015/10/Add.1, bod 53.

²⁴³ Čl. 13 odst. 5.

²⁴⁴ Čl. 13 odst. 6.

²⁴⁵ Čl. 13 odst. 3.

²⁴⁶ Decision 1/CP.21. Op. cit., bod 90.

²⁴⁷ Čl. 13 odst. 7.

²⁴⁸ Čl. 13 odst. 9.

²⁴⁹ Čl. 3 odst. 8.

²⁵⁰ Čl. 3 odst. 10.

Podle jazykového vyjádření se však ve vztahu k informacím podle čl. 3 odst. 8 a 10 jedná o pouhá doporučení.

²⁵¹ Čl. 3 odst. 11.

provádění a plnění NDCs a posouzení podpory poskytnuté smluvní stranou, zhodnocení souladu poskytnutých informací s podmínkami, pokyny a postupy přijatými CMA a určení oblasti zlepšení pro danou smluvní stranu.²⁵²

Vedle podrobení se odbornému technickému přezkoumání se každá smluvní strana zúčastní nápomocného, mnohostranného posouzení pokroku (*facilitative, multilateral consideration of progress*) při realizaci svých finančních závazků podle čl. 9.²⁵³

V čl. 14 je zakotven institut tzv. **globálního hodnocení** (*global stocktake*), jehož účelem je každých 5 let zhodnotit kolektivní pokrok v naplňování dohody a jejich dlouhodobých cílů. První globální hodnocení má být dle dohody provedeno na podzim roku 2023 a následně každých pět let.²⁵⁴ Výsledek má posloužit „*pro aktualizaci a posilování svých opatření a podpory, a to vnitrostátně určeným způsobem.*“²⁵⁵ Jak je patrné z doslovného znění, státy byly velmi opatrné při propojování výsledku globálního hodnocení s aktualizací jejich NDCs.

Čl. 15 se věnuje **zajištění provádění a dodržování dohody**. Jsou zde však zakotveny jen základy tohoto mechanismu, které potřebují provedení. Dle čl. 15 má být mechanismus tvořen expertní komisí, která má být transparentní, nekonfliktní a nerepresivní.

Podrobnější pravidla týkající se procesních mechanismů byla přijata na COP24 v polských Katovicích.

Institucionální zajištění

Dohoda, stejně jako protokol, užívá instituce zřízené úmluvou či na jejím základě včetně Konference smluvních stran, a to jako Konferenci smluvních stran sloužící jako setkání smluvních stran Pařížské dohody (*Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Paris Protocol; CMA*).²⁵⁶ Strany úmluvy, které nejsou stranou dohody, se mohou účastnit jako pozorovatelé.²⁵⁷

5.2. Vývoj po přijetí Pařížské dohody

Přijetí Pařížské dohody představovalo bezpochyby určitý milník v klimatických vyjednáváních, pro její funkčnost však bylo nutné provést některá její ustanovení. Zároveň bylo potřeba dořešit některé další otázky, které ponechala Pařížská dohoda stranou, jako je budoucnost Kjótského

²⁵² Čl. 3 odst. 12.

²⁵³ Čl. 13 odst. 11.

²⁵⁴ Čl. 14 odst. 2.

²⁵⁵ Čl. 14 odst. 3.

²⁵⁶ Čl. 16 odst. 1.

²⁵⁷ Čl. 16 odst. 2.

protokolu. Těmto a dalším otázkám se věnovaly (a doposud věnují) COP následující po COP21 v Paříži. Nejvýznamnější výstupy jednotlivých COP budou představeny v této kapitole.

5.2.1. Klimatická konference v Marrákeši

Pařížská dohoda vstoupila v platnost již před konáním prvního shromáždění smluvních stran po přijetí Pařížské dohody. V rámci COP22 v marockém Marrákeši v listopadu 2016 tak poprvé zasedala též CMA.

Na COP22 přijala CMA první dvě rozhodnutí vztahující se k pravidlům procedury zasedání stran Pařížské dohody²⁵⁸ a k implementaci Pařížské dohody.²⁵⁹ Řada otázek vztahující se k fungování Pařížské dohody však zůstávala nedořešena.²⁶⁰ Státy si byly vědomy, že provádění Pařížské dohody je několikaletý proces, a tak se dohodly, že by tento proces měl trvat tři roky a měl by být završen na COP24 v roce 2018. Za tímto účelem bylo 1. zasedání CMA rozděleno na tři části – první část proběhla na COP22 v Marrákeši, druhá část měla proběhnout na COP23, na kterém měl být zhodnocen progres při přijímání pravidel k provádění Pařížské dohody (*Paris Agreement Work Programme; PAWP* či tzv. *Paris Rulebook*) a třetí část se měla uskutečnit na COP24, kde měl být PAWP finalizován.²⁶¹

Dalšími výstupy COP22, jež stojí za zmínku, jsou schválení pětiletého pracovního plánu pro přijetí Varšavského mezinárodního mechanismu pro otázky ztrát a škod způsobených nepříznivými dopady změny klimatu či přijetí rozhodnutí, že Adaptační fond (*Adaptation Fund*), který byl vytvořen v roce 2001 na COP7 v Marrákeši, bude sloužit pro účely Pařížské dohody.

COP22 byl však významný i z pohledu událostí, které se odehrávaly mimo oficiální vyjednávání. Státy využily COP22 k představování svých dlouhodobých klimatických strategií k dosažení svých emisních cílů – své strategie představilo Německo, Mexiko, Kanada či USA.²⁶² Zároveň byla odstartována Platforma 2050 (*2050 Pathways Platform*), jejímž cílem bylo pomoci dalším státům, ale i městům či organizacím vytvořit své klimatické strategie. Další

²⁵⁸ Decision 2/CMA.1. Rules of procedure of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2016/3/Add.1.

²⁵⁹ Decision 1/CMA.1. Matters relating to the implementation of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2016/3/Add.1.

²⁶⁰ Srov. YEO, Sophie. COP22: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Marrakech. *CarbonBrief* [online]. 19. 11. 2016 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.carbonbrief.org/cop22-key-outcomes-agreed-at-un-climate-talks-in-marrakech>

²⁶¹ Decision 1/CP.22. Preparations for the entry into force of the Paris Agreement and the first session of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/CP/2016/Add.1.

²⁶² FRANSEN, Taryn. How Do New 2050 Climate Strategies from Canada, Mexico and the US Stack Up? *World Resources Institute* [online]. 18. 11. 2016 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.wri.org/insights/how-do-new-2050-climate-strategies-canada-mexico-and-us-stack>

významnou událostí byla dohoda skupiny 48 rozvojových států vystupující v rámci Climate Vulnerable Forum využívat do roku 2050 100 % energie z obnovitelných zdrojů.²⁶³

5.2.2. Klimatická konference v Bonnu

COP23 se konal v listopadu 2017 v německém Bonnu, historicky však poprvé pod prezidentským malého ostrovního státu Fiji. Stojí za zmínku, že na počátku konference byla Pařížská dohoda po přistoupení Sýrie již ratifikovaná či podepsána všemi státy OSN, USA však pod prezidentským Donaldem Trumpem oznámila záměr od Pařížské dohody odstoupit.²⁶⁴

Druhá část prvního zasedání CMA nepřinesla očekávané výsledky,²⁶⁵ a tak s ohledem na záměr finalizovat PAWP na COP24 se státy usnesly, že bude nejspíše potřeba uskutečnit před COP24 dodatečné setkání.²⁶⁶

Na COP23 byl spuštěn tzv. facilitativní dialog (*facilitative dialogue* či *Talanoa Dialogue*), jehož podstatou má být zhodnocení kolektivního progresu při plnění mitigačního cíle stanoveného v čl. 4 odst. 1 dohody, jehož výsledky, které mají být představeny na COP24, mají posloužit pro přípravu NDCs jednotlivých stran.²⁶⁷

Dále došlo k vytvoření Aliance pro uhlí (*Powering Past Coal Alliance*), iniciativy více než 20 států vedených Spojeným královstvím a Kanadou propagující přechod od výroby uhelné energie k čistším alternativám, přijetí Akčního plánu pro gender (*Gender Action Plan*),²⁶⁸ jehož cílem je zdůraznit a posílit roli žen při řešení změny klimatu, vytvoření Platformy pro místní komunity a původní obyvatelé (*Local Communities and Indigenous Peoples Platform*),²⁶⁹ jež má sloužit k většímu zapojení místních komunit a původních obyvatel či zahájení Partnerství pro oceány (*Ocean Pathway Partnership*),²⁷⁰ jehož cílem je věnovat se vztahu změny klimatu a oceánů.

²⁶³ The Climate Vulnerable Forum vows to use 100% renewable energy by 2050. *Ethiopian Embassy* [online]. 29. 11. 2016 [cit. 11.10.2023]. Dostupné z: <https://ethiopianembassy.be/the-climate-vulnerable-forum-vows-to-use-100-renewable-energy-by-2050>

²⁶⁴ President Trump Announces U.S. Withdrawal From the Paris Climate Accord. *Trump White House* [online]. 1. 1. 2017 [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/articles/president-trump-announces-u-s-withdrawal-paris-climate-accord/>

²⁶⁵ Hlavním problémem byla neshoda jednotlivých států ohledně podoby NDCs.

TIMPERLEY, Jocelyn. COP23: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Bonn. *CarbonBrief* [online]. 19. 11. 2017 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.carbonbrief.org/cop23-key-outcomes-agreed-un-climate-talks-bonn>

²⁶⁶ Decision 1/CP.23. Fiji momentum for implementation. UN Doc. FCCC/CP/2017/11/Add.1, bod 5.

²⁶⁷ Decision 1/CP.21. Op. cit., bod. 20.

²⁶⁸ Decision 3/CP.23. Establishment of a gender action plan. UN Doc. FCCC/CP/2017/11/Add.1.

²⁶⁹ Decision 2/CP.23. Local communities and indigenous peoples platform. UN Doc. FCCC/CP/2017/11/Add.1.

²⁷⁰ Ocean Pathway Launched at COP 23. *International Institute for Sustainable Development* [online]. 21. 11. 2017 [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: <https://sdg.iisd.org/news/ocean-pathway-launched-at-cop-23/>

Pozornost byla věnována též období do roku 2020, konkrétně dodržení slibu rozvinutých států mobilizovat 100 mld. USD ročně do roku 2020, na kterém se státy dohodly na COP15 v Kodani, a ratifikaci Dodatku z Dauhá, kterým mělo být potvrzeno druhé kontrolní období Kjótského protokolu.

5.2.3. Vyjednávání před klimatickou konferencí v Katovicích

Každý rok probíhá mezi jednotlivými COP mezisezónní klimatická konference pomocných orgánů v německém Bonnu (*Bonn Climate Change Conference*), jejíž cílem je diskutovat o sporných otázkách a připravit podklady pro nadcházející COP. Primárním cílem klimatické konference v Bonnu, která se konala od 30. dubna do 10. května 2018, bylo připravit návrh PAWP – hlavními body programu byla pravidla pro stanovení NDCs, poskytování informací o mitigaci, adaptaci a financování, globální hodnocení pokroku a monitoring dodržování dohody.

Přestože se povedlo učinit značný pokrok, stále se nepovedlo přijmout jeden vyjednávací text. Nejspornějším bodem zůstávala neshoda na podobě NDCs – zda mají pravidla pro stanovení NDCs pokrývat pouze mitigaci, nebo i adaptaci a finance, či zda mají existovat universální pravidla pro všechny, nebo rozdílná pravidla pro rozvojové a rozvinuté státy.²⁷¹

Bylo tak domluveno další kolo vyjednávání na září 2018 v Bangkoku, které opět posunulo vyjednávání kupředu, přetrvávaly však neshody a příprava jednotného návrhu PAWP byla stále v nedohlednu.

Významnou událostí před konáním COP24 bylo vydání Zvláštní zprávy IPCC ke globálnímu oteplení o 1,5 °C,²⁷² která mapuje dopady průměrného globálního oteplení o 1,5 °C na zemské ekosystémy a porovnává tyto dopady s dopady při nárůstu globální teploty o 2°C.

5.2.4. Klimatická konference v Katovicích

Na COP24, který se konal v polských Katovicích v prosinci 2018, se podařilo finalizovat a přijmout pravidla k provádění Pařížské dohody. Přestože na počátku konference existovalo

²⁷¹ EVANS, Simon, TIMPERLEY, Jocelyn. Bonn climate talks: key outcomes from the May 2018 UN climate conference. *CarbonBrief* [online]. 11. 5. 2018 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.carbonbrief.org/bonn-climate-talks-key-outcomes-from-the-may-2018-un-climate-conference>

²⁷² IPCC, 2018: Summary for Policymakers. In: *Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty* [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, H.-O. Pörtner, D. Roberts, J. Skea, P.R. Shukla, A. Pirani, W. Moufouma-Okia, C. Péan, R. Pidcock, S. Connors, J.B.R. Matthews, Y. Chen, X. Zhou, M.I. Gomis, E. Lonnoy, T. Maycock, M. Tignor, and T. Waterfield (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA, pp. 3-24, doi:10.1017/9781009157940.001.

v návrhu textu přes 3000 sporných bodů (tzv. *square brackets*),²⁷³ podařilo se poslední den konference pravidla označovaná též jako Katovický klimatický balíček (*Katowice Climate Package*) obsažená ve dvou desítkách rozhodnutí přijmout.

Aby byla zajištěna jasnost, transparentnost a srozumitelnost předkládaných NDCs, jsou v příloze č. 1 rozhodnutí 4./CMA.1 stanoveny jednotné požadavky pro všechny státy vztahující se k obsahu předkládaných NDCs včetně pravidel pro výpočet antropogenních emisí a propadů skleníkových plynů. Revize těchto pravidel se má uskutečnit na 10. setkání CMA v roce 2027. Státy *mají* pravidla uplatnit při předkládání jejich druhých a následných NDCs,²⁷⁴ případně *mohou* i u svých prvních NDCs.²⁷⁵ Od roku 2031 se *mají* NDCs vztahovat na stejné časové období (tzv. časové rámce), které bude určeno později.²⁷⁶ NDCs všech států budou zveřejňovány ve veřejném registru založeném na existujícím prozatímním veřejném registru.²⁷⁷ Informace vztahující se k adaptaci budou předkládány jednak skrze NDCs, jednak v samostatném sdělení o adaptaci.²⁷⁸ Požadavky vztahující se k obsahu jsou pak nezávazné.

V rámci Katowického balíčku byla dále přijata jednotná pravidla pro fungování rámce posílené transparentnosti (ETF)²⁷⁹ s případnou možnou flexibilitou pro některé rozvojové státy. Všechny státy poskytují každé dva roky zprávu o transparentnosti (*Biennial Transparency Report*; BTRs) obsahující informace o jejich progresu při plnění svých NDCs. V příloze I rozhodnutí 18/CMA.1 jsou stanovena detailní pravidla pro jejich předkládání a obsah s tím, že všechny státy budou muset využívat reportovací tabulky v jednotném formátu. První BTRs má být předložena nejpozději 31 prosince 2024 (s možností diskrece ze strany malých ostrovních států a nejméně rozvinutých států).²⁸⁰ Zároveň je při reportování dán prostor pro flexibilitu pro rozvojové státy, které ji potřebují, jež však musí být v případě užití jednotlivými státy řádně

²⁷³ EVANS, Simon, TIMPERLEY, Jocelyn. COP24: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Katowice. *CarbonBrief* [online]. 16. 12. 2018 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.carbonbrief.org/cop24-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-katowice>

²⁷⁴ Decision 4/CMA.1 Further guidance in relation to the mitigation section of decision 1/CP.21. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2018/3/Add.1, bod 7.

²⁷⁵ Řada států však již své první NDCs předložila, i když oficiální termínem byl rok 2020.

The Katowice climate package: Making The Paris Agreement Work For All. United Nations Climate Change [online] [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/katowice-climate-package#Limiting-and-reducing-greenhouse-gas-emissions>

²⁷⁶ Decision 6/CMA.1 Common time frames for nationally determined contributions referred to in Article 4, paragraph 10, of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2018/3/Add.1, bod 4 a 5.

²⁷⁷ Decision 5/CMA.1 Modalities and procedures for the operation and use of a public registry referred to in Article 4, paragraph 12, of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2018/3/Add.1, bod 2.

²⁷⁸ Decision 9/CMA.1 Further guidance in relation to the adaptation communication, including, inter alia, as a component of nationally determined contributions, referred to in Article 7, paragraphs 10 and 11, of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2018/3/Add.1.

²⁷⁹ Decision 18/CMA.1 Modalities, procedures and guidelines for the transparency framework for action and support referred to in Article 13 of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2018/3/Add.2.

²⁸⁰ Tamtéž, bod 3 a 4.

zdůvodněna.²⁸¹ Zároveň došlo k přijetí pravidel fungování expertní komise monitorující dodržování úmluvy²⁸² a k přijetí pravidel provádění globálního hodnocení, které má být rozděleno do tří fází – sbírání informací, technického posouzení a zhodnocení výstupů.²⁸³

Problematickým zůstal i na konci konference čl. 6 týkající se tržních mechanismů, jehož projednání státy přesunuly na 2. zasedání CMA na COP25.²⁸⁴

Mimo Katovický klimatický balíček došlo na COP24 k završení facilitativního dialogu, jehož cílem bylo zhodnotit kolektivní pokrok při plnění klimatických cílů k roku 2018 a vystupňovat ambice pro NDCs předkládané v roce 2020. Výstupem dialogu byla nakonec pouze nezávazná výzva k posílení reakce na změnu klimatu (*Talanoa Call for Action*).²⁸⁵ Některé jednotlivé státy již během COP naznačily ochotu předložit ambicióznější klimatické cíle v roce 2020 – koalice sdružující desítky států s vysokými ambicemi (*High Ambition Coalition*; např. EU, Mexiko, Kanada, Nový Zéland či Argentina) předložila prohlášení,²⁸⁶ ve kterém vyjádřila odhodlání vystupňovat své cíle do roku 2020.

Předmětem debat byly i klimatické finance. Přestože narostl objem financí mobilizovaných ze strany rozvinutých států,²⁸⁷ stále nebyl naplněn slib mobilizovat 100 mld. USD ročně do roku 2020 domluvený na COP15 v Kodani.

Za zmínku stojí též přijetí Slezské deklarace (*Silesia Declaration*)²⁸⁸ zhruba 50 státy, která zdůrazňuje potřebu spravedlivé transformace pracovního prostředí pro zajištění podpory a efektivity dlouhodobého snižování emisí.

²⁸¹ Tamtéž, bod 4 až 6 přílohy.

²⁸² Decision 20/CMA.1 Modalities and procedures for the effective operation of the committee to facilitate implementation and promote compliance referred to in Article 15, paragraph 2, of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2018/3/Add.2.

²⁸³ Decision 19/CMA.1 Matters relating to Article 14 of the Paris Agreement and paragraphs 99–101 of decision 1/CP.21. UN Doc. Decision 19/CMA.1, bod 3.

²⁸⁴ Decision 8/CMA.1. Matters relating to Article 6 of the Paris Agreement and paragraphs 36–40 of decision 1/CP.21. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2018/3/Add.1.

²⁸⁵ Talanoa Call for Action. *UNFCCC* [online]. 12. 12. 2018 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: https://www.google.com/search?q=Talanoa+Call+for+Action&oeq=Talanoa+Call+for+Action&gs_lcrp=EgZjaHJvbwUyBggAEEUYOdIBBzE0OWowajSoAgCwAgA&sourceid=chrome&ie=UTF-8

²⁸⁶ Statement on Stepping up Climate Ambition. *High Ambition Coalition* [online]. 17. 12. 2018 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.highambitioncoalition.org/statements/cochair-statement-etSkT-f9tne-xly55-3tsam>

²⁸⁷ Klimatické finance narostly z 58,6 mld. US v roce 2016 a 71,6 mld. US v roce 2017 na 78,9 mld. US v roce 2018. Climate Finance and the USD 100 Billion Goal. *OECD* [online] [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/climate-change/finance-usd-100-billion-goal>

²⁸⁸ Solidarity and Just Transition, Silesia Declaration. *International Organisation of Employers* [online]. 26. 11. 2018 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.ioe-emp.org/index.php?eID=dumpFile&t=f&f=134978&token=91237abd5b4e38c1e7c2e4364b2b8e7095d8e0fd>

5.2.5. Klimatická konference v Madridu

COP25, který se měl původně konat v Chile, byl nakonec měsíc před konáním přesunut do španělského Madridu s ponecháním chilského prezidentství.

COP25, který se uskutečnil v prosinci 2019, je považována za velké zklamání, a to i přes to, že se neočekávaly žádné zásadní výstupy – zejména finalizace pravidel pro provádění Pařížské dohody (hlavně čl. 6 dohody) a vyjádření vůle států posílit své národní klimatické cíle k dosažení cíle Pařížské dohody udržet nárůst průměrné globální teploty pod 2 °C, resp. pod 1,5 °C.²⁸⁹

Ve stínu stále patrnějších dopadů změny klimatu a rostoucího zájmu veřejnosti o tuto problematiku a zaostávání současných klimatických cílů jednotlivých států za cílem udržení nárůstu globálního oteplení pod 2° C stanoveným Pařížskou dohodou,²⁹⁰ se státy nedokázaly přimět k navýšení svých ambicí.²⁹¹ COP25 byl podle některých poslední příležitostí k navýšení ambicí před rokem 2020, kdy měla Pařížská dohoda nabýt účinnosti a kdy měly státy v souladu s rozhodnutím 1/CP.21 předložit nové či aktualizované NDCs. Nakonec však pouze 80 států reprezentujících 10,5 % světových emisí vyjádřilo svůj záměr vylepšit své NDCs do roku 2020.²⁹² Pozitivním stimulem bylo bezpochyby prohlášení EU, ve kterém se státy unie shodly na cíli dosáhnout do roku 2050 klimatické neutrality.²⁹³ Důležité je též zmínit, že USA, v té době 2. největší světový emitent skleníkových plynů, odstoupila za prezidentsví Donalda Trumpa dne 4. listopadu 2019 s účinností od 4. listopadu 2020 od Pařížské dohody.

Nepodařilo se dohodnout prováděcí pravidla pro čl. 6 Pařížské dohody a jeho projednávání tak bylo odloženo na další rok. Problematickými body bylo zejména dvojí započítávání emisí a možnost užití uhlíkových jednotek vygenerovaných v souladu s Kjótským protokolem pro plnění cílů Pařížské dohody.²⁹⁴

²⁸⁹ HARVEY, Fiona. UN climate talks end with limited progress on emissions targets. *The Guardian* [online]. 15. 12. 2019 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/environment/2019/dec/14/un-climate-talks-drag-on-as-rifts-scupper-hopes-of-breakthrough>

²⁹⁰ Zpráva UNEP o snižování emisí z roku 2019 (Emission Gap Report) upozorňuje, že emise skleníkových plynů globálně stále narůstají a že by bylo potřeba snížit emise skleníkových plynů o 25% do roku 2030 oproti roku 2018, abychom udržely globální oteplování pod 2°C, příp. o 55% pro udržení globálního oteplování pod 1,5°C.

Emissions Gap Report 2019, Executive Summary. *United Nations Environmental Program* [online]. 2019. Dostupné z: <https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/30798/EGR19ESEN.pdf?sequence=13>

²⁹¹ COP25: Key outcomes of the 25th UN Climate Conference. *KPMG* [online]. Prosinec 2019. Dostupné z: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/be/pdf/2020/01/cop25-key-outcomes-of-the-25th-un-climate-conference.pdf>

²⁹² EVANS, Simon, GABBATISS, Josh. COP25: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Madrid. *CarbonBrief* [online]. 15. 12. 2019 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.carbonbrief.org/cop25-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-madrid>

²⁹³ EU carbon neutrality: Leaders agree 2050 target without Poland. *BBC* [online]. 13. 12. 2019 [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-50778001>

²⁹⁴ EVANS, Simon, GABBATISS, Josh. COP25: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Madrid. Op. cit.

Debaty se vedly též o ztrátách a škodách, kdy se rozvojové státy sdružené v rámci G77 (+ Čína) při příležitosti naplánované revize WIM dožadovaly nových a dodatečných financí na řešení dopadů změny klimatu. S ohledem na odstoupení USA od Pařížské dohody bylo též podstatnou otázkou, zda má WIM fungovat pod UNFCCC a Pařížskou dohodou, nebo jen pod Pařížskou dohodou.²⁹⁵ Došlo k některým dílčím pokrokům, např. došlo ke zřízení Santiagské sítě (*Santiago Network*) pro zajištění technické podpory rozvojovým státům, počítalo se však s pokračováním diskuzí o WIM i na dalším COP.²⁹⁶

5.2.6. Klimatická konference v Glasgow

Klimatická konference ve skotském Glasgow se z důvodu pandemie COVID-19 konala až o rok později, tedy na přelomu října a listopadu 2021, a to pod stále přísnými restrikcemi. COP26 se nesl ve znamení vysokých ambicí „*udržet cíl 1,5 °C naživu*.“ Před začátkem konference předložilo 151 států nové či aktualizované NDCs, které by při jejich plné implementaci měly vést k průměrnému oteplení o 2,4 °C oproti předindustriálnímu období,²⁹⁷ při zohlednění cílů klimatické neutrality k oteplení o 2°C.²⁹⁸

Hlavním výstupem konference je rozsáhlé zastřešující rozhodnutí COP – Glasgowský klimatický pakt (*Glasgow Climate Pact*)²⁹⁹ – vyjadřující spíše politické ambice států než právní závazky. V Glasgowském klimatickém paktu státy mimo jiné vyjadřují svou snahu udržet globální oteplení pod 1,5 °C³⁰⁰ a požadují, aby státy zrevidovaly a posílily své klimatické cíle do roku 2022.³⁰¹ Zdůrazňují též potřebu akce v této „kritické dekádě“ a za tímto účelem zřizují pracovní program pro navýšení mitigačních ambicí a implementace (*Work programme to urgently scale up mitigation ambition and implementation*).³⁰² Za zmínku též stojí bod 36, který poprvé vyzývá státy, aby urychlily úsilí o odklon („*phase-down*“) od výroby elektřiny z uhlí a o postupné zrušení neefektivních dotací na fosilní paliva.³⁰³

²⁹⁵ PIERRE-NATHONIEL, Dawn, SIEGELE, Linda, ROPER, Le-Anne, MENKE, Inga. Loss and Damage at COP25 – a hard fought step in the right direction. *Climate Analytics* [online]. 20. 12. 2019 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://climateanalytics.org/blog/2019/loss-and-damage-at-cop25-a-hard-fought-step-in-the-right-direction>

²⁹⁶ Decision 2/CP.25 Warsaw International Mechanism for Loss and Damage associated with Climate Change Impacts and its 2019 review. UN Doc. FCCC/CP/2019/13/Add.1.

²⁹⁷ Na základě NDCs předložených k roku 2020, tedy rok před COP, by při jejich plné implementaci mělo dojít k oteplení o 2,6 °C.

²⁹⁸ EVANS, S., GABBATISS, J., MCSWEENEY, R., CHANDRASEKHAR, A., TANDON, A., VIGLIONE, G., HAUSFATHER, Z., YOU, X., GOODMAN, J., HAYES, S. COP26: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Glasgow. 15. 11. 2021 [cit. 12. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.carbonbrief.org/cop26-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-glasgow>

²⁹⁹ Decision 1/CMA.3. Glasgow Climate Pact. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2021/10/Add.1.

³⁰⁰ Bod 20.

³⁰¹ Bod 29.

³⁰² Bod 27.

³⁰³ Původně bylo v textu obsaženo úplné ukončení výroby elektřiny z uhlí (*phase-out*), ale v závěru setkání došlo na popud Indie a k velkému zklamání ostatních účastníků k jeho změně.

Státům se konečně povedlo domluvit se na pravidlech pro provádění čl. 6 Pařížské dohody týkajícího se tržních mechanismů.³⁰⁴ Co se týče obchodovaných kreditů za snížení emisí v rámci SDM (*Article 6, paragraph 4, emission reductions; A6.4ERs*), 2 % kreditů bude zrušeno pro účely celkové mitigace a 5 % peněžních prostředků z jejich obchodování poputuje do Adaptačního fondu.³⁰⁵ Státy se nakonec dohodly, že za splněním určitých podmínek je možné převést kredity generované v rámci Kjótského protokolu od roku 2013 pod Pařížskou dohodu.³⁰⁶ Dořešena byla i pravidla vztahující se ke dvojímu započítávání.³⁰⁷ Shody bylo dosaženo i v případě společných časových rámců po roce 2031³⁰⁸ a jednotných reportovacích tabulek pro předkládání BTRs³⁰⁹ a došlo tak k finalizaci pravidel pro provádění Pařížské dohody.

Debaty o financích byly negativně poznamenány nenaplněním slibu rozvinutých států mobilizovat 100 mld. USD ročně do roku 2020 na pomoc rozvojovým státům. Vyjednávalo se jednak o naplnění tohoto slibu, který se státy zavázaly naplnit do roku 2023, jednak o cíli klimatických financí po roce 2025. Rozvojové státy zároveň požadovaly vyjednání definice samotného termínu klimatických financí, resp. vyjasnění, co vše má do klimatických financí spadat, to se však nepovedlo. Vedle vyjednání definice též státy požadovaly, aby klimatické finance byly navýšeny a byly předvídatelné, dostupné a založené především na grantech.³¹⁰

Oblast ztrát a škod byla jedním z nejméně diskutovaných bodů COP26, což se dá již samo o sobě považovat za úspěch. Klíčovou otázkou byla otázka jejího financování. Rozvojové státy navrhovaly zřízení Glasgowského finančního mechanismu pro ztráty a škody. Tento

³⁰⁴ Decision 2/CMA.3. Guidance on cooperative approaches referred to in Article 6, paragraph 2, of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2021/10/Add.1.

Decision 3/CMA.3. Rules, modalities and procedures for the mechanism established by Article 6, paragraph 4, of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2021/10/Add.1.

Decision 4/CMA.3. Work programme under the framework for non-market approaches referred to in Article 6, paragraph 8, of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2021/10/Add.1.

³⁰⁵ Bod 58 a 59 přílohy Rozhodnutí 3/CMA.3.

³⁰⁶ Bod 73 a 75 přílohy Rozhodnutí 3/CMA.3.

³⁰⁷ Více např. VAN DOORN, Lucas. The significance of Article 6.4 negotiations in shaping the future carbon markets. *CEEZER* [online]. 28. 8. 2023 [cit. 13. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.ceezer.earth/insights/the-significance-of-article-6-4-negotiations>

³⁰⁸ Státy jsou nabádány (*encouraged*), aby v roce 2025 předložily NDCs s datem do roku 2035, v roce 2030 NDCs s datem do roku 2040 a následně takto pokračovaly každých 5 let.

Decision 6/CMA.3. Common time frames for nationally determined contributions referred to in Article 4, paragraph 10, of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2021/10/Add.3, bod 2.

³⁰⁹ Decision 5/CMA.3. Guidance for operationalizing the modalities, procedures and guidelines for the enhanced transparency framework referred to in Article 13 of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2021/10/Add.2.

³¹⁰ Do klimatických financí se totiž často započítávají i půjčky, které tvoří více jak jejich polovinu.

Podcast 2050, epizoda 18: Klimatický summit COP26 s odstupem a v souvislostech – co přinesl? *2050 Podcast* [online]. 20. 1. 2022 [cit. 13. 10. 2023]. Dostupné z: <https://2050podcast.cz/epizody/18-cop26#transkript>

mechanismus se přijmout nepodařilo, očekávalo se však, že diskuze budou pokračovat na dalším COP.³¹¹ Částečný úspěch byl dosažen v otázce fungování Santiagské sítě.

Tématem byla též adaptace, a to opět primárně její financování. Rozvinuté státy souhlasily se zdvojnásobením financí na adaptaci do roku 2025 oproti roku 2019,³¹² což znamená, že státy musí pro účely adaptace shromáždit 40 mld. USD do roku 2025.³¹³ Přestože se stále jedná o zlomek toho, co je potřeba, na rozdíl od financí na mitigaci jsou finance na adaptaci založené ze 100 % na grantech a ne na půjčkách.³¹⁴ Některé státy, např. EU, Německo či USA, zároveň slíbily rekordní příspěvky do Adaptačního fondu ve výši 356 mil. USD,³¹⁵ což je 3x více než bylo mobilizováno v roce 2022. Za zmínku stojí též odstartování dvouletého Pracovního programu pro globální cíl o adaptaci (*Glasgow-Sharm el-Sheikh Work Programme on the Global Goal on Adaptation*).³¹⁶

Na rozdíl od předchozích COP, které cílili na přijetí konsensuálních COP rozhodnutí, bylo na COP26 přijato též několik významných dílčích dohod podepsaných různými skupiny států. Více jak 130 států, na jejichž území se nachází přes 90 % světových lesů, přijalo Dohodu o ukončení odlesňování (*Glasgow Leaders' Declaration on Forests and Land Use*)³¹⁷ s cílem zastavit a zvrátit do roku 2030 ztrátu lesů a degradaci půdy. Dále přes 100 států reprezentujících téměř polovinu emisí metanu přijalo závazek snížení emisí metanu o 30 % v období od roku 2020–2030 (*Global Methane Pledge*).³¹⁸ Nutné je však zdůraznit, že se v obou případech jednalo o kolektivní cíl bez stanovení cílů jednotlivým státům a nutnosti předložit plán, jak tohoto cíle dosáhnout.

³¹¹ Decision 1/CMA.3. Glasgow Climate Pact. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2021/10/Add.1, bod 73.

³¹² Decision 1/CMA.3. Glasgow Climate Pact. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2021/10/Add.1, bod 18.

³¹³ MOUNTFORD, H., WASKOW, D., GONZALEZ, L., GAJJAR, CH., CONGSWELL, N., FRANSEN, T., BERGEN, M., GERHOLDT, R. COP26: Key Outcomes From the UN Climate Talks in Glasgow. *World Resources Institute* [online]. 17. 11. 2021 [cit. 13. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.wri.org/insights/cop26-key-outcomes-un-climate-talks-glasgow>

³¹⁴ EVANS, S., GABBATISS, J., MCSWEENEY, R., CHANDRASEKHAR, A., TANDON, A., VIGLIONE, G., HAUSFATHER, Z., YOU, X., GOODMAN, J., HAYES, S. COP26: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Glasgow. Op. cit.

³¹⁵ Adaptation Fund Raises Record US\$ 356 Million in New Pledges at COP26 for its Concrete Actions to Most Vulnerable. *Adaptation Fund* [online]. 9. 11. 2021 [cit. 16. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.adaptation-fund.org/adaptation-fund-raises-record-us-356-million-in-new-pledges-at-cop26-for-its-concrete-actions-to-most-vulnerable/>

³¹⁶ Decision 7/CMA.3. Glasgow–Sharm el-Sheikh work programme on the global goal on adaptation. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2021/10/Add.3.

³¹⁷ Glasgow Leaders' Declaration on Forests and Land Use. *The National Archives* [online]. 2. 11. 2021 [cit. 16. 10. 2023]. Dostupné z: <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20230418175226/https://ukcop26.org/glasgow-leaders-declaration-on-forests-and-land-use/>

³¹⁸ About Global Methane Pledge. *Global Methane Pledge* [online] [cit. 16. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.globalmethanepledge.org/>

Dalším významným dokumentem je prohlášení o odklonu od uhlí (*Global Coal to Clean Power Transition Statement*)³¹⁹ podepsané více jak 40 státy, přičemž 29 států se zavázalo k ukončení nové veřejné finanční podpory uhlí do roku 2022 (*Statement on International Public Support for the Clean Energy Transition*).³²⁰ Aliance pro uhlí se na COP26 rozrostla o 51 nových členů.³²¹ Významnou je též společná deklarace USA a Číny (*U.S. – China Joint Glasgow Declaration on Enhancing Climate Action in the 2020s*),³²² ve které státy deklarují vzájemnou spolupráci při řešení změny klimatu a uvádějí záměr zřídit Pracovní skupinu pro vylepšení klimatické akce v letech 2020-2030 (*Working Group on Enhancing Climate Action in the 2020s*).

Nebyly to ale pouze státy, které přicházely s novými závazky. Okolo 450 firem spolu s 45 státy odstartovaly Glasgowskou finanční alianci pro čistou nulu (*Glasgow Financial Alliance for Net-Zero*)³²³ za účelem koordinovat úsilí napříč všemi sektory finančního systému s cílem urychlit přechod na globální ekonomiku s čistou nulou.

5.2.7. Klimatická konference v Sharm el-Sheikhu

Klimatická konference v egyptském Sharm el-Sheikhu se konala v listopadu 2022. Zatímco COP26 v Glasgow byl o stanovování nových mitigačních cílů, COP27 se zaměřoval na jejich implementaci.³²⁴ Po vzoru Glasgowského klimatického paktu došlo k přijetí zastřešujícího rozhodnutí – Sharm el Sheikského implementačního plánu (*Sharm el-Sheikh Implementation Plan*).³²⁵ Implementační plán zmiňuje stejně jako Glasgowský klimatický pakt snahu udržet oteplení pod 1,5 °C a odklon od elektřiny z uhlí a apeluje na státy, aby posílily své klimatické

³¹⁹ Global Coal to Clean Power Transition Statement. *The National Archives* [online]. 4. 11. 2021 [cit. 16. 10. 2023]. Dostupné z: <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20230313120149/https://ukcop26.org/global-coal-to-clean-power-transition-statement/>

³²⁰ Statement on International Public Support for the Clean Energy Transition. *The National Archives* [online]. 4. 11. 2021 [cit. 16. 10. 2023]. Dostupné z: <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20230313124743/https://ukcop26.org/statement-on-international-public-support-for-the-clean-energy-transition/>

³²¹ Our story. *Powering Past Coal Alliance* [online] [cit. 16. 10. 2023]. Dostupné z: <https://poweringpastcoal.org/our-story/#/diplomacy-push>

³²² U.S.-China Joint Glasgow Declaration on Enhancing Climate Action in the 2020s. U.S. Department of State [online]. 10.11.2021 [cit. 16.10.2023]. Dostupné z: <https://www.state.gov/u-s-china-joint-glasgow-declaration-on-enhancing-climate-action-in-the-2020s/>

³²³ *Glasgow Financial Alliance for Net Zero* [online] [cit. 16.10.2023]. Dostupné z: <https://www.gfanzero.com/>.

³²⁴ STALLARD, Esme. COP27: What was agreed at the Sharm el Sheikh climate conference? *BBC* [online]. 8.12.2022 [cit. 16.10.2023]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/science-environment-63781303>

³²⁵ Decision 1/CP.27. Sharm el-Sheikh Implementation Plan. UN Doc. FCCC/CP/2022/10/Add.1.

cíle do roku 2023.³²⁶ Zároveň též poprvé zmiňuje body zlomu, riziko potravinové bezpečnosti, právo na čisté, zdravé a udržitelné prostředí či potřebu revize finančního systému.³²⁷

Největším úspěchem COP27 bylo přijetí přelomového fondu pro financování ztrát a škod. Před přijetím fondu se intenzivně debatovalo nejen o tom, jestli má být fond vůbec zřízen, ale kdo má na ztráty a škody přispívat – zda to mají být jako doposud státy z přílohy II UNFCCC, nebo další státy, které se nyní staly nejvýznamnějšími znečišťovateli, jako jsou Čína či Indie, jak požadovala EU.³²⁸ Nakonec byl přijat kompromisní text,³²⁹ kdy se státy dohodly na zřízení nového fondu, který by měl poskytovat finance státům, které jsou zvlášť zranitelné vůči dopadům změny klimatu a měl by být financován zdroji zevnitř i zvenčí. Okruh příjemců je tedy omezen, okruh donorů je naopak velmi široký. Fond má být dále rozpracován na COP28 v Dubaji.

Cíle států představené v Glasgow v souhrnu vedou k oteplení o 2,4 °C (viz výše), a tak byly státy nadále vyzývány k přijímání ambicióznějších cílů. Již v Glasgow byl spuštěn Pracovní program pro navýšení mitigačních ambicí a implementaci, v Sharm el-Sheikhu pak bylo přijato prováděcí COP rozhodnutí,³³⁰ které určilo, že program bude fungovat na základě výměny pohledů, informací a nápadů a že jeho výstupy nebudou sankčního charakteru.³³¹ Má být implementován hned po COP28 a každý rok se mají konat alespoň dvě hybridní setkání před pravidelným setkáním pomocných orgánů v Bonnu.³³²

Dále se státům podařilo načrtnout základní prvky pro stanovení globálního cíle pro adaptaci³³³ a dále rozpracovat pravidla týkající se čl. 6 Pařížské dohody. Stále se nepovedlo naplnit cíl mobilizovat 100mld. USD ročně a povedlo se učinit jen drobný pokrok při určování nového

³²⁶ Od COP26 přišlo pouze 29 zemí s ambicióznějšími NDCs.

Brief on COP27 Outcomes and Roadmap to COP28. *United Nations Development Programme* [online]. 2023. Dostupné z: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-09/brief_cop27_outcomes_and_cop28_eng.pdf

³²⁷ COP27 climate change conference: Outcomes. *European Parliament* [online]. Prosinec 2022. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/739230/EPRS-AaG-739230-COP27-outcomes-FINAL.pdf>

³²⁸ CHANDRASEKHAR, A., DUNNE, D., GABBATISS, J., GOODMAN, J., EVANS, S., ZHANG, Z. COP27: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Sharm el-Sheikh. *CarbonBrief* [online]. 21.11.2022 [cit. 18.10.2023]. Dostupné z: <https://www.carbonbrief.org/cop27-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-sharm-el-sheikh/>

³²⁹ Decision 2/CP.27. Funding arrangements for responding to loss and damage associated with the adverse effects of climate change, including a focus on addressing loss and damage. UN Doc. FCCC/CP/2022/10/Add.1, bod 2.

³³⁰ Decision 4/CMA.4. Sharm el-Sheikh mitigation ambition and implementation work programme. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2022/10/Add.1.

³³¹ Bod 2.

³³² Bod 5 a bod 8.

³³³ Decision 3/CMA.4 Glasgow–Sharm el-Sheikh work programme on the global goal on adaptation referred to in decision 7/CMA.3. FCCC/PA/CMA/2022/10/Add.1, bod 10.

finančního cíle po roce 2025. Řada států přislíbila navýšit své příspěvky na financování adaptaci³³⁴ a ztráty a škody.³³⁵

Sharm el-Sheikh navázal na některé dílčí dohody přijaté na COP26 v Glasgow. K závazku snížit emisí metanu o 30 % v období od roku 2020–2030 se zavázaly další státy čítající v době konání COP28 již něco kolem 150. V rámci Dohody o ukončení odlesňování došlo k odstartování nového Partnerství pro lesy a klimatické vůdce (*The Forest and Climate Leaders' Partnership*)³³⁶ ze strany 26 států a EU, které se má pravidelně scházet za účelem posílení spolupráce při naplňování cílů dohody.³³⁷ Byly odstartovány i některé nové iniciativy, jako např. aliance Brazílie, Indonésie a Demokratické republiky Kongo k zastavení deforestace („*Opec for rainforests*“),³³⁸ ve kterých se nachází 52 % světových deštných pralesů. Došlo též k obnovení spolupráce v oblasti klimatu na základě společné dohody USA a Číny³³⁹ poté, co byla z důvodu návštěvy předsedkyně Sněmovny reprezentantů Nancy Pelosi v Taiwanu v srpnu 2022 suspendována.³⁴⁰

Dále je důležité zmínit, že ani společnosti nechtějí zůstat v řešení změny klimatu pozadu. Více než 100 velkých mezinárodních společností, resp. jejich generálních ředitelů sdružených v Alianci klimatické akce generálních ředitelů (*Alliance of CEO Climate Action Leaders*), jako např. Microsoft Corp., Nestlé či IKEA učinily prohlášení, ve kterém se zavazují k spolupráci s vládami států při řešení změny klimatu a vyzývají vlády k důraznější akci.³⁴¹

5.2.8. Výhledy pro klimatickou konferenci v Dubaji a globální hodnocení

COP28 se bude konat v prosinci 2023 ve Spojených arabských emirátech v Dubaji. Dvoutýdenní program sestává stejně jako předchozí COP z úvodního summitu lídrů nejen států,

³³⁴ Adaptation Fund Receives Nearly US\$ 243 Million Mobilized in 2022 for the Most Climate-Vulnerable at COP27 in Egypt. *Adaptation Fund* [online]. 22. 12. 2022 [cit. 18. 10. 2023]. Dostupné z: https://www.adaptation-fund.org/wp-content/uploads/2022/11/Press-Release_Updated122202_Adaptation-Fund-Receives-Nearly-US-243-Million-Mobilized-in-2022-for-the-Most-Climate-Vulnerable-at-COP27-in-Egypt.pdf

³³⁵ CHANDRASEKHAR, A., DUNNE, D., GABBATISS, J., GOODMAN, J., EVANS, S., ZHANG, Z. COP27: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Sharm el-Sheikh. Op. cit.

³³⁶ The Forest & Climate Leaders' Partnership [online] [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: <https://forestclimateleaders.org/>

³³⁷ STATEMENT: Forest and Climate Leaders' Partnership and Forest-Related Funding at COP27. *World Resource Institute* [online]. 7.11.2022 [cit. 25.10.2023]. Dostupné z: <https://www.wri.org/news/statement-forest-and-climate-leaders-partnership-and-forest-related-funding-cop27>

³³⁸ GREENFIELD, Patrick. Brazil, Indonesia and DRC in talks to form 'Opec of rainforests.' *The Guardian* [online]. 5. 11. 2022 [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/environment/2022/nov/05/brazil-indonesia-drc-cop27-conservation-opec-rainforests-aoc>

³³⁹ TANKERSLEY, J., FRIEDMAN, L. U.S. and China Restart Climate Talks. *The New York Times* [online]. 14. 11. 2022 [cit. 18. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2022/11/14/business/china-us-climate-change.html>

³⁴⁰ The Ministry of Foreign Affairs Announces Countermeasures in Response to Nancy Pelosi's Visit to Taiwan. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China [online]. 5. 8. 2022 [cit. 18. 10. 2023]. Dostupné z: https://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx_662805/202208/t20220805_10735706.html

³⁴¹ More than 100 CEOs and senior executives share an open letter for world leaders at COP27. *World Economic Forum* [online]. 4. 11. 2022 [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.weforum.org/agenda/2022/11/cop27-alliance-of-ceo-climate-leaders/>

ale i společností, neziskových organizací atd. následovaného tematickými dny a zakončeného závěrečnými jednáními.³⁴² V dopisu z října 2023³⁴³ adresovaného státům prezidentem COP28 jsou vymezeny hlavní priority COP28, kterými jsou první globální hodnocení, rámec pro stanovení globálního cíle pro adaptaci, navýšení mitigačních ambicí do roku 2030 a implementace států určených cílů s cílem udržet oteplení o 1,5 °C na dosah, zprovoznění fondu pro ztráty a škody a navýšení klimatických financí.³⁴⁴ Tyto priority mají být v souladu s posuny paradigmatu v oblasti rychlé energetické transformace a snižování emisí do roku 2030, plnění slibů v oblasti klimatických financí a stanovení nových cílů po roce 2025, umístění přírody, lidí, života a živobytí do středu klimatické akce a zapojení co nejširší škály osob do vyjednávání v rámci COP.³⁴⁵

Globální hodnocení je součástí poslední fáze cyklu neustálého zlepšování vytvořeného Pařížskou dohodou, v rámci kterého státy vytvářejí a komunikují své NDCs, následně je implementují a nakonec zkoumají individuální a kolektivní pokrok, jehož výstupy by měly být východiskem pro vytváření a komunikování nových NDCs.

Účelem prvního globálního hodnocení je tedy zhodnotit kolektivní pokrok při naplňování cílů stanovených Pařížskou dohodou a povzbudit státy k posílení akce. Globální hodnocení má, jak již bylo uvedeno výše, 3 fáze – sbírání informací, technické posouzení a zhodnocení výstupů. První fáze globálního hodnocení běžela již od COP26 v roce 2021 do března 2023, kdy byly sbírány relevantní informace. Druhá fáze, jejímž účelem bylo technické posouzení informací získaných ve fázi jedna, zahrnovala tři setkání pomocných orgánů úmluvy a vedla k vydání souhrnné zprávy.³⁴⁶ Zpráva uvádí, že přestože je vidět progres, je potřeba mnohem větší akce nejen v oblasti mitigace, ale i adaptace vč. ztrát a škod a financování. Poslední fáze procesu, zhodnocení výstupů, vyvrcholí na COP28 v Dubaji. Otázkou pak zůstává, jak se státy rozhodnou na tato zjištění reagovat. Podle Simona Stiella, výkonného tajemníka OSN pro změnu klimatu, „*bude souhrnná zpráva o globálním hodnocení pouze další zprávou, pokud vlády a ti, které reprezentují, nedokážou pochopit, co to pro ně znamená a co musí dělat dál.*“

³⁴² COP28 UAE THEMATIC PROGRAM. COP28 UAE [online] [cit. 18. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.cop28.com/en/thematic-program>

³⁴³ Dopis adresovaným státům Dr. Sultanem Ahmedem Al Jaberem, designovaným prezidentem COP28, ohledně priorit COP28 v Spojených arabských emirátech. Dostupné z: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cop28_publish_letter_october_2023_enfinal.pdf

³⁴⁴ Tamtéž, str. 3 až 6.

³⁴⁵ Tamtéž, str. 6 a násl.

³⁴⁶ Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice. Technical dialogue of the first global stocktake: Synthesis report by the co-facilitators on the technical dialogue. UN Doc. FCCC/SB/2023/9. Dostupné z: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/sb2023_09E.pdf

Dodává, že „globální hodnocení není samo o sobě hybatel změn – je to globální reakce na její výstupy, která bude zásadní.“³⁴⁷

³⁴⁷ Why the Global Stocktake is a Critical Moment for Climate Action. *UNFCCC* [online] [cit. 18. 10. 2023]. Dostupné z: https://unfccc.int/topics/global-stocktake/about-the-global-stocktake/why-the-global-stocktake-is-a-critical-moment-for-climate-action#tab_home

Závěr

Pařížská dohoda, na jejímž základě mají státy předkládat své vnitrostátně stanovené příspěvky, vstoupila v platnost před více jak 7 lety. Nejpozději v roce 2020 pak státy měly předložit své nové či aktualizované NDCs. K říjnu 2023 podepsalo Pařížskou dohodu 198 smluvních stran (197 států + EU), z nichž první NDC předložily již všechny státy kromě Libye, Íránu a Jemenu, které jsou zároveň jedinými státy, jež Pařížskou dohodu neratifikovaly. Írán a Jemen pak předložily alespoň své INDCs.³⁴⁸ Je tedy patrné, že téměř všechny smluvní strany splnily svou procesní povinnost předložit své NDCs. Pokud však zhodnotíme způsobilost těchto NDCs naplnit mitigační cíl Pařížské dohody „*udržet nárůst průměrné globální teploty pod 2 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí a úsilí o to, aby nárůst teploty nepřekročil hranici 1,5 °C,*“ mají státy před sebou ještě velmi dlouhou cestu.

V souladu s analýzou společnosti Climate Action Tracker hodnotící mitigační cíle 39 států (+ EU), které produkují okolo 85 % světových emisí skleníkových plynů, vyjádřené v jejich NDCs nesměruje žádný stát k limitování oteplení o 1,5 °C a pouze několik států produkujících malé množství emisí skleníkových plynů, jako je např. Etiopie či Kostarika, směřují k oteplení o 2 °C. Například EU, USA či Japonsko směřují podle svých mitigačních cílů k oteplení o 2 – 3 °C, Čína, Indie či Nový Zéland k oteplení o 3 – 4°C, Mexiko či Argentina pak k oteplení o více jak 4°C.³⁴⁹

Zároveň je nutné zdůraznit, že se jedná pouze o cíle, které je potřeba provést v národních strategiích a legislativě a přijmout další opatření, která povedou k jejich plné implementaci. Státy přitom velmi zaostávají při implementaci svých mitigačních cílů. Podle Zprávy o emisích z roku 2023 (*Emissions Gap Report 2023*) by současné NDCs s výhledem do roku 2030 za předpokladu jejich plné implementace vedly k průměrnému globálnímu oteplení do konce století o přibližně 2,5 °C, současné mitigační politiky a akce států pak s 66 % pravděpodobností k oteplení přibližně o 3 °C (v rozmezí od 1,9 do 3,8 °C).³⁵⁰

Období do roku 2030 bude zároveň naprosto klíčové, pokud máme zabránit nejhorším dopadům změny klimatu. IPCC ve své Shrnující zprávě z roku 2023 k Šesté hodnotící zprávě IPCC zmiňuje, že „*snižování emisí v této dekádě předurčí, zda oteplení může být limitováno na 1,5*

³⁴⁸ Explore Nationally Determined Contributions (NDCs). *ClimateWatch* [online] [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.climatewatchdata.org/ndcs-explore>.

³⁴⁹ Countries. *Climate Action Tracker* [online] [cit. 25.10.2023]. Dostupné z: <https://climateactiontracker.org/countries/>.

³⁵⁰ Emissions Gap Report 2023, Executive Summary. *United Nations Environmental Program* [online]. 2023. Dostupné z: https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/43923/EGR2023_ESEN.pdf?sequence=10. Str. 10.

°C či 2 °C.“³⁵¹ Emise skleníkových plynů přitom nadále rostou a přestože řada států již dosáhla vrcholu vyprodukovaných emisí skleníkových plynů, byly tyto „úspěchy“ převáženy růstem globálních emisí v jiných státech.³⁵²

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že státy přes nepochybné úsilí řešit změnu klimatu musí nejen přicházet s ambicióznějšími NDCs, zároveň však musí urychleně postupovat při jejich plné implementaci.

Závěrem je rovněž potřeba zodpovědět dílčí otázky stanovené v úvodu práce:

1. *Jsou mezinárodní klimatické konference efektivním nástrojem jak se vypořádat se změnou klimatu?*

Jak bylo výše uvedeno, změna klimatu je globálním problémem přesahující hranice států, a tak může být řešena pouze skrze společné úsilí všech států světového společenství. Je tak naprosto nezbytné přimět státy, aby zasedly u jednoho stolu a společně se této hrozbě postavily. Podstatou klimatických vyjednávání je pak snaha najít kompromis mezi různými zájmy téměř dvou stovek států, z nichž každý sleduje své vlastní cíle, což je nesmírně složitý úkol, v němž státy řadu let selhávaly. Zejména v posledních letech se však ukazuje, že státy sdílí své obavy ohledně změny klimatu a pod vlivem jejich stále častějších a intenzivnějších projevů jsou ochotny ponechat některé své individuální zájmy stranou, aby bylo dosaženo společného pokroku.

Přestože státy nadále zaostávají za tím, co je potřeba učinit, aby změna klimatu nenapáchala nezvratné škody na naší planetě, je nutné zároveň vyzdvihnout, že bylo dosaženo několika zásadních milníků, které nás při řešení změny klimatu nasměrovaly správným směrem. Domnívám se tak, že přestože v nás klimatická vyjednávání z mnoha důvodů vyvolávají pocit, že státy nedělají pro zmírnění změny klimatu a přizpůsobení se jejím dopadům dost, nedisponujeme žádným jiným efektivním prostředkem, který by mohl naši reakci na změnu klimatu posunout blíže k našemu cíli. Díky pravidelnému osobnímu setkávání na konferencích mohou státy působit jeden na druhého a přimět se navzájem k razantnější akci. Zároveň jsou zde pod dohledem společností, neziskových organizací a veřejnosti, které dění podrobně sledují a motivují tak státy k posilování svého úsilí.

³⁵¹ IPCC, 2023: Summary for Policymakers. In: Climate Change 2023: Synthesis Report. Op. cit., str. 19, B.5.

³⁵² Emissions Gap Report 2022, Executive Summary. *United Nations Environmental Program*. Op. cit., str. 5.

2. *Byl Kjótský protokol úspěšným nástrojem pro řešení změny klimatu?*

Kjótský protokol byl prvním právně závazným dokumentem, který stanovil konkrétní cíle snižování emisí jednotlivým státům. Toto je tedy nutné považovat za významný úspěch. Zároveň však cíle byly stanoveny pouze státům, které byly dohromady zodpovědné za pouhých 24 % světových emisí skleníkových plynů a byly nastaveny tak nízko, že jejich splnění u většiny států nevyžadovalo téměř žádné úsilí. Zároveň světové emise velkých emitentů z řad rozvojových států, jako např. Číny a Indie, dále rostly, což bylo též hlavním důvodem pro několikaletou prodlevu mezi platností a účinností protokolu po neratifikování ze strany USA. Kjótský protokol tak nebyl do budoucna udržitelný, což se ukázalo i v neochotě států přihlásit se ke druhému kontrolnímu období a již v průběhu prvního se začalo uvažovat o potřebě přijetí nového nástroje. V některých institucích, např. v případě tržních mechanismů, byl pak inspirací pro text Pařížské dohody, která se zároveň poučila z jeho neúspěchů.

3. *Jaké změny přinesla Pařížská dohoda?*

Pařížská dohoda zavedla jednotný režim pro státy rozvojové i rozvinuté, v rámci kterého si každý stát na základě svého uvážení stanovuje svůj vlastní cíl snižování emisí v tzv. vnitrostátně stanoveném příspěvku. Tento příspěvek pak podléhá jednotným reportovacím a revizním mechanismům, na jejichž základě je možné přezkoumat plnění takto stanovených národních cílů, stejně tak jako společný pokrok států při plnění cílů této dohody. Na jednu stranu se tak jedná o benevolentnější systém než v případě Kjótského protokolu, čímž si zajistil větší podporu, zároveň však na rozdíl od Kodaňské dohody a Cancúnských dohod stanovil jednotná pravidla spolu s efektivním revizním mechanismem, aby si tak vynutil ambicióznější závazky států, čímž se tak do určité míry poučila z chyb svých předchůdců.

4. *Zabrání Pařížská dohoda nejzávažnějším dopadům změny klimatu?*

Pařížská dohoda dokázala po desítkách let neúspěšných snah o nalezení shody na klimatickém nástroji způsobilém efektivně reagovat na změnu klimatu přinést významný pokrok. V době jejího přijetí nebyly státy s ohledem na jejich rozdílné zájmy pravděpodobně schopné dohodnout se na silnějším právním nástroji než je Pařížská dohoda, přesto však nemusí ani toto s ohledem na výše uvedené stačit.

Dlouhodobé odkládání řešení změny klimatu způsobilo, že státy stojí před jednou z největších výzev, které kdy v posledních dekáдах čelily, na jejíž řešení mají kriticky málo času a na které v mnoho případech nemají ani dostatek finančních prostředků. Bude třeba urychleně transformovat každou oblast národního hospodářství, což zásadním způsobem ovlivní životy každého z nás. To, zda státy budou úspěšné, bude nezbytně záležet na ochotě jednotlivců a společností podílet se na této proměně, jejichž přístup bude určovatelem úspěšného zvládnutí tohoto globálního problému.

5. *Jaký vývoj se dá očekávat na klimatických vyjednáváních v následujících letech?*

Následující klimatická vyjednávání budou velmi intenzivně ovlivněna jednak stoupajícím zájmem veřejnosti o problematiku změny klimatu a jednak stále častějšími a intenzivnějšími dopady změny klimatu na naši planetu, přičemž se bude neustále zkracovat čas na její efektivní řešení. Státy tak budou pod stále větším tlakem při stanovování a realizaci svých klimatických politik. Řada států tak pravděpodobně navýší své ambice do roku 2030 a začne pracovat na plánech směrem ke klimatické neutralitě. Vzhledem ke stále patrnějším důsledkům změny klimatu bude ještě větší důraz kladen na problematiku adaptace a ztrát a škod, kdy klíčovým prvkem bude jejich financování. Můžeme očekávat, že se na vyjednáváních objeví i nová témata, např. klimatická migrace a klimatické uprchlictví, klimatické inženýrství či propojování změny klimatu a lidských práv.

Domnívám se, že aktivity států budou nadále zaostávat za tím, co je potřeba pro řešení změny klimatu učinit. Naopak společnosti, ale i města a obce budou na základě poptávky veřejnosti, technologického rozvoje a v případě některých subjektů i uvědomělé odpovědnosti stále častěji aplikovat a investovat do nízkoemisních technologií a procesů, které pro ně budou atraktivnějšími a povedou k větším ziskům, což je patrné již v dnešní době.

Seznam použitých zkratk

- A6.4ERs – kredity za snížení emisí v rámci čl. 6 odst. 4 Pařížské dohody
- AAUs – přidělená množství emisních jednotek
- ADP – Pracovní skupina pro Durbanskou platformu pro posílenou akci
- AGBM – Ad hoc skupina pro další vyjednávání berlínského mandátu
- AOSIS – Aliance malých rozvojových států
- AWG-KP – Pracovní skupina pro další závazky států uvedených v příloze I
- AWG-LCA – Pracovní skupina pro dlouhodobou spolupráci podle úmluvy
- BTRs – dvouroční zpráva o transparentnosti
- CDM – mechanismus čistého rozvoje
- CAF – Cancunský adaptační rámce
- COP – Konference smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu
- CO₂ – oxid uhličitý
- CH₄ – metan
- CMA – Konference smluvních stran sloužící jako zasedání smluvních stran Pařížské dohody
- CMP – Konference smluvních stran sloužící jako zasedání smluvních stran Kjótského protokolu
- EITs – ekonomiky v tranzici
- ERUs – jednotky snížení emisí
- EU – Evropská Unie
- ET – obchodování s emisními povolenkami
- ETF – rámec posílené transparentnosti
- EU-ETS – evropský systém obchodování s emisními povolenkami
- G8 – sdružení osmi nejbohatších zemí planety
- G20 – skupina největších ekonomik světa
- G-77 – koalice rozvojových zemí
- GCF – Zelený klimatický fond
- GEF – Globální fond životního prostředí
- H₂O – vodní pára
- HDP – hrubý domácí produkt
- HFCs – fluorované uhlovodíky
- N₂O – oxid dusný

ICAO – Mezinárodní organizace pro civilní letectví
IMO – Mezinárodní námořní organizace
INDCs – zamýšlené vnitrostátně stanovené příspěvky
IPCC – Mezivládní panel pro změnu klimatu
ITMOs – mezinárodní převádění výsledků snižování emisí
JI – společná implementace
LULUCF – využívání půdy, změn ve využívání půdy a lesnictví
NAMAs – vhodné národní mitigační plány a opatření
NAPAs – národní adaptační programy nejméně rozvinutých států
NASA – Národní úřad pro letectví a vesmír
NCs – sdělení
NDCs – vnitrostátně stanovené příspěvky
OPEC – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN – Organizace spojených národů
PAWP – pravidla pro provádění Pařížské dohody
PFCs – zcela fluorované uhlovodíky
ppm – částic na milion
QELRCs – kvantifikované závazky na omezení a snížení emisí
REDD+ – Program na snižování emisí rozvojových zemí z odlesňování a degradace lesů a na podporu jejich ochrany, udržitelné správy a posílení schopnosti zadržovat uhlík
RMUs – kredity z propadů
SBI – Pomocný orgán pro provádění úmluvy
SBSTA – Pomocný orgán pro vědecké a technologické poradenství
SDM – mechanismus udržitelného rozvoje
SF₆ – fluorid sírový
UNCED – Světová konference OSN o životním prostředí a rozvoji
UNEP – Program OSN pro životní prostředí
UNFCCC – Rámcová úmluva OSN o změně klimatu
USA – Spojené státy americké
USD – americký dolar
VS OSN – Valné shromáždění Organizace spojených národů
WIM – Varšavský mezinárodní mechanismus pro ztráty a škody
WMO – Světová meteorologická organizace

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

ALFREDSON, Tanya, CUNGU, Azeta. Negotiation Theory and Practice: A Review of the Literature. *FAO Policy Learning Programme* [online]. 2008. Dostupné z: <https://www.fao.org/3/bq863e/bq863e.pdf>

BIRNIE, Patricia, BOYLE, Alan E. *International law and the environment*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2002. ISBN 0-19-876553-3.

BODANSKY, D., BRUNNÉE, J. a RAJAMANI, L. *International climate change law*. First edition. Oxford: Oxford University Press, 2017. xxxix, 374 stran. ISBN 978-0-19-966430-6.

BODANSKY, Daniel. The Legal Character of the Paris Agreement. *Review of European Community & international environmental law* [online]. Oxford: Blackwell Publishing, 2016, 25(2), str.145 [cit. 22. 6. 2023]. ISSN 2050-0386. Dostupné z: doi:10.1111/reel.12154

BODANSKY, Daniel. The Copenhagen Climate Change Conference: A Postmortem. *The American journal of international law* [online]. 2010, roč. 104, č. 2, s. 230-240. ISSN 0002-9300. Dostupné z: <https://doi.org/10.5305/amerjintelaw.104.2.0230>

BODANSKY, Daniel. *The United Nations Framework Convention on Climate Change: A Commentary*. 18 *Yale Journal of International Law*, 1993. Dostupné z: <https://openyls.law.yale.edu/handle/20.500.13051/6301>, str. 479.

BREIDENICH, Clare, Daniel MAGRAW, Anne ROWLEY a James W. RUBIN. The Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change. *The American journal of international law*. 1998, Vol.92 (2), p.315-331. ISSN 0002-9300. Dostupné z: doi:10.2307/2998044

CALSTER, Geert van a REINS, Leonie. *The Paris agreement on climate change: a commentary*. Northampton: Edward Elgar Publishing, 2021. ISBN 1-78897-919-2.

DIMITROV, Radoslav S. Inside UN Climate Change Negotiations: The Copenhagen Conference. Online. *The Review of policy research* [online]. 2010, roč. 27, č. 6, s. 795-821. ISSN 1541-132X. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1541-1338.2010.00472.x>

FALKNER, Robert. The Paris Agreement and the new logic of international climate politics. Online. *International affairs (London)*. 2016, roč. 92, č. 5, s. 1107-1125. ISSN 0020-5850. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/1468-2346.12708>

FEYMAN, Joan, RUZMAIKIN, Alexander. Climate Stability and the Origin of Agriculture. Climate Change and Agriculture. *IntechOpen* [online]. 6. 11. 2019 [cit. 10. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.intechopen.com/chapters/65015>

FRIEDLINGSTEIN, Pierre; O'SULLIVAN, Michael; JONES, Matthew W; ANDREW, Robbie M; GREGOR, Luke et al. Global Carbon Budget 2022. *Earth system science data* [online]. 2022, roč. 14, č. 11, s. 4811-4900. ISSN 1866-3516. Dostupné z: <https://doi.org/10.5194/essd-14-4811-2022>

GAO, Y., GAO X., ZHANG Z. The 2 °C Global Temperature Target and the Evolution of the Long-Term Goal of Addressing Climate Change—From the United Nations Framework Convention on Climate Change to the Paris Agreement. *Engineering* [online]. 2017, vol. 3, is. 2, str. 272-278. ISSN 2095-8099. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/J.ENG.2017.01.022>

HAWKEN, Paul. *Drawdown: the most comprehensive plan ever proposed to reverse global warming*. London: Penguin Books. ISBN 978-0-141-98843-6.

HOOIJER, A a VERNIMMEN, R. Global LiDAR land elevation data reveal greatest sea-level rise vulnerability in the tropics. *Nature communications* [online]. 2021, roč. 12, č. 1, s. 3592-3592. ISSN 2041-1723. Dostupné z: <https://doi.org/10.1038/s41467-021-23810-9>

KOPECKÝ, Václav a Jakub EBERLE. *Jak učit o změně klimatu?* Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2011. ISBN 978-80-87092-16-3.

MAREK, Michal V. *Klimatická změna – příčiny, dopady a adaptace*. Praha: Academia, 2022. ISBN 978-80-200-3362-8.

MOLDAN, Bedřich. *Podmaněná planeta*. Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3012-0.

MÜLLEROVÁ, Hana. *Klimatické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7676-580-1.

RAJAMANI, Lavanya. THE MAKING AND UNMAKING OF THE COPENHAGEN ACCORD. *The International and comparative law quarterly* [online]. 2010, roč. 59, č. 3, s. 824-843. ISSN 0020-5893.

ROGELJ, Joeri; NABEL, Julia; CHEN, Claudine; HARE, William; MARKMANN, Kathleen et al. Copenhagen Accord pledges are paltry. *Nature (London)* [online]. 2010, roč. 464, č. 7292, s. 1126-1128. ISSN 0028-0836. Dostupné z: <https://doi.org/10.1038/4641126a>

SAVARESI, Annalisa. The Paris Agreement: a new beginning? *Journal of energy & natural resources law* [online]. London: Routledge, 2016, 34(1), str. 17 [cit. 22. 6. 2023]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/02646811.2016.1133983>

SHISHLOV, Igor; MOREL, Romain a BELLASSEN, Valentin. Compliance of the Parties to the Kyoto Protocol in the first commitment period. *Climate policy*. 2016, roč. 16, č. 6, s. 768-782. ISSN 1469-3062. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/14693062.2016.1164658>

STERN, Nicholas. *The Economics of Climate Change: The Stern Review*. UK: Cambridge University Press, 2007.

ŠTURMA, Pavel, Milan DAMOHORSKÝ, Jan ONDŘEJ, Martin SMOLEK a Jana ZÁSTĚROVÁ. *Mezinárodní právo životního prostředí. 1. část. (obecná)*. Beroun: IFEC, 2004, 193 s.; 21 cm. ISBN 80-903409-2-X.

WAL, R. S. W.; NICHOLLS, R. J.; BEHAR, D.; MCINNES, K.; STAMMER, D. et al. A High-End Estimate of Sea Level Rise for Practitioners. *Earth's future* [online]. 2022, roč. 10, č. 11, s. e2022EF002751-n/a. ISSN 2328-4277. Dostupné z: <https://doi.org/10.1029/2022EF002751>

WALLACE-WELLS, Davide. *The Uninhabitable Earth*. US: Tim Duggan Books, 2019. ISBN: 978-0525576709.

ZILLMAN, John w. A History of Climate Activities. *WMO* [online]. Bulletin n°: [Vol 58 \(3\) - 2009](#) [cit. 13. 3. 2023]. Dostupné z: <https://public.wmo.int/en/bulletin/history-climate-activities>

2. Seznam použitých právních předpisů

Decision 1/CP.1. The Berlin Mandate: Review of the adequacy of Article 4, paragraph 2(a) and (b), of the Convention, including proposals related to a protocol and decisions on follow-up. UN Doc. FCCC/CP/1995/7/Add.1.

Decision 2/CP.1. Review of first communications from the Parties Included in Annex I to the Convention. UN Doc. FCCC/CP/1995/7/Add.1,7.

Decision 3/CP.1 Preparation and submission of national communications from the Parties included in Annex I to the Convention. UN Doc. FCCC/CP/1995/7/Add.1.

Decision 3/CP.4, Review of the financial mechanism. UN Doc. FCCC/CP/1998/16/Ad.1.

Decision 28/CP.7. Guidelines for the preparation of national adaptation programmes of action. UN Doc. FCCC/CP/2001/13/Add.4,7.

Decision 1/CP.13. Bali Action Plan. UN Doc. FCCC/CP/2007/6/Add.1.

Decision 1/CP.15. Outcome of the work of the Ad Hoc Working Group on Long-term Cooperative Action under the Convention. UN Doc. FCCC/CP/2009/11/Add.1.

Decision 1/CP.16. The Cancun Agreement: Outcome of the work of the Ad Hoc Working Group on Long-term Cooperative Action under the Convention. UN Doc. FCCC/CP/2010/7/Add.1.

Decision 1/CP.17. Establishment of an Ad Hoc Working Group on the Durban Platform for Enhanced Action. UN Doc. FCCC/CP/2011/9/Add.1.

Decision 2/CP.17. Outcome of the work of the Ad Hoc Working Group on Long-term Cooperative Action under the Convention. UN Doc. FCCC/CP/2011/9/Add.1.

Decision 1/CP.19. Further advancing the Durban Platform. UN Doc. FCCC/CP/2013/10/Add.1.

Decision 1/CP.20. Lima Call for Climate Action. UN Doc. FCCC/CP/2014/10/Add.1.

Decision 1./CP.21, Adoption of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/CP/2015/10/Add.1.

Decision 1/CP.22. Preparations for the entry into force of the Paris Agreement and the first session of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/CP/2016/Add.1.

Decision 1/CP.23. Fiji momentum for implementation. UN Doc. FCCC/CP/2017/11/Add.1.

Decision 2/CP.23. Local communities and indigenous peoples platform. UN Doc. FCCC/CP/2017/11/Add.1.

Decision 3/CP.23. Establishment of a gender action plan. UN Doc. FCCC/CP/2017/11/Add.1.

Decision 2/CP.25 Warsaw International Mechanism for Loss and Damage associated with Climate Change Impacts and its 2019 review. UN Doc. FCCC/CP/2019/13/Add.1.

Decision 1/CP.27. Sharm el-Sheikh Implementation Plan. UN Doc. FCCC/CP/2022/10/Add.1.

Decision 2/CP.27. Funding arrangements for responding to loss and damage associated with the adverse effects of climate change, including a focus on addressing loss and damage. UN Doc. FCCC/CP/2022/10/Add.1.

Decision 27/CMP.1. Procedures and mechanisms relating to compliance under the Kyoto Protocol. UN Doc. FCCC/KP/CMP/2005/8/Add.3.

Decision 2/CMP.6. The Cancun Agreements: Land use, land-use change and forestry. UN Doc. FCCC/KP/CMP/2010/12/Add.1

Decision 1/CMP.6. The Cancun Agreements: Outcome of the work of the Ad Hoc Working Group on Further Commitments for Annex I Parties under the Kyoto Protocol at its fifteenth session. UN Doc. FCCC/KP/CMP/2010/12/Add.1.

Decision 1/CMP.7. Outcome of the work of the Ad Hoc Working Group on Further Commitments for Annex I Parties under the Kyoto Protocol at its sixteenth session. UN Doc. FCCC/KP/CMP/2011/10/Add.1.

Decision 1/CMP.8. Amendment to the Kyoto Protocol pursuant to its Article 3, paragraph 9 (the Doha Amendment). UN Doc. FCCC/KP/CMP/2012/13/Add.1.

Decision 1/CMA.1. Matters relating to the implementation of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2016/3/Add.1.

Decision 2/CMA.1. Rules of procedure of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2016/3/Add.1.

Decision 4/CMA.1 Further guidance in relation to the mitigation section of decision 1/CP.21. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2018/3/Add. 1.

Decision 5/CMA.1 Modalities and procedures for the operation and use of a public registry referred to in Article 4, paragraph 12, of the Paris Agreement. UN. Doc. FCCC/PA/CMA/2018/3/Add.1.

Decision 6/CMA.1 Common time frames for nationally determined contributions referred to in Article 4, paragraph 10, of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2018/3/Add.1.

Decision 8/CMA.1. Matters relating to Article 6 of the Paris Agreement and paragraphs 36-40 of decision 1.CP.21. UN Doc. FCCC/PA/CMAú2018/3/Add.1.

Decision 9/CMA.1 Further guidance in relation to the adaptation communication, including, inter alia, as a component of nationally determined contributions, referred to in Article 7, paragraphs 10 and 11, of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2018/3/Add.1.

Decision 18/CMA.1 Modalities, procedures and guidelines for the transparency framework for action and support referred to in Article 13 of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2018/3/Add.2.

Decision 19/CMA.1 Matters relating to Article 14 of the Paris Agreement and paragraphs 99–101 of decision 1/CP.21. UN Doc. Decision 19/CMA.1.

Decision 20/CMA.1 Modalities and procedures for the effective operation of the committee to facilitate implementation and promote compliance referred to in Article 15, paragraph 2, of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2018/3/Add.2.

Decision 1/CMA.3. Glasgow Climate Pact. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2021/10/Add.1.

Decision 5/CMA.3. Guidance for operationalizing the modalities, procedures and guidelines for the enhanced transparency framework referred to in Article 13 of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2021/10/Add.2.

Decision 6/CMA.3. Common time frames for nationally determined contributions referred to in Article 4, paragraph 10, of the Paris Agreement. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2021/10/Add.3, bod 2.

Decision 7/CMA.3. Glasgow–Sharm el-Sheikh work programme on the global goal on adaptation. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2021/10/Add.3.

Decision 3/CMA.4 Glasgow–Sharm el-Sheikh work programme on the global goal on adaptation referred to in decision 7/CMA.3. FCCC/PA/CMA/2022/10/Add.1.

Decision 4/CMA.4. Sharm el-Sheikh mitigation ambition and implementation work programme. UN Doc. FCCC/PA/CMA/2022/10/Add.1.

Subsidiary body for Implementation. National communications from parties included in Annex I to the Convention: Compilation and synthesis of third national communications. UN. Doc. FCCC/SBI/2003/.

Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice. Technical dialogue of the first global stocktake: Synthesis report by the co-facilitators on the technical dialogue. UN Doc. FCCC/SB/2023/9. Dostupné z: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/sb2023_09E.pdf

UN General Assembly Res. 43/53. Protection of Global Climate for Present and Future Generations of Mankind. A/RES/43/53, 1988.

UN General Assembly Res. 45/212. Protection of Global Climate for Present and Future Generations of Mankind. A/RES/45/212, 1990.

UN, 1992c. United Nations Framework Convention on Climate Change.

UN, 1998. Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change.

UN, 2015. Paris Agreement.

3. Seznam použitých internetových zdrojů

a. Studie

Emissions Gap Report 2019, Executive Summary. *United Nations Environmental Program* [online]. 2019. Dostupné z: <https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/30798/EGR19ESEN.pdf?sequence=13>

Emissions Gap Report 2022, Executive Summary. *United Nations Environmental Program* [online]. 2022. Dostupné z: https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/40932/EGR2022_ESEN.pdf?sequence=8

Emission Gap Report 2023, Executive Summary. *United Nations Environmental Program* [online]. 2023. Dostupné z: https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/43923/EGR2023_ESEN.pdf?sequence=10

Hoegh-Guldberg, O., D. Jacob, M. Taylor, M. Bindi, S. Brown, I. Camilloni, A. Diedhiou, R. Djalante, K.L. Ebi, F. Engelbrecht, J. Guiot, Y. Hijikata, S. Mehrotra, A. Payne, S.I. Seneviratne, A. Thomas, R. Warren, and G. Zhou, 2018: Impacts of 1.5°C Global Warming on Natural and Human Systems. In: *Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty* [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, H.-O. Pörtner, D. Roberts, J. Skea, P.R. Shukla, A. Pirani, W. Moufouma-Okia, C. Péan, R. Pidcock, S. Connors, J.B.R. Matthews, Y. Chen, X. Zhou, M.I. Gomis, E. Lonnoy, T. Maycock, M. Tignor, and T. Waterfield (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA, pp. 175-312, doi:[10.1017/9781009157940.005](https://doi.org/10.1017/9781009157940.005)

IPCC, 1992: IPCC First Assessment Report Overview and Policymaker Summaries and 1992 IPCC Supplement. In: CLIMATE CHANGE: The 1990 and 1992 IPCC Assessments. IPCC, Canada, pp. 170. ISBN: O-662-19821-2.

IPCC, 2018: Summary for Policymakers. In: *Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty* [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, H.-O. Pörtner, D. Roberts, J. Skea, P.R. Shukla, A. Pirani, W. Moufouma-Okia, C. Péan, R. Pidcock, S. Connors, J.B.R. Matthews, Y. Chen, X. Zhou, M.I. Gomis, E. Lonnoy, T. Maycock, M. Tignor, and T. Waterfield (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA, pp. 3-24, doi:[10.1017/9781009157940.001](https://doi.org/10.1017/9781009157940.001)

IPCC, 2021: Summary for Policymakers. In: Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, A. Pirani, S.L. Connors, C. Péan, S. Berger, N. Caud, Y. Chen, L. Goldfarb, M.I. Gomis, M. Huang, K. Leitzell, E. Lonnoy, J.B.R. Matthews, T.K. Maycock, T. Waterfield, O. Yelekçi, R. Yu, and B. Zhou (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, pp. 3–32, doi:[10.1017/9781009157896.001](https://doi.org/10.1017/9781009157896.001)

IPCC, 2022: Summary for Policymakers. In: Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [P.R. Shukla, J. Skea, R. Slade, A. Al Khourdajie, R. van Diemen, D. McCollum, M. Pathak, S. Some, P. Vyas, R. Fradera, M. Belkacemi, A. Hasija, G. Lisboa, S. Luz, J. Malley, (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA. doi: 10.1017/9781009157926.001

IPCC, 2023: Summary for Policymakers. In: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, pp. 1-34, doi: 10.59327/IPCC/AR6-9789291691647.001

Monthly Global Climate Report for Annual 2022. *NOAA National Centers for Environmental Information* [online]. Dostupné z: <https://www.ncei.noaa.gov/access/monitoring/monthly-report/global/202213>

Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment. Human Rights Council. 1.2.2016. UN Doc. A/HRC/31/52.

The economics of climate change: no action not an option, Executive Summary. *Swiss Re Institute* [online]. Duben 2021. Dostupné z: <https://www.swissre.com/dam/jcr:e73ee7c3-7f83-4c17-a2b8-8ef23a8d3312/swiss-re-institute-expertise-publication-economics-of-climate-change.pdf>

The United Nations World Water Development Report 2023: partnerships and cooperation for water, Executive summary. UNESCO [online]. 2023. Dostupné z: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000384657>

b. Online články

AHMED, Arif, MUSTOFA, Jahid. ROLE OF SOFT LAW IN ENVIRONMENTAL PROTECTION: AN OVERVIEW. *Global Journal of Politics and Law Research*, Vol. 4, No. 2,

pp. 1-18, March 2016. Dostupné z: <https://ejournals.org/gjplr/vol-4-issue-2-march-2016/role-of-soft-law-in-environmental-protection-an-overview/>

ARMSTRONG, Martin. The price of solar power has fallen by over 80% since 2010. Here's why. *World Economic Forum* [online]. 4. 11. 2021 [cit. 10. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.weforum.org/agenda/2021/11/renewable-energy-cost-fallen/>

BUIS, Alan. Steamy Relationships: How Atmospheric Water Vapor Amplifies Earth's Greenhouse Effect. *Global NASA Climate* [online]. 8. 2. 2022 [cit. 20. 3. 2023]. Dostupné z: <https://climate.nasa.gov/explore/ask-nasa-climate/3143/steamy-relationships-how-atmospheric-water-vapor-amplifies-earths-greenhouse-effect/>

BŘEZOVSKÁ, Romana, JUNGWIRTH, Tomáš. Článek 6 Pařížské dohody: chybějící díl do skládačky světové klimatické akce. *Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. Únor 2020 [cit. 5. 10. 2023]. Dostupné z: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2020/02/AMO_%C4%8CI%C3%A1nek-6-Pa%C5%99%C3%AD%C5%BEsk%C3%A9-dohody-chyb%C4%9Bj%C3%ADc%C3%ADd%C3%ADl-do-skl%C3%A1da%C4%8Dky-sv%C4%9Btov%C3%A9-klimatick%C3%A9-akce_final.pdf

CLARKE, Ben, OTTO, Friederike. Extrémy počasí a klimatická změna. Jak o nich mluvit a psát. *Fakta o klimatu* [online]. 23. 6. 2022 [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/explainery/vliv-klimatu-na-extremy-prirucka?q=dopady>

EVANS, Simon, GABBATISS, Josh. COP25: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Madrid. *CarbonBrief* [online]. 15. 12. 2019 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.carbonbrief.org/cop25-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-madrid>

EVANS, S., GABBATISS, J., MCSWEENEY, R., CHANDRASEKHAR, A., TANDON, A., VIGLIONE, G., HAUSFATHER, Z., YOU, X., GOODMAN, J., HAYES, S. COP26: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Glasgow. 15. 11. 2021 [cit. 12. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.carbonbrief.org/cop26-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-glasgow>

EVANS, Simon, TIMPERLEY, Jocelyn. Bonn climate talks: key outcomes from the May 2018 UN climate conference. *CarbonBrief* [online]. 11. 5. 2018 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.carbonbrief.org/bonn-climate-talks-key-outcomes-from-the-may-2018-un-climate-conference>

EVANS, Simon, TIMPERLEY, Jocelyn. COP24: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Katowice. *CarbonBrief* [online]. 16. 12. 2018 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.carbonbrief.org/cop24-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-katowice>

EVANS, Simon. Analysis: Which countries are historically responsible for climate change? *CarbonBrief* [online]. 5. 10. 2021 [cit. 6. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.carbonbrief.org/analysis-which-countries-are-historically-responsible-for-climate-change/>

FRANSEN, Taryn. How Do New 2050 Climate Strategies from Canada, Mexico and the US Stack Up? *World Resources Institute* [online]. 18. 11. 2016 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.wri.org/insights/how-do-new-2050-climate-strategies-canada-mexico-and-us-stack>

FRY, Ian. Climate change the greatest threat the world has ever faced. *United Nations Human Rights* [online]. 21. 10. 2022 [cit. 22. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/10/climate-change-greatest-threat-world-has-ever-faced-un-expert-warns>

GREENFIELD, Patrick. Brazil, Indonesia and DRC in talks to form ‘Opec of rainforests.’ *The Guardian* [online]. 5. 11. 2022 [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/environment/2022/nov/05/brazil-indonesia-drc-cop27-conservation-opec-rainforests-aoe>

HARMÁČKOVÁ, Zuzana, SUCHÁ, Lenka, STELLA, David. Společenský rozměr změny klimatu. *Czech Globe* [online] [cit. 7. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.czechglobe.cz/wp-content/uploads/2022/06/Spolecensky-rozmer-zmeny-klimatu.pdf>

HARVEY, Fiona. UN climate talks end with limited progress on emissions targets. *The Guardian* [online]. 15. 12. 2019 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z:

<https://www.theguardian.com/environment/2019/dec/14/un-climate-talks-drag-on-as-rifts-scupper-hopes-of-breakthrough>

HAVSTRUP, E.M., PAUW, P. Pakistan's Flood Problem Is Supercharged by Climate Change. Recovery Means Going Beyond Damage Control. *International Peace Institute* [online]. 6. 6. 2023 [cit. 23. 10. 2023]. Dostupné z: <https://theglobalobservatory.org/2023/06/pakistans-flood-problem-is-supercharged-by-climate-change-the-recovery-process-will-need-to-go-beyond-damage-control>

CHANDRASEKHAR, A., DUNNE, D., GABBATISS, J., GOODMAN, J., EVANS, S., ZHANG, Z. COP27: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Sharm el-Sheikh. *CarbonBrief* [online]. 21. 11. 2022 [cit. 18. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.carbonbrief.org/cop27-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-sharm-el-sheikh/>

KOLLMUSS, A., SCHNEIDER, L., ZHEZHERIN, V. Has Joint Implementation reduced GHG emissions?: Lessons learned for the design of carbon market mechanisms. *Stockholm Environment Institute* [online]. 1. 8. 2015 [cit. 2. 10. 2023]. Str. 102. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/resrep02813?seq=4>

KUNZIG, Robert. Climate milestone: Earth's CO2 Level Passes 400 ppm. *National Geographic* [online]. 14. 12. 2022. [cit. 22. 2. 2023]. Dostupné z: <https://education.nationalgeographic.org/resource/climate-milestone-earths-co2-level-passes-400-ppm/>

MOUNTFORD, H., WASKOW, D., GONZALEZ, L., GAJJAR, CH., CONGSWELL, N., FRANSEN, T., BERGEN, M., GERHOLDT, R. COP26: Key Outcomes From the UN Climate Talks in Glasgow. *World Resources Institute* [online]. 17. 11. 2021 [cit. 13. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.wri.org/insights/cop26-key-outcomes-un-climate-talks-glasgow>

NUNEZ, Christina. Sea level rise, explained. *National geographic* [online]. 15. 2. 2022 [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.nationalgeographic.com/environment/article/sea-level-rise-1>

PIDCOCK, Roz. Scientists clarify starting point for human-caused climate change. *CarbonBrief* [online]. 24. 8. 2016 [cit. 22. 2. 2023]. Dostupné z:

<https://www.carbonbrief.org/scientists-clarify-starting-point-for-human-caused-climate-change/>

PIERRE-NATHONIEL, Dawn, SIEGELE, Linda, ROPER, Le-Anne, MENKE, Inga. Loss and Damage at COP25 – a hard fought step in the right direction. *Climate Analytics* [online]. 20. 12. 2019 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://climateanalytics.org/blog/2019/loss-and-damage-at-cop25-a-hard-fought-step-in-the-right-direction>

RITCHIE, H., ROSER, Max. CO2 emissions. *Our World in Data* [online] [cit. 6. 3. 2023]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/co2-emissions>

RITCHIE, Hannah, ROSER, Max. India: CO2 Country Profile. *Our World in Data* [online]. 2020 [cit. 4. 10. 2023]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/co2/country/india?country=~IND>

RITCHIE, Hannah, ROSER, Max, ROSADO, Pablo. Greenhouse gas emissions. *Our World in Data* [online]. 2020 [cit. 24. 2. 2023]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/greenhouse-gas-emissions>

ROSENBERG, Lizzy. These are the foods that climate change is taking off the menu. *World Economic Forum* [online]. 10. 9. 2021 [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.weforum.org/agenda/2021/09/climate-change-could-be-causing-some-of-your-favourite-foods-to-go-extinct>

ROSER, Max. Why did renewables become so cheap so fast? *Our World in Data* [online]. 1. 12. 2020 [cit. 10. 3. 2023]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/cheap-renewables-growth>

ROWLATT, J. Climate change played major role in Libya floods. *BBC* [online]. 19. 9. 2023 [cit. 23. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/science-environment-66854670>

STALLARD, Esme. COP27: What was agreed at the Sharm el Sheikh climate conference? *BBC* [online]. 8. 12. 2022 [cit. 16. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/science-environment-63781303>

ŠUMNÝ, Jiří. Probouzíme obra, říkají vědci. Antarktida má historicky nejméně ledu. *Seznam zprávy* [online]. 17. 9. 2023 [cit. 23. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-probouzime-obra-rikaji-vedci-antarktida-ma-historicky-nejmene-ledu-236956>

TANKERSLEY, J., FRIEDMAN, L. U.S. and China Restart Climate Talks. *The New York Times* [online]. 14. 11. 2022 [cit. 18. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2022/11/14/business/china-us-climate-change.html>

TIMPERLEY, Jocelyn. COP23: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Bonn. *CarbonBrief* [online]. 19. 11. 2017 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.carbonbrief.org/cop23-key-outcomes-agreed-un-climate-talks-bonn>

VAN DOORN, Lucas. The significance of Article 6.4 negotiations in shaping the future carbon markets. *CEEZER* [online]. 28. 8. 2023 [cit. 13. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.ceezer.earth/insights/the-significance-of-article-6-4-negotiations>

YEO, Sophie. COP22: Key outcomes agreed at the UN climate talks in Marrakech. *CarbonBrief* [online]. 19. 11. 2016 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.carbonbrief.org/cop22-key-outcomes-agreed-at-un-climate-talks-in-marrakech>

c. Další online zdroje

A billionaire emits a million times more greenhouse gases than the average person. Press Release: *Oxfam International* [online]. 7. 11. 2022 [cit. 7. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.oxfam.org/en/press-releases/billionaire-emits-million-times-more-greenhouse-gases-average-person>

About Global Methane Pledge. *Global Methane Pledge* [online] [cit. 16. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.globalmethanepledge.org/>

About the IPCC. *IPCC* [online]. Dostupné z: <https://www.ipcc.ch/about/>

Adaptation Fund Raises Record US\$ 356 Million in New Pledges at COP26 for its Concrete Actions to Most Vulnerable. *Adaptation Fund* [online]. 9. 11. 2021 [cit. 16. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.adaptation-fund.org/adaptation-fund-raises-record-us-356-million-in-new-pledges-at-cop26-for-its-concrete-actions-to-most-vulnerable/>

Adaptation Fund Receives Nearly US\$ 243 Million Mobilized in 2022 for the Most Climate-Vulnerable at COP27 in Egypt. *Adaptation Fund* [online]. 22. 12. 2022 [cit. 18. 10. 2023]. Dostupné z: https://www.adaptation-fund.org/wp-content/uploads/2022/11/Press-Release_Updated122202_Adaptation-Fund-Receives-Nearly-US-243-Million-Mobilized-in-2022-for-the-Most-Climate-Vulnerable-at-COP27-in-Egypt.pdf

Africa spending more than its fair share for climate adaptation, a new study reveals. United Nations Economic Commission for Africa [online]. 6. 11. 2017. Dostupné z: <https://archive.uneca.org/stories/africa-spending-more-its-fair-share-climate-adaptation-new-study-reveals>

Annual CO2 emissions (per capita). *Our World in Data* [online] [cit. 6. 3. 2023]. Dostupné z: https://ourworldindata.org/grapher/co-emissions-per-capita?tab=table&time=2001..latest&country=USA~OWID_WRL~CAN~AUS

Article 6 carbon markets explainer. *Legal Response International* [online]. 16. 12. 2021. Dostupné z: <https://legalresponse.org/wp-content/uploads/2022/05/LRI-briefing-2022-1.pdf>

Brief on COP27 Outcomes and Roadmap to COP28. *United Nations Development Programme* [online]. 2023. Dostupné z: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/202309/brief_cop27_outcomes_and_cop28_eng.pdf

CAIT Climate Data Explorer. *World Resources Institute* [online][cit. 5. 10. 2023]. Dostupné z: <http://cait.wri.org/>

Canada's record-breaking wildfires in 2023: A fiery wake-up call. *Government of Canada* [online] [cit. 23. 10. 2023]. Dostupné z: <https://natural-resources.canada.ca/simply-science/canadas-record-breaking-wildfires-2023-fiery-wake-call/25303>

Causes of climate change. *European Commission* [online] [cit. 24. 2. 2023]. Dostupné z: https://climate.ec.europa.eu/climate-change/causes-climate-change_en

Climate Finance and the USD 100 Billion Goal. *OECD* [online] [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/climate-change/finance-usd-100-billion-goal>

Climate change Information Sheet 17. *UNEP: Information Unit for Conventions (IUC)* [online] [cit. 13. 3. 2023]. Dostupné z: <https://unfccc.int/cop3/fccc/climate/fact17.htm>

Confronting Carbon Inequality. *Oxfam Media Briefing* [online]. 21. 9. 2020. <https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621052/mb-confronting-carbon-inequality-210920-en.pdf>

COP25: Key outcomes of the 25th UN Climate Conference. *KPMG* [online]. Prosinec 2019. Dostupné z: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/be/pdf/2020/01/cop25-key-outcomes-of-the-25th-un-climate-conference.pdf>

COP27 climate change conference: Outcomes. *European Parliament* [online]. Prosinec 2022. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/739230/EPRS-AaG-739230-COP27-outcomes-FINAL.pdf>

COP28 UAE THEMATIC PROGRAM. COP28 UAE [online] [cit. 18. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.cop28.com/en/thematic-program>

Countries. *Climate Action Tracker* [online] [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: <https://climateactiontracker.org/countries/>

Declaration of the World Climate Conference. WMO, 1979. Dostupné z: https://dgvn.de/fileadmin/user_upload/DOKUMENTE/WCC-3/Declaration_WCC1.pdf

Dopis adresovaným státům Dr. Sultanem Ahmedem Al Jaberem, designovaným prezidentem COP28, ohledně priorit COP28 v Spojených arabských emirátech. Dostupné z: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cop28_publish_letter_october_2023_enfinal.pdf

Do scientists agree on climate change? *NASA* [online] [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://climate.nasa.gov/faq/17/do-scientists-agree-on-climate-change/>

Důsledky změny klimatu. *Evropská komise* [online] [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: https://climate.ec.europa.eu/climate-change/consequences-climate-change_cs

EU carbon neutrality: Leaders agree 2050 target without Poland. *BBC* [online]. 13. 12. 2019 [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-50778001>

Explore Nationally Determined Contributions (NDCs). *ClimateWatch* [online] [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.climatewatchdata.org/ndcs-explore>

Fluorované skleníkové plyny. Ministerstvo životního prostředí [online] [cit. 24. 2. 2023]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/fluorovane_sklenikove_plyny

Glasgow Financial Alliance for Net Zero [online] [cit. 16. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.gfanzero.com/>

Glasgow Leaders' Declaration on Forests and Land Use. *The National Archives* [online]. 2. 11. 2021 [cit. 16. 10. 2023]. Dostupné z: <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20230418175226/https://ukcop26.org/glasgow-leaders-declaration-on-forests-and-land-use/>

Global Coal to Clean Power Transition Statement. *The National Archives* [online]. 4. 11. 2021 [cit. 16. 10. 2023]. Dostupné z: <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20230313120149/https://ukcop26.org/global-coal-to-clean-power-transition-statement/>

Greece wildfire declared largest ever recorded in EU. *The Guardian* [online]. [cit. 23. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2023/aug/29/greece-wildfire-declared-largest-ever-recorded-in-eu>

Greenhouse gases. *World Meteorological Organization* [online] [cit. 24. 2. 2023]. Dostupné z: <https://public.wmo.int/en/our-mandate/focus-areas/environment/greenhouse-gases>

Kdo jsou hlavní aktéři klimatických jednání a jaké jsou jejich pozice? *Fakta o klimatu* [online]. 20. 10. 2021 [cit. 5. 10. 2023]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/explainery/pozice-akteru-cop>

Key Decisions Steer Article 6.4 Mechanism Closer Towards Operationalization. *UNFCCC* [online]. 3. 6. 2023 [cit. 13. 10. 2023]. Dostupné z: <https://unfccc.int/news/key-decisions-steer-article-64-mechanism-closer-towards-operationalization>

Mapa změny teploty mezi lety 1961–2019. *Fakta o klimatu* [online] [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/mapa-zmeny-teploty>

Max Planck Encyclopedia of Public International Law. Oxford Public International Law [online]. Zář 2006 [cit. 5. 10. 2023]. Dostupné z: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1456>

More than 100 CEOs and senior executives share an open letter for world leaders at COP27. *World Economic Forum* [online]. 4. 11. 2022 [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.weforum.org/agenda/2022/11/cop27-alliance-of-ceo-climate-leaders/>

NASA Announces Summer 2023 Hottest on Record. *NASA* [online]. 14. 9. 2023 [cit. 23. 10. 2023]. Dostupné z: <https://climate.nasa.gov/news/3282/nasa-announces-summer-2023-hottest-on-record>

Ocean Pathway Launched at COP 23. *International Institute for Sustainable Development* [online]. 21. 11. 2017 [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: <https://sdg.iisd.org/news/ocean-pathway-launched-at-cop-23/>

Our planet, Our future. *European Commission* [online] [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/clima/sites/youth/impacts_en

Our story. *Powering Past Coal Alliance* [online] [cit. 16. 10. 2023]. Dostupné z: <https://poweringpastcoal.org/our-story/#/diplomacy-push>

Paris Agreement – Status of Ratification. *UNFCCC* [online]. Dostupné z: <https://unfccc.int/process/the-paris-agreement/status-of-ratification>

Podcast 2050, epizoda 18: Klimatický summit COP26 s odstupem a v souvislostech – co přinesl? *2050 Podcast* [online]. 20. 1. 2022 [cit. 13. 10. 2023]. Dostupné z: <https://2050podcast.cz/epizody/18-cop26#transkript>

President Trump Announces U.S. Withdrawal From the Paris Climate Accord. *Trump White House* [online]. 1. 1. 2017 [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/articles/president-trump-announces-u-s-withdrawal-paris-climate-accord/>

Proslov generálního tajemníka OSN António Guterrese na Summitu OSN o klimatických ambicích v New Yorku dne 20. září 2023 [cit. 23. 10. 2023]. Dostupné z: [https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2023-09-20/secretary-generals-opening-remarks-the-climate-ambition-summit?_gl=1*182nhfj*_ga*MTA5ODQ1MTM3Ny4xNjQ1NTE2NDE3*_ga_S5EKZKSB78*MTY5NzgwODEyMC44LjAuMTY5NzgwODEyNi41NC4wLjA.*_ga_TK9BQL5X7Z*MTY5NzgwODEyMC4yMy4wLjE2OTc4MDgxMjAuMC4wLjA.](https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2023-09-20/secretary-generals-opening-remarks-the-climate-ambition-summit?_gl=1*182nhfj*_ga*MTA5ODQ1MTM3Ny4xNjQ1NTE2NDE3*_ga_S5EKZKSB78*MTY5NzgwODEyMC44LjAuMTY5NzgwODEyNi41NC4wLjA.*_ga_TK9BQL5X7Z*M TY5NzgwODEyMC4yMy4wLjE2OTc4MDgxMjAuMC4wLjA.)

Schématická mapa klimatické změny. *Fakta o klimatu* [online] [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/schema-klimaticke-zmeny>

Solidarity and Just Transition, Silesia Declaration. *International Organisation of Employers* [online]. 26. 11. 2018 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.ioe-emp.org/index.php?eID=dumpFile&t=f&f=134978&token=91237abd5b4e38c1e7c2e4364b2b8e7095d8e0fd>

Social Dimensions of Climate Change. *The World Bank* [online]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/topic/social-dimensions-of-climate-change>

STATEMENT: Forest and Climate Leaders' Partnership and Forest-Related Funding at COP27. *World Resource Institute* [online]. 7. 11. 2022 [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.wri.org/news/statement-forest-and-climate-leaders-partnership-and-forest-related-funding-cop27>

Statement on International Public Support for the Clean Energy Transition. *The National Archives* [online]. 4. 11. 2021 [cit. 16. 10. 2023]. Dostupné z: <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20230313124743/https://ukcop26.org/state-ment-on-international-public-support-for-the-clean-energy-transition/>

Statement on Stepping up Climate Ambition. *High Ambition Coalition* [online]. 17. 12. 2018 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.highambitioncoalition.org/statements/cochair-statement-etSkT-f9tne-xly55-3tsam>

Talanoa Call for Action. *UNFCCC* [online]. 12. 12. 2018 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: https://www.google.com/search?q=Talanoa+Call+for+Action&oq=Talanoa+Call+for+Action&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOdIBBzE0OWowajSoAgCwAgA&sourceid=chrome&ie=UTF-8

The CAT Thermometer explained. *Climate Action Tracker* [online] [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: <https://climateactiontracker.org/global/cat-thermometer/>

The Climate Vulnerable Forum vows to use 100% renewable energy by 2050. *Ethiopian Embassy* [online]. 29. 11. 2016 [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://ethiopianembassy.be/the-climate-vulnerable-forum-vows-to-use-100-renewable-energy-by-2050>

The Forest & Climate Leaders' Partnership [online] [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: <https://forestclimateleaders.org/>

The greenhouse effect. *British Geological Survey* [online] [cit. 24. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.bgs.ac.uk/discovering-geology/climate-change/how-does-the-greenhouse-effect-work/>

The Katowice climate package: Making The Paris Agreement Work For All. United Nations Climate Change [online] [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/katowice-climate-package#Limiting-and-reducing-greenhouse-gas-emissions>

The Ministry of Foreign Affairs Announces Countermeasures in Response to Nancy Pelosi's Visit to Taiwan. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China [online]. 5. 8. 2022 [cit. 18.10.2023]. Dostupné z: https://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx_662805/202208/t20220805_10735706.html

The Study of Earth as an Integrated System. NASA [online] [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: https://climate.nasa.gov/nasa_science/science/

The United States Officially Rejoins the Paris Agreement, PRESS STATEMENT. U.S. Department of State [online]. 19. 2. 2021 [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.state.gov/the-united-states-officially-rejoins-the-paris-agreement/>

Understanding our planet to benefit humankind. NASA [online] [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: <https://climate.nasa.gov/>

U.S.-China Joint Glasgow Declaration on Enhancing Climate Action in the 2020s. U.S. Department of State [online]. 10. 11. 2021 [cit. 16. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.state.gov/u-s-china-joint-glasgow-declaration-on-enhancing-climate-action-in-the-2020s/>

Vyjádření ředitele Goddardova Institutu pro kosmický výzkum Gavina Schmidta ze dne 15. 1. 2020. NASA [online]. Dostupné z: <https://www.nasa.gov/press-release/nasa-noaa-analyses-reveal-2019-second-warmest-year-on-record>

Why the Global Stocktake is a Critical Moment for Climate Action. UNFCCC [online][cit. 18. 10. 2023]. Dostupné z: https://unfccc.int/topics/global-stocktake/about-the-global-stocktake/why-the-global-stocktake-is-a-critical-moment-for-climate-action#tab_home

World of Change: Global Temperature. *NASA Earth Observatory* [online] [cit. 24. 2. 2023].

Dostupné z: <https://earthobservatory.nasa.gov/world-of-change/global-temperatures>

Abstrakt

Název práce: Mezinárodní klimatické právo

Klíčová slova: změna klimatu, Rámcová úmluva OSN o změně klimatu, Pařížská dohoda

Diplomová práce se zaměřuje na zhodnocení vývoje mezinárodního klimatického práva od jeho počátků s důrazem na vývoj klimatického režimu v posledních letech. Práce je rozdělena na úvod, pět částí a závěr. První část se věnuje vědeckému pozadí změny klimatu. Druhá část vysvětluje komplexnost problematiky a přibližuje důvod různých přístupů států ke změně klimatu. Třetí část se zabývá předmětem a prameny klimatického práva. Čtvrtá a pátá část jsou pak věnovány podrobnému popisu vývoje mezinárodního klimatického režimu v rámci OSN se zaměřením na vývoj po přijetí Pařížské dohody v páté části.

Abstract

Title of the thesis: International Climate Change Law

Key words: climate change, United Nations Framework Convention on Climate change, Paris Agreement

The diploma thesis focuses on evaluation of the development of international climate change law since its beginnings with emphasis on the development in recent years. The diploma thesis is divided into an introduction, five parts and a conclusion. The first part focuses on the scientific background of climate change. The second part describes the complexity of this problem and explains the reasons for different approaches of the states to climate change. The third part deals with the subject and sources of climate law. The fourth and fifth parts are devoted to a detailed description of the development of the international climate change regime within the UN with the focus on the development after the adoption of the Paris Agreement in the fifth part.